

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Jednotný vnitřní trh Evropské unie a jeho dopady na ČR
European Union Single Market and its Impact on the Czech Republic

Student: Martina Veřmiřovská
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Lenka Janíčková, Ph.D.

Ostrava 2014

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání bakalářské práce

Student: **Martina Veřmiřovská**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6210R004 Eurospráva**
Specializace: **00 Eurospráva**
Téma: **Jednotný vnitřní trh Evropské unie a jeho dopady na ČR**
European Union Single Market and Its Impact on the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Vývoj evropské integrace
  3. Vznik a formování jednotného vnitřního trhu
  4. Efekty zahraničního obchodu jednotného vnitřního trhu
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- CIHELKOVÁ, Eva, Jaroslav JAKŠ a kol. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Oeconomica, 2006. 396 s. ISBN 80-245-0854-0.
FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2. dopl. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 803 s. ISBN 978-80-7325-223-6.
VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2009. 811 s. ISBN 978-80-7106-570-8.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Lenka Janíčková, Ph.D.**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 09.05.2014

Ing. Boris Nevřtil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Místopřesečně prohlašuji, že jsem celou práci na zadané téma Jednotný vnitřní trh
Evropské unie a jeho dopady na ČR, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne: 9.5.2014

Martina Veřmiřovská

Poděkování

Na tomto místě a při této příležitosti bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Ing. Lence Janíčkové, Ph.D., za odborné vedení, konzultace, cenné rady a také za trpělivost během zpracování této bakalářské práce. Zároveň chci poděkovat své rodině za podporu, kterou mě zahrnují v době mého studia.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Vývoj evropské integrace	6
2.1	Postupné formování evropské ideje	6
2.2	Evropa v úpadku a poválečná inspirace	8
2.3	Evropa po 2. světové válce a snahy o evropské sjednocení	11
2.4	Základní etapy poválečného vývoje integračních procesů v západní Evropě.....	15
2.5	Teorie a paradigmaty integračního procesu	18
2.6	Dílčí shrnutí.....	19
3	Vznik a formování jednotného vnitřního trhu	21
3.1	Zasazení společného trhu do kontextu evropské integrace	21
3.2	Vznik a formování společného trhu	22
3.3	Transformace společného trhu na trh jednotný a jeho legislativní rámec.....	25
3.3.1	Vývoj vnitřního trhu do roku 1992	25
3.3.2	Vývoj vnitřního trhu po roce 1992	28
3.4	Bariéry provázející vznik společného trhu a dokončení JVT	31
3.5	Základní svobody JVT	36
3.6	Hodnocení účinků vnitřního trhu	38
3.7	Dílčí shrnutí.....	41
4	Efekty zahraničního obchodu jednotného vnitřního trhu.....	43
4.1	Vývojové trendy v zahraničním obchodě ČSFR/ČR v procesu ekonomické transformace	43
4.2	Vývojové trendy v zahraničním obchodě ČR od roku 2004.....	48
4.3	Vývoj zahraničního obchodu ČR od roku 2007 až po současnost.....	55
4.4	Dílčí shrnutí.....	61
5	Závěr.....	63
	Seznam použité literatury	65

Seznam tabulek	73
Seznam grafů	74
Seznam obrázků	75
Seznam zkratk	76
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
Seznam příloh	

1 Úvod

Pro zpracování své bakalářské práce jsem si vybrala téma Jednotný vnitřní trh Evropské unie a jeho dopady na ČR, jelikož právě vnitřní trh je jádrem současné evropské integrace, v němž je umožněno lidem i firmám neomezeně se pohybovat a obchodovat na území všech 28 států. Největší zlom v zahraničně obchodní politice ČR nastal společně se vstupem do Evropské unie v roce 2004, na který se naše země soustavně připravovala již od roku 1995 skrze asociační dohodu.

Cílem je zjistit a vyhodnotit dopady vnitřního trhu na zahraniční obchod ČR. Z tohoto důvodu bude analýza zaměřena na vyhodnocení zásadních změn ve vývoji zahraničního obchodu, zejména změn v teritoriální orientaci a komoditní struktuře vývozu a dovozu. Pro dosažení stanoveného cíle bude práce rozdělena do tří kapitol.

V první kapitole bude zmapováno formování evropské myšlenky na sjednocení Evropy, díky níž mohla posléze vzniknout Evropská unie jako integrační celek. Dále popíše základní etapy poválečného vývoje sjednocujících procesů v západní Evropě pro lepší pochopení souvislostí. Okrajově budou nastíněny i teorie a paradigmaty integračních procesů.

Druhá kapitola bude náležet, jak už název napovídá, vzniku a formování jednotného vnitřního trhu. Začátek této kapitoly bude stručně věnován zasazení společného trhu do kontextu evropské integrace. Dále rozebere proces utváření společného trhu jako nižší etapy současné v praxi uplatňované formy vnitřního trhu. Také budou zmíněny základní dokumenty, které byly podnětem pro přechod od společného trhu k jednotnému vnitřnímu trhu, rovněž budou popsány překážky, které provázely jeho vznik a jeho čtyři základní svobody. Hodnocení účinků jednotného vnitřního trhu i v návaznosti na zahraniční obchod budou analyzovány v závěru kapitoly.

Třetí kapitola bude v podstatě patřit řešení cíle této práce. Součástí závěrečné kapitoly bude analýza vývoje zahraničního obchodu od ekonomické transformace, až po současnost. Nejdůležitější však bude sledovat jeho dynamiku a hlavní změny v komoditní i teritoriální struktuře po vstupu ČR do EU, v průběhu a po skončení finanční a ekonomické krize, či po následném rozšíření Společenství v roce 2007, to vše vzhledem k vytyčenému cíli.

Mezi metody použité v této práci bude patřit metoda deduktivně-teoretická, metoda deskripce, komparace a syntézy. Metoda komparace bude použita v poslední kapitole, kdy jsou zkoumány efekty vnitřního trhu v České republice. V samém závěru práce bude také využita metoda syntézy. Pro zpracování bakalářské práce budou dále využita data zejména z Českého statistického úřadu, České národní banky či České agentury na podporu obchodu.

2 Vývoj evropské integrace

V historii se myšlenka sjednocení Evropy opakovaně objevovala v nejrůznějších podobách, přičemž její průkopníci považovali za nutné dále ji rozvíjet a učinit ji předmětem zvláštních úvah, péče i snažení (Veber, 2009; Fiala, Pitrová, 2010). Evropská idea¹ je chápána jako myšlenka mírové, vnitřně spolupracující a integrující se Evropy od podoby velkých a zároveň neurčitých vizí, až po hluboce strukturované programy, návrhy podrobných smluvních uspořádání, či formování příslušných institucí (Goňec, 2000). Mezi myšlenkové prameny současné integrace neodmyslitelně patří teoretické koncepce evropských představitelů kultury, které budou náplní této kapitoly (Fiala, Pitrová, 2010). Další část kapitoly je věnována poválečné inspiraci, tedy období po 1. světové válce, kdy se opět objevily návrhy, nápady a projekty směřující k naplnění evropské ideje (Veber, 2009; Fiala, Pitrová, 2010). Dalším významným mezníkem byla 2. světová válka, v jejímž průběhu i po skončení vznikaly mnohé iniciativy směrem k evropskému sjednocení. Jednalo se o různé pakty, unie a zejména organizace působící jak v oblasti hospodářské, tak v oblasti politické a bezpečnostní. V závěru kapitoly jsou popsány jednotlivé etapy, které jsou odvozeny od hlavních událostí vývoje Evropského společenství/Evropské unie a tzv. integrační paradigmata, která slouží jako vodítka k porozumění jednotlivým vlivům působícím na postupné sjednocování Evropy.

2.1 Postupné formování evropské ideje

Jak uvádí Veber (2009) a Fiala, Pitrová (2010) počátky ideje sjednocené Evropy sahají do ideového světa antického Řecka. Předobraz jejího politického uskutečnění lze spatřit v sjednotitelském úsilí římské říše a zejména v integračních záměrech středověké „svaté říše“ založené na univerzalistickém ideálu křesťanství. Evropa byla dokonale propojena s křesťanstvím, tudíž byla označována jako univerzalistická křesťanská Evropa. Od 10. do 12. století vznikají nové jevy² této západoevropské a středoevropské resp. křesťanské kultury mající panevropský charakter.

Veber (2009) v souvislosti se současnou evropskou integrací považuje bouřlivý rok 1848 za jednu velkou evropskou revoluci. Zastánci evropské myšlenky rozvíjeli svou intenzivní činnost v rámci tzv. mírových kongresů. První mírový kongres se odehrál v roce 1848 v Londýně. Konalo se celkem 5 kongresů, přičemž počet hostů a delegátů se na každém

---

¹ Z obsahového a metodologického hlediska spadá studium evropské ideje pod disciplínu, která prozatím nese v českém jazyce pojmenování „dějiny idejí“ (Goňec, 2000).

² Vznikaly oázy nové kultury i stylu života (Veber, 2009).

z nich neustále zvyšoval. Bylo prezentováno velké množství stanovisek, vizí, ale i nápadů a ideálů bylo bezpočet. Kongresy hrály velkou roli při oživení evropské politické scény, přicházely se stále novými programy, až nakonec dospěly k heslu **Spojených států evropských**³, které bylo poprvé vysloveno v rámci 3. kongresu v Paříži v srpnu 1849 (Veber, 2009).

V 19. století, označovaném jako Evropské století, ovlivnila průmyslová revoluce výrazným způsobem vývoj evropské myšlenky. Díky vhodným podmínkám a tržním vztahům se stala Evropa střediskem průmyslové výroby, světovým bankéřem i střediskem světového obchodu. Tudíž získala vládu nad celým světem a s plným nasazením ji využívala. Německo si dalo za cíl stát se držitelem moci v Evropě, Británie si chtěla udržet statut největší světové velmoci, Francie hledala spojence, aby zabránila své případné izolaci a Rusko mocensky směřovalo na Balkán. Hovoříme-li o evropské spolupráci, záměrem většiny evropských politiků bylo usilovat o jednotnou Evropu jako údernou sílu po celém světě a snažit se o upevnění evropské nadvlády (Veber, 2009).

První zmínky a úvahy o střední Evropě jako o zvláštním regionu přednesl kníže Metternich již v roce 1848, ovšem do reálného světa ji přinesl až Bismarck. Těžištěm jeho úvah o střední Evropě se stala spolupráce mezi Německem a Rakousko-Uherskem, s cílem řešit společné ekonomické úkoly, eventuálně vytvořit společné instituce a armádu. Tyto projekty brzy sklouzly ke snaze zajistit si vládu nad tímto evropským strategickým územím (Veber, 2009).

Autorem dalšího všeobecně známého projektu „Mitteleuropa“ je Friedrich Neumann, který byl protestantským teologem a roku 1915 uveřejnil stejnojmennou publikaci *Mitteleuropa*. Tento plán stál na bázi spolupráce mezi oběma německými státy a ostatními státy, které budou ochotny se připojit a to na základě smluvního uspořádání. Svazek těchto států byl chápán jeho autorem jako nadstát svázaný dohodami. Počítalo se s výkonnou hospodářskou spoluprací, celní unií, která byla základem a nesměl chybět ani jednotný evropský prostor a jeden dopravní systém. Byl připojen i požadavek solidarity, který spočíval v pomoci vyspělých států těm slabším. Mnozí však v tomto konceptu viděli možnost zastřít skutečné úmysly, proto jej kritizovali a mnohé vytýkali (Veber, 2009).

Úvahy podobného typu, jako vytvářet větší ekonomické a politické celky v Evropě nebyly spjaty pouze se střední Evropou. Je možné je nalézt i v politice jiných velkých evropských států, jak je uvedeno v publikaci Veber (2009).

---

³ Victor Hugo očekával úzkou hospodářskou spolupráci sjednocené Evropy s USA a právě v tomto kontextu použil označení Spojené státy evropské (Goněc, 2000).

2.2 Evropa v úpadku a poválečná inspirace

Jak uvádí Fiala, Pitrová (2010) a Veber (2009), posledních několik desetiletí před 1. světovou válkou (1914 – 1918) s programem sjednocené Evropy počítalo již jen pár politiků. V průběhu evropské občanské války přišla Evropa o své dominantní postavení ve světě, moc a prestiž, přičemž do této doby vévodila v různých oblastech zájmu. V létě 1914 se opět objevily myšlenky, návrhy a projekty související s různými formami Spojených států evropských či jiné podoby naplnění evropské ideje. Zejména v zemích, jako bylo Německo a Švýcarsko, vyšlo několik prací, které hájily nutnost evropské spolupráce. V Británii byla založena Unie demokratické kontroly a v Německu spolek Neues Vaterland s úsilím propagovat myšlenku nadnárodního sjednocení Evropy, kterou si vytkli jako hlavní cíl.

V dubnu 1917 vstoupily do nerozhodnuté války Spojené státy americké díky přispění prezidenta Woodrowa Wilsona, který vypracoval demokratický válečný program, který vnutil Evropanům. Přemýšlel o nové Evropě v celosvětových pojmech a obnovení předválečného stavu vůbec nepřicházelo v úvahu. Chtěl svět, ve kterém by se demokracie vyvíjela normálně a podstatnou částí jeho systému měla být **Společnost národů**, kterou v červenci 1918 vymezil jako mírou organizací⁴. Výsledek byl ovšem mnohem nedokonalejší, původní Wilsonovy představy nebyly realizovány. Do nově ustavené Společnosti nevstoupily Spojené státy, Německo, ani Rusko. Navíc vystoupilo Japonsko (1933) a také Itálie (1937); (Veber, 2009).

Americká politika měla výrazný vliv i na další středoevropský projekt konce války týkající se integrace, totiž **Demokratickou středoevropskou unii**⁵. Garantem americké politiky byl tehdejší univerzitní profesor Herbert A. Miller. Až na velké pracovní schůzi zástupců Čechů, Slováků, Finů, Italů, Jihoslovanů, Poláků, Rumunů a Ukrajinců, které se účastnil i T. G. Masaryk, se rozhodlo o názvu Demokratická středoevropská unie. Dne 18. října 1918 vyhlásil Wilson souhlas s rozpadem Rakouska-Uherska a v rekordních pěti dnech byla připravena konference o novém uspořádání střední a východní Evropy. Konference připravila dva zásadní dokumenty: *Prohlášení společných cílů nezávislých středoevropských národů* a *Souhrn zásad Středoevropské unie*, vlastnoručně psaný Masarykem (Veber, 2009).

---

⁴ Tato mírová organizace měla zabezpečit, aby spojená síla svobodných národů zabránila každé invazi podle práva a posloužila k tomu, aby mír a spravedlnost byly jistější ustavením pevného rozhodčího soudu. Dle prvotních představ měla mít Společnost národů pevné řízení, dokonce se počítalo se spolkovým ministerstvem spravedlnosti, vojenství a financí (Veber, 2009).

⁵ Demokratická středoevropská unie (původní název Federace středoevropských států) byla slavnostně podepsána v americké Síni slávy ve Filadelfii dne 26. října 1918 (Veber 2009).

1. listopadu 1918 obsadily ukrajinské jednotky Lvov a započal polsko-ukrajinský vojenský konflikt. Paderewski oznámil Masarykovi, že Polsko vystupuje z unie. Přibližně ve stejném čase skončila válka v Evropě. Bohatství Evropy bylo rozbito a její světová vláda padla. Namísto 20 států před válkou se na mapě objevilo asi 30 států. Oficiálně válka skončila porážkou a kapitulací mocných států – Německa, Rakouska-Uherska, Turecka a Bulharska. Ve skutečnosti byla poražena celá Evropa. Jako vítěz z války vzešly USA. „*Británie odevzdala vládu nad světovými moři právě Spojeným státům, Francie poklesla na mocnost druhého řádu, Itálie se pohybovala ve stínu hrozící občanské války, Německo bylo na kolenou, Rakousko-Uhersko stálo před rozpadem a v Rusku se k moci dostal bolševismus*“ (Veber, 2009, s. 123).

Z války vzešly tři základní tendence, co se týče uspořádání poválečných poměrů. Jednalo se o:

- komunistický koncept světové vlády, který v Evropě propadl;
- předválečný nacionalismus, který kladl důraz na roli národních států;
- přívržence Spojených národů.

Evropanství bezprostředně v období po první světové válce značně ožilo. Impulsů bylo mnoho, převládaly snahy o všeobecné politické sblížení a v průběhu pak i propracovanější návrhy na různé formy hospodářského sblížení. Dalo by se říci, že vznikly i návrhy, které se velice podobaly evropské realitě po druhé světové válce (Veber, 2009).

Jak uvádí Veber (2009) a Fiala, Pitrová (2010) jeden z významných poválečných návrhů vzešel ze strany Richarda Coudenhove-Kalergiho, který se věnoval celý svůj život bádáním i praxí evropského sjednocování. Spatřoval Evropu jako jednotný světadíl a Evropany jako jeden lid s nepřehlednou řadou národností, jenž se prokazuje jednotnou kulturou. Se samotnou propagací svého projektu **Panevropská unie** začal roku 1922. Panevropské hnutí (založeno 1. října 1923), jehož heslem byla Panevropa, bylo první meziválečné hnutí v oblasti sjednocování Evropy, které mělo jasný organizační základ a bylo nadstranické. Základní teze hnutí jsou zformulovány v díle R. C. Kalergiho s názvem *Panevropa*⁶. Hnutí lze označit za nejvýznamnějšího předchůdce současného integračního procesu. Byl přijat programový cíl spojení všech evropských států za účelem vytvoření politicko-hospodářského státního svazu.

---

⁶ Dílo bylo poprvé vydáno v knižní podobě r. 1923 (Fiala, Pitrová, 2010).

Velkolepou událostí Panevropského hnutí bylo navržení **Panevropského paktu**⁷ (květen 1930), jakožto dílčího kroku na cestě ke sjednocení Evropy. Hnutí zapustilo kořeny i v meziválečném Československu. Zejména konec 20. let lze označit jako expanzi hnutí za evropské sjednocení, avšak celé toto období bylo provázáno jeho nejružnějšími aktivitami. Druhá světová válka způsobila odklon od řešení evropské otázky a díky ní byla Panevropa jako utopický model odmítnuta. Organizace se přesunula na francouzské území, soustředila se zejména na aktivity, jež měly podpořit ukončení válečného konfliktu, věnovala se také přípravě právního a ekonomického uspořádání poválečné Evropy.

Největší odezvu v oblasti prosazování evropské integrace si v meziválečném období získal kromě R. C. Kalergiho i francouzský státník Aristide Briand. Přišel s Plánem evropské federální unie, který stál na faktu, že podmínkou evropského sblížení je spolupráce Francie a Německa. Jako řešení se mu jevilo ustavení **Spojených států evropských** (Veber, 2009). Základem nového evropského uspořádání mělo být spojení Francie, Německa a Velké Británie, což se jevilo jako poslední možnost záchrany Evropy. Zásadním prvořadým krokem se mělo stát vybudování celní unie mezi těmito třemi nemocnějšími státy Evropy. Následně by se v další etapě měly postupně připojovat další evropské státy. V červenci 1929 prezentoval svůj koncept na tiskové konferenci francouzského ministerstva zahraničí, kde se však nesetkal pouze s příznivými ohlasy. Velká Británie se k Briandovu návrhu stavěla zdrženlivě a některé americké kruhy jej dokonce považovaly za nerealistický z důvodu velice rozdílných zájmů evropských národů, které tak nemohou navázat jakoukoli úzkou spoluprací (Goněc, 2000).

Velkou řeč ve prospěch svých návrhů měl Briand na X. plenárním zasedání Společnosti národů⁸ 5. září 1929, kde propagoval myšlenku federálního svazku mezi evropskými národy (Veber, 2009). Na veřejné diskusi se zástupci všech přítomných 27 států shodli na tom, aby Briand sepsal zvláštní memorandum shrnující jeho myšlenky (konkr. *Memorandum o organizaci režimu evropské federální unie*⁹), což se stalo v květnu 1930 (Veber, 2009). První oddíl memoranda byl věnován právnímu modelu Spojených států evropských, další oddíl pak přibližuje instituce a jejich mechanismy. V čele měly stát tři orgány: Evropská konference, Sekretariát a Politický výbor, jehož úkoly byly přesněji vymezeny ve třetím oddíle memoranda. V následujícím oddíle jsou stanoveny pravomoci Spojených států evropských v různých oblastech, jako je hospodářství, veřejné práce, doprava

---

⁷ Plán Panevropského paktu však nebyl uveden do praxe a zůstal pouhým dokumentem (Veber, 2009).

⁸ Pozval zde i přední představitele Panevropského hnutí (Goněc, 2000).

⁹ Zpracované memorandum však bylo zřetelným ústupkem od Briandových prvotních plánů (Veber, 2009).

a tranzit, finance, dále zdravotnictví, kulturní kooperace, meziparlamentní vztahy a nakonec oblast správy. V závěru memoranda je zdůrazněno, že se nejedná o plán na vytvoření institucí Spojených států evropských, ale pouze o náčrt či návrh. Tudíž je v rukou samotných členských států, které podepíší dohodu o vstupu, aby dopracovaly celou záležitost do podoby závazného dokumentu (Goněc, 2000). Memorandum bylo předáno vládám 27 evropských zemí, které byly členy Společnosti národů, a následně všem mimoevropským vládám bez výjimky, od kterých se očekávala brzké odpovědi. Země měly výhrady, smíšené postoje a celkově poklesly sympatie pro celý projekt (Veber, 2009). V mnoha odpovědích vlád figurovala celá řada připomínek a doplňků (Goněc, 2000). Jen malé evropské státy (bylo jich 20), které souhlasily s integračním procesem, byly ochotny diskutovat o svých výhradách a následovat navrhovaný projekt. Volební vítězství nacistů v Německu přineslo smrtící ránu pro Briandovu iniciativu, znamenalo to přiblížení se ke konci francouzsko-německého přátelství (Veber, 2009).

Mezi zářím 1929 a květnem 1930 došlo v Evropě k převratným událostem, které nepřály žádným integračním procesům, a to zejména v podobě finančního propadu na Wall Street v New Yorku (říjen 1929), který vyvolal světovou hospodářskou krizi. Státy se proto obrátily k ochraně vlastních hospodářských zájmů a vývoj v Německu¹⁰ také nenahrával myšlence sjednocující se Evropy (Veber, 2009).

2.3 Evropa po 2. světové válce a snahy o evropské sjednocení

Již v průběhu 2. světové války vznikaly iniciativy, které navrhovaly konkrétní formy organizace, s cílem udržovat mírové vztahy mezi evropskými národy a regulovat jejich ekonomiky tak, aby zajistily obyvatelům kontinentu důstojné životní podmínky (Plechanová, 2013). Po druhé světové válce ztratila Evropa své politické postavení a zároveň přišla o schopnost vlastní obrany. Musela zcela rezignovat na své původní postavení a možnosti. Pohled na Evropu na konci války však dával i impuls k zamyšlení se nad tím, kam bude Evropa směřovat dál. Panovala však nejistota z chování velmocí a vlivu nacionalistických politiků. Evropa se nakonec dala na historickou cestu jejího sjednocení, kterému však předcházela nekonečná řada debat a sporů (Veber, 2009).

Ve prospěch nového evropského řádu vystupoval dědic konzervativní britské tradice Winston Churchill, který vydal článek s názvem *Spojené státy evropské*¹¹. Po dobu celé druhé

---

¹⁰ Díky hospodářským obtížím a nedostatečnosti demokracie sílily radikálně nacionalistické strany, včetně Hitlerovy NSDAP (Veber, 2009).

¹¹ Tento článek byl uveřejněn v americkém listě Saturday Evening Post dne 15. února 1930, v němž vyjádřil podporu Brianda i Kalergiho (Veber, 2009).

světové války stál v čele britské vlády. Úlohu organizátora a iniciátora evropských integračních snah převzal až v poválečném období, kdy stál již mimo vládu a byl politikem „na volné noze“. Svůj slavný projev přednesl 19. září 1946 ve švýcarském Curychu, v němž uvádí jako nutnost vytvořit něco jako **Spojené státy evropské**. V této řeči poukázal na tři základní otázky: zejména na potřebu zahájení evropského sjednocování, za druhé na nutnost sjednocovat okamžitě a za třetí, že základem sjednocovacích aktivit v Evropě je francouzsko-německé smíření, což po válce nebylo zdaleka tak jednoduché. Vůbec se však nezmínil o uspořádání Evropy ani o účasti Británie. Spekulovalo se, že by vedoucí roli v procesu evropského sjednocování mohl zastávat právě Churchill (Veber, 2009).

Jak uvádí Fiala, Pitrová (2010) druhá světová válka byla pro federálně smýšlející evropská hnutí významným podnětem. Federalistické iniciativy měly podobné představy o zajištění budoucího mírového vývoje, ale modely řešení evropské situace se značně lišily. Proto bylo podmínkou dalšího prosazování myšlenky evropské federace uvést do souladu všechna profederální hnutí. Koordinace federalistických aktivit zaznamenala úspěch v podobě vytvoření **Unie evropských federalistů** v prosinci 1946. Jednalo se o základnu, která sdružovala hnutí z Belgie, Itálie, VB, Francie, Lucemburska, Švýcarska a Nizozemí (Fiala, Pitrová, 2010). Již v roce 1950 byla Unie evropských federalistů poměrně masovou organizací sdružující asi 17 organizací přibližně s 150 000 členy (Veber, 2009). Nejvlivnější profederalistické organizace byly – Unie evropských federalistů, Panevropská Unie a Evropská parlamentní unie také založená Kalergim. Až na základě intenzivní spolupráce mezi Coundenhove-Kalergim, Winstonem Churchillem a Duncanem Sandyssem došlo ke sloučení profederálních aktivit. Na konci roku 1947 byl ustaven i mezinárodní přípravný výbor tzv. **Hnutí za spojenou Evropu**, jemuž předsedal Winston Churchill (Fiala, Pitrová, 2010).

Aktivita Hnutí za spojenou Evropu vyústila ve svolání konference pod názvem **Evropský kongres**¹² (Fiala, Pitrová, 2010). Kongres jednal ve třech sekcích, politické, ekonomické a kulturní. Jednání kongresu předsedal W. Churchill (Veber, 2009). Vedla se jednání o příležitosti možného ustavení evropské organizace, která by institucionalizovala spolupráci členských zemí ve sféře politické, kulturní i hospodářské. Na základě usnesení přijatého kongresem, v němž byly obsaženy konkrétní podmínky členství, byly vyzývány vlády k okamžitému vytvoření evropské organizace (Plechanová, 2013). Federalisté

---

¹² Kongres se konal od 7.–10. května 1948, sešlo se zde více než 800 delegátů z 16 evropských zemí (Veber, 2009).

považovali tento kongres jako výchozí bod pro spuštění evropského integračního procesu (Fiala, Pitrová, 2010).

Z iniciativy britského ministra zahraničí Bevina a britské labouristické vlády vzešel **Bruselský pakt**, který byl podepsán 17. března 1948 zástupci pěti států - Británie, Francie a tři států Beneluxu. Bruselský pakt byl uzavřen s platností na 50. let, jako smlouva o kolektivní obraně zúčastněných států o hospodářské, sociální a kulturní spolupráci. Založením Severoatlantické aliance však pozbyl zcela na svém významu. V říjnu 1945 byl rozhodnutím londýnské konference změněn na **Západoevropskou unii** (Veber, 2009).

Úloha spravedlivého přerozdělování peněz ze Spojených států a navazování úzké evropské hospodářské a měnové spolupráce spadala do kompetence **Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC)**, která byla ustavena zástupci 17 západoevropských států¹³ v Paříži dne 17. dubna 1948. Organizace sloužila pro administraci a realizaci Marshallova plánu, cílem bylo i postupné odstraňování překážek v obchodu mezi státy Evropy. Výkonným orgánem byla Evropská hospodářská rada, která však neměla žádné nadnárodní pravomoci. V jejím čele stál výrazný zastánce integrace Belgičan P. H. Spaak (Veber, 2009).

K vyhlášení již zmíněného **Marshallova plánu** (oficiálně Plán evropské obnovy) došlo 5. května 1947 na harvardské univerzitě ministrem zahraničí USA. Plán fungoval v letech 1948-1952 a nejvíce přispěl k poválečné obnově evropských zemí. Během let jeho fungování se hrubý domácí produkt západní Evropy zvýšil o více než 32 %, průmyslová výroba se oproti západoevropské předválečné výrobě zvýšila o 43 %. Celková finanční pomoc z americké strany dosáhla ohromné výše 12,97 mld. dolarů a byla rozdělena mezi členské státy Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci. Pomoc však v rámci Marshallova plánu čerpala i Jugoslávie, která nebyla členem OEEC a svobodné město Terst (Veber, 2009).

Zpočátku neměli v Americe jasno, jaký plán má být sledován, nakonec však zvítězily představy vzniku“ něčeho nového“ v Evropě, něčeho co se bude podobat Spojeným státům americkým, nějaký federální systém kombinovaný s trhem celého kontinentu. Významnou pomoc na Marshallově plánu lze zaznamenat ze strany amerického Výboru pro sjednocenou Evropu, významně se podíleli také Dean Acheson a Geogre Kennan. Marshallův plán byl řízen z americké strany Úřadem pro hospodářskou spolupráci (Economic Cooperation Administration) a byl hlavním partnerem Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci.

---

¹³ Belgie, Dánska, Francie, Řecko, Británie, Irsko, Island, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Rakousko, Portugalsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a tři západoněmeckých okupačních zón. Po několika letech se připojilo také Španělsko (Veber, 2009).

Co se týče snahy o sjednocení Evropy, nepodařilo se vytvořit jednotný trh ani přeměnit OEEC na nadnárodní orgán (Veber, 2009).

Poválečná Evropa se sama také pokoušela o různé projekty hospodářské spolupráce, jelikož si tehdejší politikové a ekonomové uvědomovali přednosti spolupráce i výhody z ní plynoucí. Jednoznačné prvenství měly státy **Beneluxu**¹⁴, které již v září 1944 podepsaly smlouvu o ustavení celní unie s konečným cílem vytvořit hospodářskou unii (Veber, 2009).

Zde je nutné v rámci chronologické posloupnosti zmínit i vznik **Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP)**¹⁵, která byla založena v Moskvě 25. ledna 1949. Ustavením této organizace dali její členové najevo svou neúčast na Marshallově plánu (Balla, 2000). Jejím cílem bylo „*sjednocování a koordinace úsilí členských států přispívat k plánovitému rozvoji národních hospodářství, k urychlení hospodářského a technického pokroku, ke zvýšení úrovně industrializace zemí s méně vyvinutým průmyslem, k růstu produktivity práce a k neustálému vzestupu životní úrovně obyvatelstva*“ (Balla, 2000, s. 5). Praxe RVHP za těmito vytyčenými cíli daleko zaostávala a v některých případech i zpomalila rozvoj vyspělejších zemí. V březnu 1991 se devět členských států rozhodlo o vystoupení z RVHP. Československo, Polsko a Maďarsko přitom ihned prohlásili jako přednost vstup do Evropských společenství (Balla, 2000).

Významné dokumenty, které byly přijaty na Evropském kongresu v Haagu, sloužily jako podklad a bezprostřední impuls pro zřízení **Rady Evropy** a přijetí jejího ústředního dokumentu *Charty lidských práv a svobod*. Rada Evropy byla založena 5. května 1949 v Londýně především z podnětu francouzské vlády. Zakládajícími členy této nově ustavené celoevropské organizace se staly Velká Británie, Francie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Dánsko, Norsko, Irsko, Itálie a Švédsko (Fiala, Pitrová, 2010). Rada Evropy přijala v roce 1950 *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* (Plechanová, 2013).

Napětí mezi supervelmocemi a válečné konflikty mezi státy neustále rostly, proto bylo nutné ustavit organizaci, která by koordinovala spolupráci USA a demokratické Evropy (Veber, 2009). Jejím stěžejním úkolem měla být regulace vztahů mezi evropskými státy v klíčových oblastech, jako byla obrana a bezpečnost. Doménou nové organizace se tak stala ochrana demokracie a jejím nástrojem *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* (Plechanová, 2013). Severoatlantická smlouva byla podepsána 4. dubna 1949 ve Washingtonu ze strany deseti evropských a dvou severoamerických států. Do historie vstoupila

---

¹⁴ Benelux je uskupení, které se sestává z Belgie, Nizozemí a Lucemburska.

¹⁵ Zakládající státy RVHP byl Sovětský svaz, Polsko, Československo, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko a roku 1950 přistoupila Německá demokratická republika. Postupně docházelo i k dalšímu rozšíření (Balla, 2000).

pod označením **NATO** – *North Atlantic Treaty Organization*. Jelikož nebyla uzavřenou organizací, státy v průběhu přistupovaly a vystupovaly (Veber, 2009).

2.4 Základní etapy poválečného vývoje integračních procesů v západní Evropě

Jak uvádí Cihelková, Jaroslav Jakš a kol. (2006, s. 5) „v dlouhé poválečné historii integračního vývoje v západní Evropě je možné rozlišit – se značným zjednodušením – pět základních etap:

- etapu integračních východisek, formovaných především výsledky a souvislostmi 2. světové války (1945-1951/52);
- etapu ekonomického a sociálního rozvoje a integrační dynamiky (1952-1973);
- etapu strukturálních krizí a stagnace integračního procesu (1973/74-1984/85);
- etapu prohloubení integrační dynamiky a podstatného rozšíření jejího teritoriálního rozměru (1985/86-1992);
- etapu formování Evropské unie a přípravy jejího východního rozšíření (1993-2003/04).“

První etapa (1945-1951/52)

Právě léta 1945-51 dala směřovací podnět pro nové cíle a metody mezinárodně ekonomických i politických vztahů. Zformovaly se základní motivace integračního procesu, které vycházely ze společného jmenovatele a tím byla konsolidace a posílení Evropy v celosvětovém kontextu (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

Mnoho významných osobností jako byl Altiero Spinelli, Winston Churchill, Robert Schuman a Jean Monet, se pokoušeli přesvědčit své národy ke vstupu do nové etapy a k pomoci při tvorbě nového řádu¹⁶. K navázání spolupráce mezi zeměmi napomohla zejména realizace již zmiňovaného Marshallova plánu, vznik mezinárodní organizace „Rada Evropy“ a spolupráce v rámci Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (Kaňa, 2010).

Druhá etapa (1952-1973)

Hlavní roli v druhé etapě sehrál Robert Schuman (francouzský ministr zahraničních věcí), jež navázal na původní myšlenku Jeana Monneta. Schumanova iniciativa (známá jako Schumanův plán, Schumanova deklarace) se týkala úpravy spolupráce v oblasti uhlí a oceli

---

¹⁶ Nově vytvořený stát měl stát na společných zájmech občanů a národů a na smlouvách zaručující dodržování práva a rovnost všech států (Kaňa, 2010).

(Cihelková, Jakš a kol., 2006). Na základě toho byla v roce 1951 podepsána šesti zakládajícími státy: Belgií, Francií, Itálií, Lucemburskem, Nizozemskem a Spolkovou republikou Německo tzv. Pařížská dohoda zakládající **Evropské sdružení uhlí a oceli (ESUO)**. V platnost vstoupila následujícího roku. Poprvé se sektor, který byl tradičně v kompetenci národních států, dostal do kompetence nadstátní úrovně. Cílem ESUO bylo vytvoření společného trhu s uhlím a ocelí mezi státy tzv. „šestky“ a postupně rušit cla a další omezení na trzích s těmito komoditami (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

Výrazné rozšíření integračního záběru proběhlo r. 1957 (platnost od r. 1958), založením **Evropského hospodářského společenství (EHS)** a **Evropského společenství pro atomovou energii (EURATOM)** na základě tzv. Římských smluv (Cihelková, Jakš a kol., 2006). EURATOM se stal platformou pro koordinaci jaderné energie, podporu atomového výzkumu, zvýšení bezpečnosti jaderných zařízení a mírové využití atomové energie. Role EHS spočívala v podpoře vytvoření společného trhu, rozvoje ekonomického života a stálého hospodářského růstu. Slučovací smlouva (1965, platnost 1967), vytvořila jednotné orgány pro všechna Evropská společenství¹⁷ (Kaňa, 2010).

Paralelně s počátkem fungování EHS bylo založeno Evropské sdružení volného obchodu – ESVO (1960), jehož iniciátorem byla Velká Británie. K tomuto projektu se připojily státy, které nechtěly být součástí integračního projektu „šestky“, a to z politických či jiných důvodů. I když tato koncepce nebyla spojena s vytvářením institucí a nekladla si za cíl ani širší politické cíle, přispěla k ekonomickému blahobytu v období poválečné rekonstrukce.

Již roku 1968 byla vytvořena „šestkou“ celní unie, na jejímž základě byla odstraněna vnitřní cla a kvóty a vytvořen společný celní sazebník pro obchodování s nečlenskými zeměmi. Roku 1973 dochází k historicky prvnímu rozšíření a do společenství vstupuje Velká Británie doprovázena Irskem a Dánskem tzv. severní rozšíření (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

Třetí etapa (1973/74-1984/85)

Mezi léty 1973-74 se plně projevila energetická a surovinová krize způsobena zejména dopady vnějších vlivů ze světového hospodářství. Docházelo k výraznému růstu světových cen ropy, zemního plynu, dalších energetických zdrojů, ale také ke zvyšování cenové hladiny a ostatních surovin. Prohlubovala se krize v řadě odvětví a oborů západoevropského průmyslu. Situace se však zlepšila až ve druhé polovině 80. let. Významným mezníkem této etapy byly historicky první přímé volby do Evropského parlamentu, které se konaly v červnu

---

¹⁷ Vzhledem ke shodné členské platformě všech tří společenství (ESUO, EHS, EURATOM) se tento výraz začal používat (Kaňa, 2010).

1979 a výrazně přispěly k vytvoření přímé vazby na občany Společenství (Veber, 2009). Ve stejném roce dochází k zahájení činnosti Evropského měnového systému (Kaňa, 2010).

Po prvním rozšíření se šestka proměnila na devítku a bylo více než jasné, že další státy nebudou dlouho zahálet. Tzv. jižní rozšíření započalo roku 1976, kdy se vyjednávalo přistoupení Řecka. Výsledkem tříletého jednání byl podpis athénské dohody 28. května 1979 s platností od 1. ledna 1981, kdy se Řecko stalo právoplatným členem Evropských společenství (Veber, 2009).

Čtvrtá etapa (1985/86-1992)

Vstup Španělska a Portugalska je označován jako druhá vlna jižního rozšíření. Oba státy vstoupily společně k 1. lednu 1986 a rozšířily Evropská společenství na dvanáct členů (Veber, 2009). Roku 1985 dochází k oživení evropské integrační dynamiky. Evropská komise v čele s předsedou Jacquesem Delorsem vypracovala a předložila tzv. **„Bílou knihu o dokončení jednotného vnitřního trhu“** (JVT), který měl být završen do 1. ledna 1993 (Kaňa, 2010). Pro realizaci celé koncepce JVT bylo nutné vytvořit právní rámec (Václavíková, 2008). Tento náročný projekt byl zahrnut do **Jednotného evropského aktu** (uváděný také jako Akt o jednotné Evropě), který byl první revizí Římských smluv a vstoupil v platnost 1. července 1987. V tomto období členské státy ES vyjednávaly i novou smlouvu – **„Smlouvu o evropské unii“** (Kaňa, 2010). Tento materiál je všeobecně znám jako tzv. Maastrichtská smlouva (Václavíková, 2008).

Pátá etapa (1993-2003/04)

Úplný text Maastrichtské smlouvy byl podepsán v únoru roku 1992, v platnost však vstoupil v roce 1993 (Václavíková, 2008). Díky této smlouvě došlo mimo jiné i k přejmenování Evropského hospodářského společenství (EHS) na Evropské společenství (ES) a k vytvoření Evropské unie (EU) a jejího systému tří pilířů. V roce 1994 vstoupila v platnost smlouva, která vytvořila Evropský hospodářský prostor (EHP) mezi zeměmi ESVO. V říjnu 1995 se unie rozrostla na tzv. „patnáctku“ díky připojení tří nových států – Finska, Rakouska a Švédska (Kaňa, 2010).

Po ratifikaci jednotlivými členskými státy vstoupila roku 1999 v platnost Amsterodamská smlouva, která provedla revizi Maastrichtské smlouvy (Václavíková, 2008). V téže roce začala fungovat v rámci 11 členských zemí EU měnová unie, avšak euro bylo v těchto zemích zavedeno pouze v bezhotovostní podobě. Euromince a eurobankovky byly vydány do oběhu až 1. ledna 2002, již v rámci 12 zemí (Kaňa, 2010).

Evropská rada přijala roku 2000 desetiletou strategii s názvem Lisabonská strategie, která měla vést k vytvoření dynamičtějšího a konkurenceschopnějšího hospodářství v Evropě a dohnat tak náskok USA. Reformu institucí Unie provedla smlouva z Nice, která je v platnosti od roku 2003. K historicky největšímu rozšíření Unie došlo roku 2004, kdy přistoupilo 10 nových zemí, včetně ČR (Kaňa, 2010).

Šestá etapa (2004-???)

Šestá etapa je podle Kani (2010) zařazena v období 2004-???. Podstatnými rysy této etapy jsou:

- vytvoření Evropské ústavy (Smlouva o Ústavě pro Evropu), která však byla odmítnuta ve francouzském a nizozemském referendu v roce 2005,
- Lisabonská smlouva (oficiální název Smlouva o Evropské unii a Smlouva o fungování Evropské unie), která byla po komplikovaném jednání schválena a vstoupila v platnost k 1. 12. 2009.

2.5 Teorie a paradigmatu integračního procesu

Stupnice představ o charakteru a dalším vývoji evropské integračního procesu byla velmi rozsáhlá a zahrnovala nejrůznější postoje a jejich kombinace, přičemž jejich počet rostl s ohledem na postupující realizaci některých integračních kroků. Na základě nutnosti klasifikovat základní možnosti integrace se začala formovat tzv. integrační paradigmat¹⁸, která mají představovat přístup k zásadním bodům integrace jak z hlediska metod a struktur, tak z hlediska sjednocujících cílů. Paradigmata jsou důležitým vodítkem pro porozumění jednotlivým vlivům působícím na postupné sjednocování Evropy. Příčinou prolínání dílčích paradigmat je zejména charakter evropského integračního procesu a neustálý vývoj evropských struktur. V průběhu sjednocení je však možno sledovat i střídání naprosto protichůdných pozic (Fiala, Pitrová, 2010).

Jak uvádí Fiala a Pitrová (2010, s. 18), „základním východiskem pro členění integračních paradigmat je změna stávajícího charakteru národních států, respektive zachování, nebo naopak překročení jeho dimenze.“ Dle tohoto základního kritéria jsou modely sjednocení rozčleněny na dvě stěžejní skupiny: na **paradigma mezivládní (intergovernmentální)** a **paradigma nadnárodní (supranacionální)**. Uvedené členění však není možné považovat za konečné.

---

¹⁸ Integrační paradigmat mají nejednoznačný charakter. Na jedné straně slouží k teoretickému uchopení existujícího stavu integrace, na straně druhé jsou jakousi koncepcí, která vyjadřuje představy o tom, kterým směrem by měla integrace směřovat (Fiala, Pitrová, 2010).

Intergovernmentalismus – označován jako paradigma státního centralismu – vychází z předpokladu nedotknutelnosti suverénního postavení národních států a jejich vlád. Snaží se o zachování stávajících atributů nezávislosti členských států a usiluje o minimální externí zásahy do sféry zahraniční politiky a obrany. Za klíčové atributy považuje zahraničně–politické vztahy jednotlivých zemí a jejich bezpečnostní zájmy. Tento přístup je založen na vytvoření institucionalizované spolupráce mezi suverénními subjekty, která má být postavena na kooperaci jednotlivých států. Do této kategorie lze zařadit např. teorii vzájemné závislosti nebo koncept víceúrovňového vládnutí. Závěrem lze tedy mezivládní paradigma označit jako cestu k dosažení nižší úrovně integrace (Fiala, Pitrová, 2010).

Supranacionalismus předpokládá posilování nadnárodních kompetencí institucí integračního seskupení na úkor zúčastněných členských států (Cihelková a kol., 2008). Je zastáncem tvrzení, že pouze nadnárodní autorita může stabilizovat a usměrňovat jednotlivé zájmy suverénních zemí. Tento přístup se odvíjí od myšlenky, že členové odevzdávají ve prospěch politického centra část své suverenity. Nadnárodní přístup ke sjednocení se v průběhu integrace modifikoval, avšak nadnárodní modely se naopak shodovaly v přesně určeném cíli, kterým je politická, či federální unie. V rámci supranacionálního přístupu se zřetelně odlišují koncepce federalismu a neofunkcionalismu (Fiala, Pitrová, 2010).

2.6 Dílčí shrnutí

Úvodní kapitola byla zaměřena především na vývoj evropské myšlenky, kterou bylo sjednocení Evropy. Počátky této ideje sahají do myšlenkového světa antického Řecka. Co se týče současné evropské integrace, je bouřlivý rok 1848 považován za velkou evropskou revoluci, a to zejména díky jejím evropským zastáncům, kteří rozvíjeli intenzivní činnost v rámci tzv. mírových kongresů, kdy při jednom z nich vzešlo heslo Spojené státy evropské.

V 19. století bylo záměrem většiny evropských politiků usilovat o jednotnou Evropu jako údernou sílu po celém světě a snažit se o upevnění evropské nadvlády. Z tohoto důvodu vznikaly nejrůznější projekty střední Evropy, přičemž první zmínky a úvahy o střední Evropě jako o zvláštním regionu přednesl kníže Metternich již roku 1848. Těžištěm jeho úvah o střední Evropě se stala spolupráce mezi Německem a Rakousko-Uherskem. Autorem dalšího všeobecně známého projektu „Mitteleuropa“ je Friedrich Neumann, jehož plán stál na bázi spolupráce mezi oběma německými státy a ostatními státy, které budou ochotny se připojit na základě smluvního uspořádání.

Posledních několik desetiletí před 1. světovou válkou s programem sjednocené Evropy počítalo již jen pár politiků. V létě 1914 se opět objevily myšlenky, návrhy a projekty

směřující k naplnění evropské ideje. V dubnu 1917 vstoupily do nerozhodnuté války Spojené státy americké, díky přispění prezidenta Woodrowa Wilsona, jakožto hlavního iniciátora Společnosti národů, kterou vymezil jako mírou organizaci. Americká politika měla výrazný vliv i na další středoevropský projekt konce války - Demokratickou středoevropskou unii.

Průkopníci a zastánci evropské integrace nezaháleli se svými projekty ani po válce. Jeden z významných poválečných návrhů vzešel ze strany R. C. Kalergiho s názvem Panevropská unie a Panevropské hnutí. Velkou odezvu v oblasti prosazování evropské integrace si získal i francouzský státník Aristide Briand, který přišel s Plánem federální unie.

Již v průběhu 2. světové války vznikaly iniciativy, které navrhovaly konkrétní formy organizace, s cílem regulace ekonomik evropských národů a udržení mírových vztahů mezi nimi. K poválečné obnově evropských zemí sloužil tzv. Marshallův plán, který vzešel ze strany USA s cílem obnovy zemědělství, průmyslu a oživení mezinárodního obchodu. Pro jeho realizaci a administraci sloužila Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci. Stěžejní úkol v rámci regulace vztahů mezi evropskými státy v klíčových oblastech, jako byla obrana a bezpečnost, mělo NATO.

Závěr kapitoly je věnován teoriím a paradigmatům integračních procesů, která mají představovat přístup k zásadním bodům integrace jak z hlediska metod a struktur, tak z hlediska sjednocujících cílů. Lze rozeznávat paradigma mezivládní a paradigma nadnárodní. Etapy poválečného vývoje integračních procesů v západní Evropě jsou pouze stručně nastíněny, přičemž čtvrtá etapa (1985/86 - 1992) je v souvislosti se zaměřením bakalářské práce stěžejní, jelikož byly v tomto období vypracovány velice důležité dokumenty vztahující se k jednotnému vnitřnímu trhu ES/EU.

3 Vznik a formování jednotného vnitřního trhu

Členské státy EHS považovaly právě vybudování vnitřního trhu vždy za svůj hlavní cíl (Cihelková, Jakš a kol., 2006). Pro lepší pochopení této problematiky je úvod kapitoly věnován zasazení společného trhu do kontextu evropské integrace. Dále je popsán vznik a formování společného trhu, kde je vybudování celní unie považováno za první nezbytný krok k jeho vytvoření. V následující podkapitole je nastíněn proces transformace společného trhu na trh jednotný. Období do roku 1992 je spojováno s mnoha klíčovými dokumenty, na jejichž základě začal být vytvářen vnitřní trh. Existovaly (některé dodnes existují) však četné bariéry, které provázely vznik a dokončení jednotného vnitřního trhu. S jednotným vnitřním trhem, jako prostorem, ve kterém platí tzv. čtyři základní svobody: volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu, podrobně seznamuje podkapitola s názvem Základní svobody JVT. V závěru této kapitoly jsou shrnuty přínosy a efekty vnitřního trhu i v návaznosti na zahraniční obchod.

3.1 Zasazení společného trhu do kontextu evropské integrace

V souvislosti s ekonomickou integrací je nutné rozlišovat mezi celkovou integrací prováděnou prostřednictvím institucí (WTO) a regionální integrací, která zahrnuje vždy jen omezený počet zemí určitého regionu světové ekonomiky. Ekonomická integrace, která se týká Evropy, je případem regionální integrace (Urban, 2002).

Integrační proces umožňuje propojení a postupné sloučení doposud oddělených národních trhů, čímž dochází k rozšíření trhu, který ve svém výsledku přináší výhody všem zúčastněným zemím (tzv. princip komparativních výhod). Ekonomickým přínosem integračního propojení zemí je díky většímu trhu vznik většího odbytiště, možnost dosažení optimálního rozsahu výroby¹⁹, prohloubení specializace či větší přitažlivost trhu pro investory, jak domácí tak zahraniční. Neméně důležitý je i zvětšující se počet účastníků trhu, který přispívá k jeho rozšíření a také k posílení konkurenceschopnosti prostředí²⁰. Impulsy k rozvoji integračního propojení zemí nemusejí vždy vycházet výlučně z ekonomické oblasti, ale mohou vycházet například ze sféry politické, jak tomu bylo v západní Evropě po druhé světové válce²¹. Vývoj Evropského společenství byl až do přelomu 80. a 90. let

---

¹⁹ To platí zejména pro podnikatele, protože nevyrábějí pouze na omezený domácí trh (Urban, 2002).

²⁰ Mnoho autorů proto soudí, že podstatou ekonomické integrace je růst skutečné i potencionální konkurence se všemi přínosy, které z toho pro tržní ekonomiku plynou. Z tohoto důvodu prospívá ekonomická integrace jak zúčastněným zemím, tak z ní může těžit konečný uživatel či spotřebitel (Urban, 2002).

²¹ Hnací silou byla snaha odstranit ekonomický základ a příčiny konfliktů mezi velkými zeměmi, které ve 20. století přerostly do dvou světových válek (Urban, 2002).

20. století nesen převážně ekonomickými procesy, v nichž mělo právě vytváření společného trhu vedle tzv. společných politik klíčové postavení (Urban, 2002).

3.2 Vznik a formování společného trhu

Proces ekonomické integrace západoevropských zemí byl zahájen po 2. světové válce sérií různých záměrů a opatření, které směřovaly k odstranění bilateralismu, protekcionismu a nastolení mnohostranných obchodních vztahů. Tyto plány výrazně napomáhaly odstraňovat překážky bránící rozvoji mezinárodního obchodu a následně i mezinárodní mobilitě kapitálu a pracovních sil (Cihelková, Jakš a kol., 2006). Východiskem pro nastolení spolupráce mezi zakládajícími zeměmi dnešní EU byla **celní unie**, která vedle ostatních částí integračního projektu vytvářela předpoklady pro volný a jakýmkoliv cly či kvantitativními překážkami nerušený pohyb zboží mezi národními trhy členských států (Zlý, 2002). Římská smlouva hned na samém začátku v části zvané „Zásady“ výslovně uvádí, že „úkolem Společenství je zřízení společného trhu“ (čl. 2. o zřízení EHS) s tím, že jak se uvádí na dalším místě, „Společenství je založeno na celní unii“ (čl. 9), která byla považována za první nezbytný krok k vytvoření společného trhu. Z formulací zakládající Římské smlouvy plyne, že měl společný trh posloužit zejména k dosažení dvou základních dlouhodobých cílů, kterými jsou:

1. růst a udržení ekonomické výkonnosti Společenství jako celku a tím i zvýšení ekonomické prosperity zúčastněných zemí;
2. položení základů a přispívání ke „stále užšímu spojení mezi evropskými národy“, jak se uvádí na prvním místě v preambuli smlouvy²² (Urban, 2002).

Jak uvádí Cihelková, Jakš a kol. (2006), společný trh měl zajistit co nejširší liberalizaci pohybu zboží a služeb mezi členskými státy právě pomocí celní unie, „tj. odstraněním cel mezi členskými státy a přijetím společného vnějšího celního tarifu, odstraněním množstevních omezení (kvót) a opatření s rovnocenným účinkem s cílem zajistit volný pohyb zboží, volný pohyb osob, zejména pracovníků, služeb a (do určité míry) kapitálu“ (Cihelková, Jakš a kol., 2006, s. 160).

Dle zakládající Římské smlouvy mělo být dokončení celní unie a také zřízení společného trhu završeno během dvanáctiletého přechodného období, tedy do konce roku 1969. V první etapě realizace společného trhu se nepodařilo zcela dosáhnout vytvoření společného trhu se svobodou pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. Největšího pokroku

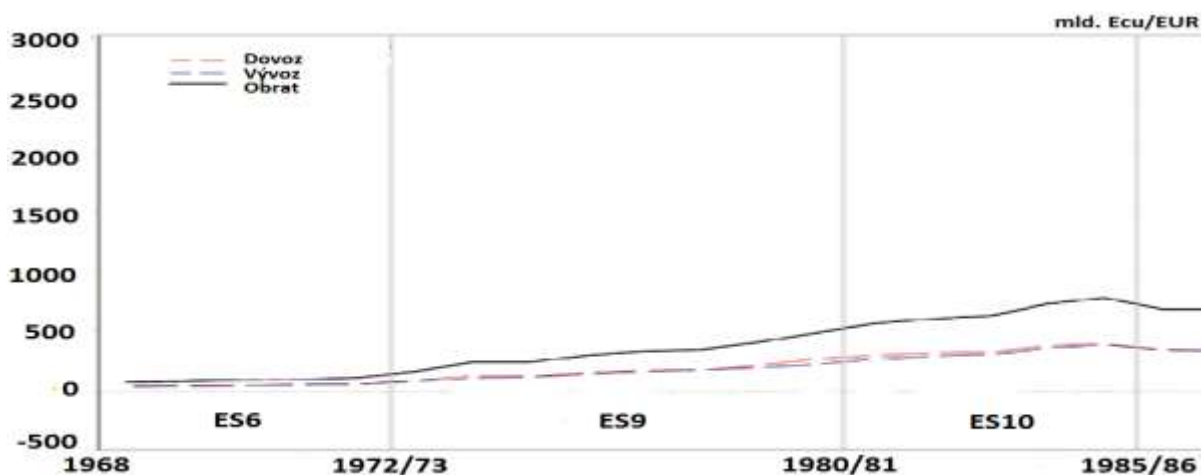
---

²² Z definic Římské smlouvy jasně vyplývá fakt, že zakladatelé Společenství si byli dobře vědomi úzkého sepětí ekonomických i politických cílů (Urban, 2002).

dosáhlo Společenství vybudováním celní unie s volným pohybem zboží²³ (průmyslových i zemědělských výrobků). Jelikož její realizace postupovala bez velkých problémů, byla završena o jeden a půl roku dříve než bylo naplánováno, a to 1. července 1968 (Urban, 2002; Cihelková, Jakš a kol., 2006).

Urban (2002) tvrdí, že úspěch při dokončení celní unie a první krůčky směřující k vytvoření společného trhu vyvolaly ve Společenství vlnu euforie. Členské státy vykazovaly jednoznačně uspokojivé a povzbudivé výsledky v podobě přírůstků produktu při nízkém cenovém růstu a přijatelné míře nezaměstnanosti. Tímto se potvrdilo, že integrační proces skutečně přispívá k růstu prosperity a životní úrovně. Rozvoj obchodu uvnitř Společenství nijak nezbrzdil rozvoj obchodu s třetími zeměmi, což vyplývá i z následujícího obrázku 3.1, který znázorňuje postupný vývoj extrakomunitárního obchodu ES/EU v souvislosti s rozšiřovacím procesem od ES6 po EU10.

Obr. 3.1 – Extrakomunitární obchod Evropského společenství v letech 1968-1986

Zdroj: European Commission, 2008; vlastní úpravy

- * Zkratky ES6 – ES10 znázorňují stav Evropského společenství/Evropské unie z hlediska počtu členských států v souvislosti s procesem rozšiřování v letech 1972, 1981, a 1986.

Důvody vytvoření společného trhu s cílem liberalizace obchodu i se zemědělskými produkty se odvíjely především od základních cílů společné zemědělské politiky (SZP) zakotvených v Římské smlouvě. Dobrým znamením bylo zahájení již zmiňované SZP v roce 1966. V souvislosti s dokončením celní unie v roce 1968 se začala provádět i společná obchodní politika, která byla původně koncipována jako vytváření jednotného přístupu Společenství pro obchod s nečlenskými zeměmi, tj. především v oblasti společného celního tarifu (Urban, 2002; Cihelková, Jakš a kol., 2006). „*Záměry realizovat společnou dopravní politiku vycházely z jejího specifického významu pro zajištění volného pohybu zboží a služeb*

²³ Integrační proces se tak dotkl pouze obchodu (Urban, 2002).

v rámci vytvářeného společného trhu“ (Cihelková, Jakš a kol., 2006, s. 161). Politika hospodářské soutěže spolu se společnou dopravní, zemědělskou a zahraniční obchodní politikou představovaly v Římské smlouvě nadstátně pojaté aktivity členských států, jejichž záměrem bylo co nejvíce usnadnit a napomoci fungování vytvářeného společného trhu (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

S dokončením celní unie začalo Společenství vystupovat jako nový subjekt v mezinárodních vztazích a rovněž se začala uplatňovat pravidla na ochranu hospodářské soutěže. Pozitivní krok byl spatřován také v tom, že došlo k určité harmonizaci nepřímých daní v důsledku všeobecného zavedení daně z přidané hodnoty v r. 1970. V témže roce začalo Společenství využívat společný rozpočet a rozhodlo o struktuře vlastních zdrojů ke krytí svých výdajů. Mezi další důležitou událost roku 1970 patří vyhlášení ambiciózního programu uskutečnění hospodářské a měnové unie během deseti let, kterým chtělo Společenství navázat na vytvořenou celní unii a počátek společného trhu (Urban, 2002; Cihelková, Jakš a kol., 2006).

I když se podařilo celní unii s volným pohybem zboží zrealizovat, trh zůstal nadále rozdroben opatřeními, která měla identický efekt jako množstevní omezení: existencí rozdílných technických norem a předpisů v individuálních členských státech (Cihelková, Jakš a kol., 2006). Fragmentovaný trh zemí ES omezoval konkurenci, tím došlo i k oslabení podniků pro inovaci a vědeckotechnický pokrok, zpomaloval modernizaci ekonomik a v konečném důsledku oslaboval postavení ES v globalizovaném světě. I přes pokrok při zřizování celní unie se hlavní očekávané efekty nedostavily (Urban, 2002).

Volný pohyb zboží byl omezen porušováním volné soutěže ze strany státních úřadů (státní zakázky apod.). Všechny tyto obchodní bariéry vedly i nadále k zachování kontroly na hranicích mezi členskými státy. Šlo o kontrolu pohybu zboží²⁴, veterinární kontroly zvířat a potravin, evidence zboží pro účely statistické, kontrolu licencí na omezené druhy zboží, eventuelně technické kontroly nákladních aut (Cihelková, Jakš a kol., 2006). Jako jeden z největších problémů se jevil rozdíl v technických předpisech týkajících se bezpečnosti výrobků a zdraví spotřebitele, které se v členských státech výrazně lišily. Členské země trvaly na dodržování svých národních předpisů při výrobě specifických druhů zboží, to však bránilo volnému pohybu výrobků. I **volný pohyb osob**, oficiálně spuštěný v roce 1970, se potýkal s určitými komplikacemi, které souvisely s odlišnými požadavky členských států na kvalifikaci pro výkon různých profesí. Tím byl ztížen volný pohyb pracovníků

---

²⁴ Kontroly pohybu zboží byly uskutečňovány proto, aby mohl být prováděny platby daně z přidané hodnoty a spotřební daně (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

mezi členskými zeměmi a jeho rozsah byl minimální. Každá země si střežila svůj trh finančních služeb přísnými regulačními, avšak diferencovanými předpisy, a nebyla ochotna ho otevřít subjektům z ostatních členských zemí. Tím bylo omezeno poskytování **služeb** přes hranice států. Omezeno bylo rovněž tím, že si každá členská země samostatně určovala podmínky, za nichž mohly být tyto služby poskytnuty. Nejmenší postup směrem v před byl zaznamenán ve **volném pohybu kapitálu**, jelikož se členské státy bránily odlivu kapitálu s jeho možnými neblahými dopady na platební bilanci (Urban, 2002).

Společný trh vytyčený zakládající smlouvou jako hlavní úkol zůstal na počátku 70. let i po uběhnutí dvanáctiletého přechodného období ve skutečnosti nedokončen a integrační proces zaměřený na tento klíčový úkol se fakticky téměř zastavil (Urban, 2002). Společenství se potýkalo s ekonomickými problémy v podobě měnové nestability, ropných krizí a s postupným nárůstem nezaměstnanosti. Z hlediska stupňů ekonomické integrace se Společenství nacházelo ve fázi nad celní unií, ale zásluhou celé řady omezení ze strany členských států nebylo stále schopné docílit vytvoření společného trhu (Fiala, Pitrová, 2010). Příčinou neúspěchu na cestě ke společnému trhu se jeví zejména velké množství překážek, které jsou podrobněji představeny v podkapitole 3.4.

3.3 Transformace společného trhu na trh jednotný a jeho legislativní rámec

V hierarchii jednotlivých stádií, stupňů či forem integračního procesu a na základě jeho definování v dokumentech EU je vnitřní trh zpravidla chápán jako vyšší etapa dosavadní, v praxi uplatňované formy společného trhu. Rozdíl mezi společným a vnitřním trhem je dán tím, že v procesu vytváření společného trhu se členské státy soustřeďovaly především, nikoli výlučně, na ekonomické či tržní stránky integrace, zatímco v případě realizace vnitřního trhu usilují na základě přijatých dokumentů rovněž o vytváření vyrovnaného Společenství (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

3.3.1 Vývoj vnitřního trhu do roku 1992

Od poloviny 80. let se začal používat termín „vnitřní“ nebo i „jednotný“ trh namísto termínu „společný trh“ používaného Římskou smlouvou, a to z důvodu, že nový projekt není jen návratem k úkolům z roku 1957 (Urban, 2002). Římská smlouva se zabývá celní unií a úkoly, které je nutné splnit k jejímu uskutečnění velice podrobně, na rozdíl od charakteristiky společného trhu, která je ve smlouvě podána méně výstižně a formulace nejsou vždy zcela jednoznačné. Právní zakotvení JVT se nachází ve Smlouvě o založení ES (resp. v konsolidované verzi Smlouvy o založení ES ve znění Smlouvy z Nice, čl. 14) a definuje jej následovně: *„Vnitřní trh zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, ve kterém je*

v souladu s ustanovením této smlouvy zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu“ (Zlý, 2002, s. 52 – 53; Euroskop, 2014).

První polovina 80. let se je provázaná silnějšími projevy nespokojenosti s neutěšeným stavem integračního procesu a snahami o prolomení nahromaděných bariér. Tyto projevy pocházely ze strany podnikatelských subjektů, Evropské Komise, Evropského parlamentu a v poslední řadě také ze strany jednotlivých členských zemí. Je však nutné připomenout, že první polovina 80. let byla obdobím, v němž byl patrný odklon od intervencionistické politiky, která se inspirovala Keynesovou teorií²⁵. V ekonomickém myšlení začaly převažovat liberalistické proudy, jejichž společným znakem bylo omezit nadměrné zásahy státu do ekonomiky, očistit ji od svazujících regulačních opatření a otevřít prostor pro širší působení tržních sil. Půda pro radikální obrat v přístupech k evropské integraci byla připravena (Urban, 2002).

Reformní atmosféra 80. let se v oblasti společného trhu projevila v podobě předložení několika návrhů na revitalizaci tohoto projektu. Za vrchol několikaletého úsilí o reformu ES je v jistém smyslu možno pokládat rok 1985, kdy se 7. ledna tohoto roku ujala funkce nová Komise v čele s předsedou Jacquesem Delors, který měl zásadní vliv na zintenzivnění evropského integračního procesu (Fiala, Pitrová, 2010) a prosazoval program²⁶ na dotvoření vnitřního trhu (Baldwin, Wyplosz, 2013). Podrobné shrnutí strategie vzniku „Evropy bez vnitřních hranic“ do konce roku 1992 popisuje tzv. **Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu** (Urban, 2002). Tento dokument známý též jako tzv. Cockfieldova bílá kniha, byl vypracován Komisí pod vedením lorda Arthura Cockfielda a publikován taktéž Komisí 14. června 1985 (Fiala, Pitrová, 2010). V Bílé knize je zpracován seznam konkrétních legislativních opatření (v počtu 282), která byla přijata Evropskou radou v červnu 1985 v Milánu. Realizaci legislativních opatření si členské státy Unie stanovily jako bezpodmínečně nutnou pro vytvoření vnitřního trhu a dále pro řešení problémů, které byly s jeho fungováním spojeny nebo jej nějak ovlivňovaly (Cihelková, Jakš a kol., 2006). Bílá kniha se stala fakticky stručným přehledem existujících technických opatření, jež byly využívány členskými státy ES (Fiala, Pitrová, 2010). Opírala se o stále rostoucí sekundární legislativu a zahrnovala mechanismus k odstranění tří základních typů překážek (fyzických,

---

²⁵ Stagnace ekonomiky a ostatní nepříliš příznivé doprovodné jevy 70. let byly důkazem, že dosavadní ekonomická strategie ovlivněná J. M. Keynesem selhala a že je nutné přejít k jiným formám hospodářské politiky (Urban, 2002).

²⁶ J. Delors nazýval tento program jako „Program jednotného trhu“, často je označován také jako „Program vnitřního trhu“, nebo také „Program 1992“ či ve zkratce EC 92 (Baldwin, Wyplosz, 2013).

technických a daňových), které bránily vytvoření jednotného vnitřního trhu (Kaňa, 2010; Urban, 2002).

Společenství se však neorientovalo pouze na dokončení společného trhu, ale usilovalo i o prohloubení spolupráce v oblastech, které na něj navazují. Ve stejný den, kdy byla oficiálně zveřejněna Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu, byla podepsána i tzv. **Schengenská dohoda**. Jednalo se o mezivládní dohodu mezi Německem, Francií, Belgií, Lucemburskem a Nizozemskem, která zavazovala signatářské země ke zjednodušení kontrol na hranicích a plánovala do budoucna i jejich úplné odstranění (Fiala, Pitrová, 2010).

Dalším významným dokumentem, na jehož základě začal být vytvářen jednotný vnitřní trh je **Jednotný evropský akt (JEA)** z r. 1986, který představuje první významnou revizi (Cihelková, Jakš a kol., 2006) a doplňuje zakládající Římskou smlouvu poprvé od roku 1957 (Urban, 2002). Ještě než vstoupila revize smlouvy v platnost, byl Komisí 15. února 1985 uveřejněn akční program s názvem „Jednotný akt: nová meta pro Evropu“, v němž byly vytyčeny podmínky pro úspěšné splnění cílů JEA, zásady reformy společné zemědělské politiky a zásady financování (Fiala, Pitrová, 2010). JEA byl podepsán v únoru 1986 a v platnost vstoupil po ratifikaci v parlamentech členských států dne 1. června 1987 (Urban, 2002).

Jak tvrdí Cihelková, Jakš a kol. (2006) JEA stanovil dva cíle:

1. začlenění specifického projektu vnitřního trhu do Smlouvy, přičemž JVT byl jednoznačně formulován jako „oblast bez vnitřních hranic, v níž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu“²⁷, a přesné vytyčení konečného termínu pro jeho dokončení k 31. prosinci 1992;
2. zavedení hlasování kvalifikovanou většinou, které mělo nahradit doposud vyžadované jednomyslnosti pro většinu opatření, která se týkala realizace vnitřního trhu tj. pro změnu společného celního sazebníku, svobodu poskytování služeb, svobodu mobility kapitálu a sbližování národních legislativ.

Jak uvádí Urban (2002), nové aktivity vyvolané projektem vnitřního trhu, kterými se mělo Společenství dále zabývat, se týkají sociální politiky, ekonomické a sociální soudržnosti prováděné prostřednictvím tzv. strukturálních fondů s cílem zmenšovat disparity mezi různorodými regiony, ochrany životního prostředí, výzkumu a technického vývoje a dále

---

²⁷ Pro Společenství z této formulace vyplývalo, že pro vytvoření společného trhu je nutné soustředit pozornost nejen na překážky zabraňující volnému pohybu zboží, ale také na odstraňování hraničních formalit, jež brání volnému pohybu osob, služeb i kapitálu (Fiala, Pitrová, 2010).

evropské politiky spolupráce s cílem provádět zahraniční politiku. Součástí zakládající smlouvy se díky přijetí JEA staly další politiky ES: politika vědecko-výzkumná, ekologická a regionální, která spadá pod cíl hospodářské a sociální soudržnosti (Cihelková, Jakš a kol., 2006). V JEA byla rovněž stanovena povinnost Komise monitorovat stav v oblasti společného trhu a vyhodnocovat situaci, a to konkrétně formou zpráv, které budou předloženy Radě (Fiala, Pitrová, 2010). Jednotný evropský akt obsahoval také kapitolu pojednávající o Hospodářské a měnové unii, čímž se anticipovala orientace ES v dalším období (Urban, 2002).

3.3.2 Vývoj vnitřního trhu po roce 1992

Přelom let 1992/1993 je často považován za termín „dokončení jednotného vnitřního trhu“ (EurActiv, 2012b), ke kterému měly být přijaty a do běžné praxe členských států zavedeny směrnice, které navrhovala Bílá kniha (1985). Ekonomická situace naznačovala, že úspěch vnitřního trhu nebyl takový, jaký se očekával, i když jeho kladné výsledky nebyly popírány. Období po roce 1992 bylo provázeno jednáním evropských institucí, zejména Komise a Evropského parlamentu, z nichž vzešly úvahy o tom, kam se dále ubírat a jak současnou situaci zlepšit.

Odhalené nedostatky a jejich odstraňování bylo zaměřeno do tří oblastí. Zavádění přijaté evropské legislativy v rámci JVT do práva členských států nebylo příliš uspokojivé. Ve skutečnosti bylo Radou přijato zhruba 90 % legislativních návrhů, ale jen 75% schválené legislativy bylo převedeno do právní soustavy členských zemí (často i nepřesně)²⁸ viz Tab. 3.1. Také provádění zavedené legislativy v praxi nebylo zdaleka dokonalé. Členské státy sice dodržely termín pro zavedení směrnice, avšak nebyly správně implementovány domácí administrativou. A konečně určitá část směrnic, které se nepodařilo včas přijmout, se týkala choulostivých míst vnitřního trhu. Stav vnitřního trhu po roce 1992 tedy nemůžeme považovat za zcela dokončený. I nadále pokračovala Komise ve svém záměru dokončit vnitřní trh, především každý rok zveřejňovala přehled o pokrocích členských států v přijímání příslušné legislativy (Urban, 2002).

---

²⁸ V květnu 1996 se stav o něco zlepšil: členské státy převzaly 93% legislativy, současně však bylo pouze 56% z právních aktů přijatých na základě Bílé knihy promítnuto do legislativy EU15 (Urban, 2002).

Tab. 3.1 – Procentní podíl nezavedených směrnic týkajících se JVT podle sektorů

Doprava (49)	60%	Technická harmonizace: různé sektory (16)	33,3%
Zadávání veřejných zakázek (9)	55,6%	Sociální politika (35)	31%
Duševní a průmyslové vlastnictví (6)	50%	Veterinární kontroly (230)	29,2%
Životní prostředí (81)	38,1%	Potravinářská legislativa (105)	29,1%
Telekomunikace/ audiovizualizace (8)	37,5%	Rostlinolékařská kontrola (156)	27%
Spotřebitelé (14)	36,4%	Pojištění (21)	23,5%

Zdroj: European Commission, 1997; vlastní zpracování

- * Tabulka shrnuje údaje za období od počátku fungování JVT, tedy od roku 1993 do 1. 11. 1997.
- * V závorce je uveden počet dotčených směrnic v daném odvětví.

Na základě těchto nepříliš pozitivních výsledků byly členské státy vyzvány, aby předložily podrobný časový harmonogram proto, aby se zamezilo pozdnímu provádění směrnic a pro zajištění jejich transpozice do legislativy členských států do 1. ledna 1999 (European Commission, 1997).

Na zasedání Evropské Rady v Cannes ve dnech 26.-27. června 1995 byla přijata bílá kniha s názvem **Příprava zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Unie**, která byla vytvořena Komisí. Tento dokument měl sloužit kandidátským státům jako „průvodce“ v procesu přibližování se k EU (Fiala, Pitrová, 2010). Klíčový zlom ve snaze odstranit slabá místa v dosavadním směřování k dobudování vnitřního trhu představovala zpráva Komise mapující dopady a účinnost jednotného vnitřního trhu, která byla zveřejněna na podzim roku 1996 a obsahovala závěry z 38 studií nezávislých institucí. Tato analýza byla stěžejní pro uskutečnění dalšího kroku, který spočíval v sestavení a přijetí zvláštního **Akčního plánu**, který byl nakonec schválen Evropskou radou v Amsterdamu v červnu 1997. Tento nový dodatečný program JVT měl stanovené přesné datum, konkr. 1. leden 1999, ke kterému měla být navrhovaná věcná opatření přijata. Do té doby měl být vnitřní trh očištěn od nedostatků proto, aby mohlo být hladce navázáno na závěrečnou etapu měnové unie. Součástí Akčního plánu vnitřního trhu bylo 62 přesně definovaných akcí, které se měly uskutečnit během celého období do konce roku 1998. Byly v něm definovány také čtyři strategické cíle, kterými jsou: zefektivnit pravidla vnitřního trhu, odstranit zbývající deformaci trhu i zbývající bariéry tržní integrace a nakonec formovat vnitřní trh tak, aby přinášel občanům co největší prospěch (Urban, 2002).

Nová Komise zpracovala program s názvem **Strategie pro vnitřní trh** na příštích pět let, který následně schválila Evropská rada na summitu v Helsinkách v prosinci 1999.

Program byl zaměřen na čtyři hlavní oblasti: občany, trhy, podniky a vnější prostředí. Pro každou z těchto oblastí byly stanoveny cíle, jejichž plnění bylo periodicky vyhodnocováno a upravováno. Na zasedání Evropské rady v Lisabonu v březnu 2000 bylo mj. shledáno, že vnitřní trh je z podstatné části dokončen.

Potřeby evropské integrace nastiňují, že vnitřní trh by mohl být dobudován jako zcela sjednocený trh s národními rysy, který by mohl být označován jako „**Evropský vnitřní trh**“ zahrnující společnou měnu, harmonizovanou daňovou soustavu, integrovanou infrastrukturu, úplnou svobodu pohybu osob a legislativní nástroje, které by umožnily efektivní podnikání na celém trhu. Unie si vytyčila nový strategický cíl do roku 2010 – stát se nekonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností. V květnu 2003 předložila Komise **Strategii pro vnitřní trh na léta 2003-2006**, jejíž součástí bylo deset priorit a cíl zdokonalit vnitřní trh. Tato strategie reagovala na již zmíněný cíl vytvoření nekonkurenceschopnější ekonomiky na světě do r. 2010 (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

Evropská komise označuje dokončení jednotného trhu za permanentní úkol a ústřední prvek evropské agendy. Od silného a hluboce integrovaného jednotného trhu si Brusel slibuje růst a vznik nových pracovních míst, který by mohl pomoci Unii řešit její ekonomické problémy (EurActiv, 2012b). Evropa tedy potřebuje účinná opatření, proto aby mohla zvyšovat prosperitu a zaměstnanost, přičemž tato potřeba se stala ještě naléhavější s nástupem finanční krize. Z tohoto důvodu představila Evropská komise v dubnu 2011 dokument s názvem **Akt o jednotném trhu**, který obsahuje dvanáct nástrojů na podnícení růstu či posílení důvěry a představuje sérii opatření, která mají pomoci oživit ekonomiku Unie a vytvořit nová pracovní místa (European Commission, 2014).

Komise dne 3. října 2012 navrhla druhý soubor opatření v novém dokumentu s názvem **Akt pro jednotný trh II**, který má přispívat k dalšímu rozvoji jednotného trhu a pomoci při využití jeho zatím nevyužitého potenciálu jakožto hnacího prvku růstu (European Commission, 2014). Tento dokument obsahuje dvanáct nových prioritních opatření a aktivit na jeho vylepšení a prohloubení. Podle Unie by to mělo pomoci členským státům vymanit se ze současné hospodářské krize. Dvanáct klíčových opatření by se podle EU mělo koncentrovat na čtyři hlavní hnací síly růstu, zaměstnanosti a důvěry (EurActiv, 2012a). Mezi ně patří například podpora vytváření plně integrovaných sítí, digitálního hospodářství přes hranice, posílení přeshraničního pohybu občanů a podniků, sociálního podnikání a důvěry spotřebitelů (Drbalová, 2012). Klíčovou prioritou zůstává i nadále rozmach digitální

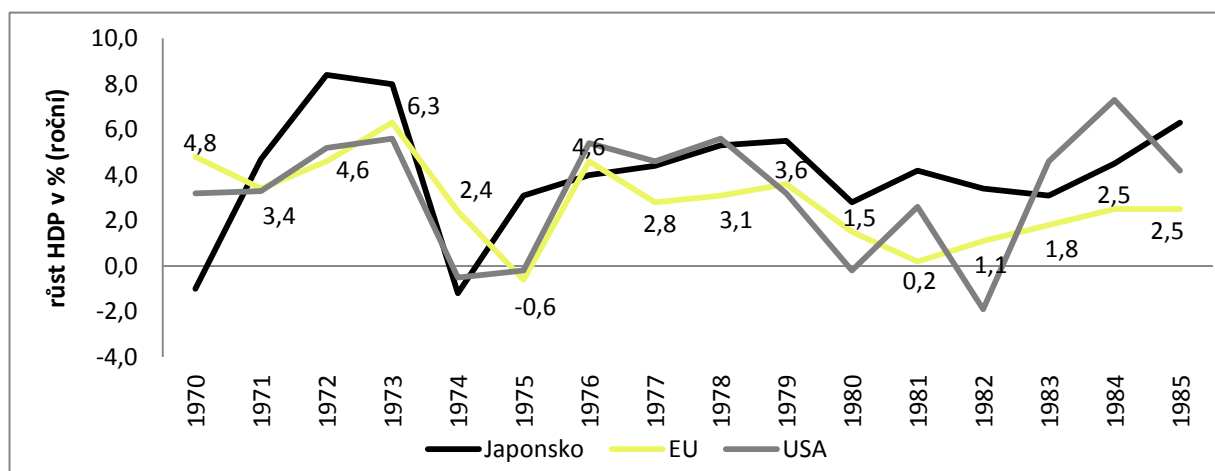
ekonomiky, podpora on-line služeb a využití růstového potenciálu směrnice o službách (SPČR, 2012). Komise měla v plánu předložit všechny klíčové legislativní návrhy Aktu o jednotném trhu II do jara roku 2012 a návrhy nelegislativní povahy do konce roku 2013. Současně vyzvala Evropský parlament a Radu k přednostnímu přijetí těchto legislativních návrhů do jara roku 2014²⁹ (EurActiv, 2012a).

3.4 Bariéry provázející vznik společného trhu a dokončení JVT

Bariéry, které bránily vytvoření **společného trhu** jako závazku plynoucího z Římské smlouvy, lze rozdělit na vnitřní a vnější. Vnější překážky souvisely s tím, že se v 70. letech všeobecně zhoršilo ekonomické klima ve světě, což ovlivnilo chod integračního procesu v západní Evropě. Sedmdesátá léta nebyla jak pro světovou ekonomiku, tak pro západní Evropu příliš jednoduchým obdobím. Všechny země nebyly zcela připraveny na plnění úkolů, před něž byly postaveny. Reakce na ně vypadaly vesměs tak, že se jejich hospodářská politika orientovala na hájení zájmů svého domácího trhu a zejména domácí úrovně zaměstnanosti.

Od poloviny 70. let se začala měnit situace a to tak, že západní Evropa začínala zaostávat a země ES už se tak razantně nedokázaly prosadit v oblasti zahraničního obchodu. Zhoršená situace v západní Evropě se navenek projevila poklesem dynamiky ekonomického růstu (viz Graf 3.1), investic a produktivity práce.

Graf 3.1 – Srovnání tempa růstu HDP (%) v ES, Japonsku a USA v letech 1970-1985

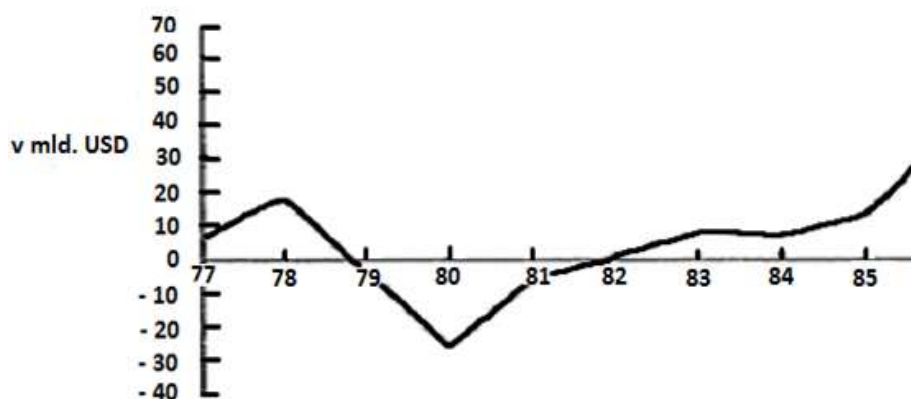
Zdroj: Světová banka, 2014; vlastní zpracování

Z grafu 3.1 lze vidět, že se od poloviny 70. let začalo Evropské společenství propadat právě v dynamice ekonomického růstu na třetí místo za Japonsko a USA. Avšak k poklesu

²⁹ „Ne všichni jsou si však jisti, že nový dokument stávající situaci razantně zlepší. „Při pohledu na nový Akt pro jednotný trh je bohužel více než jasné, že spotřebitelé jsou opět postaveni na vedlejší kolej“ (EurActiv, 2012a).

tempa růstu HDP došlo především v oblasti investic. Také konkurenceschopnost zemí ES v rámci světového obchodu viditelně poklesla (Fiala, Pitrová, 2010). Pokles obchodní výměny je znázorněn v následujícím obrázku 3.2.

Obr. 3.2 – Obchodní balance ES se zbytkem světa (1977-1985)

Zdroj: Fiala, Pitrová, 2010

Prvním **vnějším činitelem**, který ohrozil dosavadní příznivé podmínky evropského obchodu, byl rozpad poválečného mezinárodního měnového uspořádání - brettonwoodského systému, na jehož základě přešel svět ze systému pevných devizových kurzů na systém volně plovoucích kurzů³⁰. Dalším činitelem s ještě rozsáhlejšími důsledky byl otřes způsobený ropnou krizí (dva ropné šoky – 1973, 1979) spojenou s růstem cen³¹ ropy na základě rozhodnutí OPEC, které ovlivnily vývoj na finančních trzích. Země ES se dostaly do potíží při udržování vyrovnané platební bilance a musely přistoupit k restriktivní hospodářské politice s konečným omezováním výroby.

Ani situace na trhu práce nebyla příliš příznivá, jelikož země ES musely čelit nové konkurenci přicházející ze zemí jihovýchodní Asie³² (Urban, 2002; Rolný, Lacina, 2004). Stav na trhu práce v 70. letech je znázorněna níže v obrázku 3.3. Je patrné, že Evropské společenství od poloviny 70. let viditelně zaostávalo v míře zaměstnanosti za USA a Japonskem, od 80. let se situace ještě více zhoršila. Urban (2002) tvrdí, že je to způsobeno nejdelší poválečnou hospodářskou depresí, která postihla vyspělé země včetně západní Evropy. VŠE (2012b) uvádí, že evropská ekonomika vykazovala v období 1970–1990 ekonomický růst, avšak při nízké intenzitě zaměstnanosti, při které nebyl vytvářen dostatečný

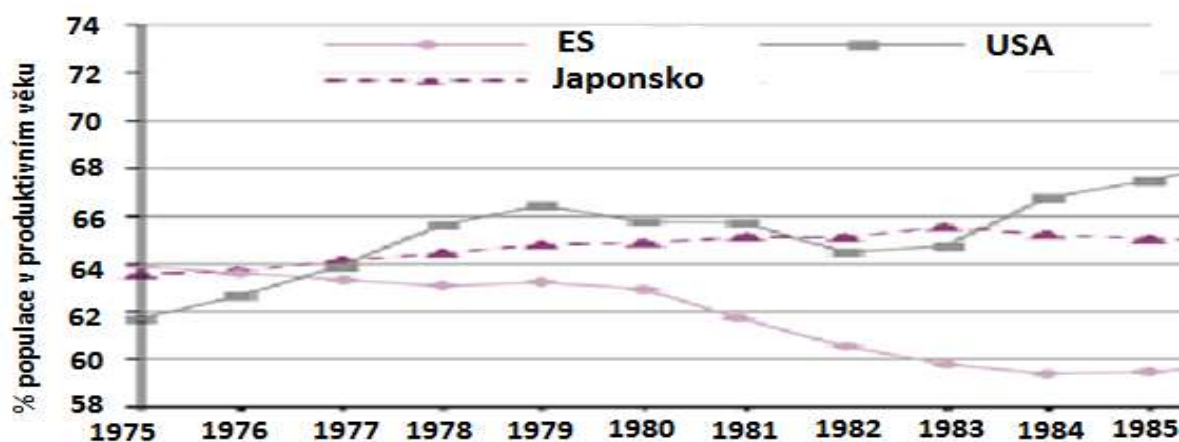
³⁰ Systém pevných směnných kurzů se v březnu 1973 rozhodla většina evropských zemí opustit. Velká Británie a Švýcarsko byly prvními státy, které přešly na pohyblivý (floating) kurz svých měn vůči dolaru (Volek, 2002).

³¹ Všeobecný a dramatický růst cen energie postavil do složité situace všechny země závislé na jejím dovozu (Urban, 2002).

³² Tato nová konkurence nabízela výrobky srovnatelné kvality, avšak vyráběné s podstatně nižšími provozními náklady (Urban, 2002).

počet pracovních míst. Tím se míra růstu zaměstnanosti v letech 1970-1985 udržovala pod hranicí 1 %.

Obr. 3.3 - Míra zaměstnanosti v ES, USA a Japonsku, 1975–1985

Zdroj: Evropská komise, 2008; vlastní úpravy

Reakcí zemí ES na všechny tyto vnější šoky bylo zavádění nových protekcionistických opatření prováděných na „vlastní pěst“. Prostřednictvím těchto opatření se snažily státy ES chránit domácí trh před dovozy jak z třetích zemí, tak ze Společenství. S vytvořením celní unie vyplynul pro členské státy Unie závazek odstranit celní bariéry a kvóty ve vzájemném obchodě a paralelně s tímto bylo vyloučeno, aby členské země opětovně zaváděly tyto obchodní překážky (Urban, 2002). Evropané však byli velice nápadití a začali si mezi sebou budovat nové obchodní bariéry resp. mimocelní překážky obchodu³³. Tyto bariéry spočívaly v detailech technických předpisů³⁴ a standardech, které vedly k fragmentaci (roztříštění) evropských trhů a bezpochyby tlumily rozvoj vnitřního evropského trhu³⁵ (Baldwin, Wyplosz, 2013). Uplatňováním těchto standardů, které vyžadovaly jejich bezpodmínečné respektování, byl postižen i obchod mezi zeměmi Společenství, jehož podíl po celých deset let klesal nebo stagnoval (Urban, 2002). Všechny tyto nepředvídané překážky způsobily mezi veřejností negativní ohlasy a nálady, proto byl dřívější eurooptimismus ze 70. let nahrazen na počátku 80. let silnou vlnou europesimismu (Urban, 2002).

Jak píše Urban (2002), jednou z příčin rozšíření negativních nálad byl důležitý **vnitřní činitel**. Jedná se o událost z roku 1966 známou jako „**lucemburský kompromis**“, jež mohl brzdit veškeré snahy uspět při plnění ambiciózního plánu tj. vytvoření společného trhu. Mimo jiné měl nepříznivé důsledky na rozvoj integračního procesu až do poloviny 80. let. Podstatou

³³ Jednalo se o opatření s podobným účinkem jako cla a kvóty (Urban, 2002).

³⁴ Šlo o různé předpisy, které se týkaly především bezpečnosti výrobků, jež měly ochraňovat spotřebitele. Zaváděly se jak vůči nečlenským zemím, tak vůči zemím Společenství (Urban, 2002).

³⁵ Byly prezentovány i jako ochrana spotřebitele (Baldwin, Wyplosz, 2013)

bylo toto: v souladu s Římskou smlouvou mělo dojít ke změně mechanismu hlasování. Společenství mělo v roce 1966 přejít od dosavadního jednomyslného hlasování v Radě ministrů k většinovému hlasování, jež nepředpokládá souhlas všech zúčastněných států³⁶. Francie byla nucena odvolat svého zástupce v Radě ministrů, aby zabránila změnám ve způsobu hlasování a učinila ji práce neschopnou. Tento postup ze strany Francie vešel do dějin ES pod názvem „politika prázdné židle“. Z důvodu krize, která hrozila ochromením činnosti EHS, byl po půl roce přijat „lucemburský kompromis“, který vycházel vstříc francouzským požadavkům v zájmu obnovení dělnosti orgánů ES. Ve jménu obrany národních zájmů, které si mohl členský stát definovat sám, měl každý z nich mít právo veta a jednání Rady o nové legislativě mělo pokračovat do té doby, než se jim podaří zaujmout společný postoj. Tato střední cesta sice ES zachránila, ale za cenu toho, že se integrační proces směrem ke společnému trhu téměř zastavil.

Vytváření jednotného vnitřního trhu, jako vyšší etapy dosavadní v praxi uplatňované formy společného trhu, bylo také doprovázeno mnoha **překážkami**. Tyto překážky byly formulovány v Bílé knize a podrobeny důkladnému zkoumání a doplněny řadou studií (Kaňa, 2010). Bílá kniha o vnitřním trhu obsahovala především souhrn existujících nedostatků v oblasti vzájemného obchodu včetně 279 přetrvávajících překážek - fyzických, technických a daňových omezení (Fiala, Pitrová, 2010).

Za **fyzické překážky** byly označeny ty bariéry, které existovaly při přechodu zboží přes hranice uvnitř Společenství. Jednalo se zejména o veškerá administrativní opatření, celní prohlídky a poplatky (Fiala, Pitrová, 2010). Tento typ překážek byl nejvýraznějším znakem roztržičnosti společného trhu. S nimi spojená administrativní činnost a časové zdržení v důsledku kontroly zboží a osob policejními a celními orgány na hranicích mezi členskými státy podstatně zvyšovaly náklady (Cihelková, Jakš, a kol., 2006). Pasová kontrola byla zdůvodněna bezpečnostními ohledy, potřebou kontroly hledaných osob ze strany policie, potřebou udržovat pod kontrolou příliv přistěhovalců či pašování drog aj.³⁷ Fyzické překážky způsobovaly značný problém také podnikatelům. Jejich zásilky, ať už v podobě potravin či výrobků zpracovatelského průmyslu, byly při překročení hranic podrobovány přísné kontrole z mnoha důvodů: zdali zboží odpovídá domácím bezpečnostním, hygienickým, zdravotním a jiným předpisům. Realizace společné zemědělské politiky a společné dopravní politiky je jedním z dalších důvodů k provádění hraničních kontrol. Ve svém souhrnu fyzické bariéry

---

³⁶ Francie odmítala přijmout tuto zásadu z důvodu obavy jejího přehlasování v otázce financování SZP, která měla pro tuto zemi velký význam (Urban, 2002).

³⁷ To vše byla citlivá opatření, která byla chápána jako součást práv každého suverénního členského státu Společenství (Urban, 2002).

zpomalovaly pohyb zboží a prodražovaly jej (Urban, 2002). V Cockfieldově bílé knize bylo navrženo odstranění materiálních bariér prostřednictvím zrušení vnitřních hranic, a tím i celních formalit. Tento krok měl velkou měrou přispět k usnadnění pohybu zboží a také ušetřit náklady spojené s celním odbavováním jak na straně států, tak u vývozců a dovozců v rámci ES (Fiala, Pitrová, 2010).

Druhou skupinou překážek, které byly ještě početnější než fyzické bariéry, jsou **překážky technického rázu**. Týkaly se zejména rozdílů národních technických předpisů (normy a standardy), jež sužovaly společný trh a omezovaly hospodářskou soutěž. Rozdíly v technických předpisech spočívaly mnohdy pouze v maličkostech, které však komplikovaly život jak producentům, tak exportérům a zvyšovaly náklady na úpravu dováženého zboží, jehož vlastnosti musely odpovídat požadavkům členského státu (Urban, 2002). Je nutné podotknout, že technické překážky obchodu nejsou „vynálezem“ evropské integrace. Využívají se ve všech vyspělých zemích a v současnosti představují velkou bariéru mezinárodního obchodu. Existují dva způsoby, jak i přes rozdíly národních předpisů nebránit vzájemnému obchodu. První způsob spočívá ve vzájemném uznávání rozdílných technických požadavků³⁸ na různá zboží. Není-li takovýto přístup možný, protože rozdíly technických požadavků jsou veliké a země trvají na jejich dodržování, je řešení spatřováno ve sjednocení (harmonizaci) rozdílných technických předpisů. To v praxi znamená, že mohou být na trhy členských zemí uváděny pouze výrobky, které splňují společné standardy obsažené ve směrnici schválené Radou na návrh Komise (Urban, 2014b). Tyto směrnice následně přecházejí do právního řádu jednotlivých členských států (Urban, 2010). Tvorbou technických norem ke směrnici pro konkrétní výrobky se zabývají evropské nevládní organizace pro normalizaci³⁹ (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

Třetí skupinou překážek definovaných v Bílé knize o dokončení jednotného vnitřního trhu byla **daňová omezení** (Fiala, Pitrová, 2010). Problémy harmonizace daňové oblasti plynou z uplatňování zásady jednomyslnosti při rozhodování a to na základě čl. 99 Smlouvy o ES. EU směřuje svou činnost ve sféře daní pouze na opatření realizovaná s cílem usnadnit administrativní spolupráci mezi daňovými institucemi jednotlivých členských států a také na podporu společností odstraněním daňových překážek v případě jejich zahraniční aktivity

---

³⁸ K zavedení tohoto principu přispěl v roce 1979 Evropský soudní dvůr, který zavedl všeobecně platnou zásadu pro uvolnění vzájemného obchodu členských zemí. V kostce to znamená, že výrobek legálně vyrobený a uvedený na trh v jednom členském státě musí mít volný přístup i na trhy ostatních členských zemí EU, bez ohledu na to, zda odpovídá předpisům těchto členských států. Viz známý spor Cassis de Dijon. Předpokládá se, že téměř polovina obchodu dnes probíhá podle těchto zásad (Urban, 2014b).

³⁹Např. CEN – Evropský výbor pro normalizaci, CENELEC – Evropský výbor pro normalizaci v elektrotechnice, ETSI – Evropský ústav pro telekomunikační normy (Urban, 2014b).

(Cihelková, Jakš, a kol., 2006). Ačkoli všechny členské státy postupně po roce 1970 zavedly daň z přidané hodnoty, přetrvávaly mezi nimi velké rozdíly v sazbách této daně. Z důvodu vstupu DPH do finální ceny výrobku resp. služby způsobovaly rozdíly v sazbách daně z přidané hodnoty také odlišné ceny týchž výrobků na trzích členských zemí. To však znamenalo nerovnost podmínek pro výrobce z různých členských zemí a také narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu. Bílá kniha z roku 1985 provedla rozbor těchto překážek a v příloze zpracovala podrobný časový rozvrh pro jejich odstranění do konce roku 1992 (Urban, 2002). Pro odstranění daňových překážek je nutné překonat bariéry plynoucí z rozdílů v nepřímém zdanění cestou harmonizace či sblížování sazeb DPH a spotřební daně (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

V souvislosti s harmonizací nepřímých daní vyplynuly dva problémy: jak sblížit sazby daní a jak tyto daně vybírat. V průběhu let bylo přijato několik směrnic o DPH, které měly napomoci sblížení sazeb této daně. V souvislosti s výběrem daní byly navrhovány dva způsoby. **Výběr podle země původu**, což znamená, že DPH se odvádí v zemi výrobce bez ohledu na určení a platí stejná cena v zemi původu i v zemi určení. **Výběr podle země určení** naopak znamená, že DPH se odvádí v zemi, kde je výrobek spotřebován, při vývozu je výrobek osvobozen od daně ukládané v zemi původu. Před rokem 1992 byla daň vybírána v zemi určení. Od roku 1993 byly země připraveny přejít k výběru DPH podle země původu, avšak zůstal ponechán systém výběru podle země určení jako před rokem 1992. Později byl vytvořen návrh na „definitivní systém“ od roku 1996: návrat ke zdaňování v zemi původu. Naléhavost harmonizace přímých daní je menší, jelikož nevchází do prodejní ceny. V roce 2004 vytvořila EK návrh na zavedení nové „evropské daně“ jako dalšího zdroje příjmů do evropského rozpočtu. Závěrem lze říci, že EU neusiluje o plné sjednocení daňových soustav, ale o sblížení, jež nebude ovlivňovat vzájemný obchod mezi členskými státy a odstraní kontroly na vnitřních hranicích (Urban, 2010).

3.5 Základní svobody JVT

Společný trh je mimo vybudování celní unie, která se dotýká pouze volného pohybu zboží, založen na odstranění ještě jiných překážek. Jedná se o volný pohyb ekonomických faktorů, jimiž jsou tzv. **čtyři svobody – volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu** (Stehlík, Hamulák, 2013). V současnosti se hovoří i o páté svobodě tzv. **volném pohybu znalostí**, který je pokládán spíše za politické prohlášení, jež není v logickém kontextu s charakterem fungování vnitřního trhu (Drastíková, Kubečková, 2008). Provádění svobod s sebou přináší značné zásahy do suverenity členských států, které je politicky akceptují pouze s ohledem

na cíle plynoucí ze zakladatelských smluv a přijatých dokumentů (Adámková, Cihelková, 2000).

I když pouze všechny čtyři základní svobody dohromady vytvářejí vnitřní trh, je v zakladatelské smlouvě věnována největší pozornost právě **volnému pohybu zboží** (Urban, 2002). Tuto svobodu lze prosazovat pouze u takové produkce, která bezprostředně překračuje hranice členského státu (Adámková, Cihelková, 2000). Volný pohyb zboží se tedy vztahuje jak na výrobky, které mají svůj původ v členských státech, tak i na výrobky pocházející z třetích zemí (Zlý, 2002). Za zboží ze třetích zemí, které je v EU ve volném oběhu, se považují ty výrobky, které splňují veškeré dovozní náležitosti, a také ty za které bylo v členském státě zapláceno clo a dávky s rovnoměrným účinkem a u nichž nebyla provedena úplná ani částečná náhrada výdajů těchto cel a dávek (Adámková, Cihelková, 2000). Celní unie zahrnuje jednak zákaz vývozních a dovozních cel⁴⁰ (včetně cel fiskálních) a všech poplatků s rovnocenným účinkem mezi členskými státy, tak i kvantitativních omezení dovozu a vývozu. Ve vztahu k třetím zemím je pak dovoz regulován společným, jednotným celním sazebníkem (Zlý, 2002).

Volný pohyb osob⁴¹ představuje druhou svobodu vnitřního trhu EU a tvoří jeden ze základních pilířů, bez něhož by nebylo možné uvažovat o fungování vnitřního trhu (Urban, 2002). Pojem volný pohyb osob představuje odstraňování právních či praktických překážek, které by mohly občany EU omezovat v přesunu do jiného členského státu za prací, podnikáním, studiem, či turistikou (MPSV, 2011). Římská smlouva umožňovala pouze volný pohyb ekonomicky činných osob: zaměstnanců a OSVČ (Adámková, Cihelková, 2000). Díky JEA (1987) se tento okruh osob rozšířil a svoboda se otevřela také pro studenty, důchodce a osoby žijící z nezávislých příjmů (Urban, 2014c). V celé EU a od roku 2004 i v zemích Evropského hospodářského prostoru (tj. státy mimo EU: Norsko, Island a Lichtenštejnsko) platí totožná pravidla. Také Švýcarská konfederace má s EU sjednanou obdobnou bilaterální úmluvu (MPSV, 2011).

Svoboda volného pohybu služeb je úzce propojena se svobodou volného pohybu osob a také kapitálu, bez něhož by nebyla v plné míře uskutečnitelná (Urban, 2002). Svoboda poskytovat služby pro spotřebitele na vnitřním trhu EU znamená oprávnění poskytovatele (obchodník, podnikatel, živnostník, zástupce svobodných povolání aj.) provozovat svou

---

⁴⁰ Odstranění cel samo o sobě nevede k vytvoření společného trhu, jelikož zde existují i tzv. netarifní překážky, které brání volnému pohybu zboží. Proto, aby mohl být každý produkt vyrobený v EU nabízen ve všech členských státech za stejných podmínek, musí nezbytně dojít k odstranění netarifních překážek (Adámková, Cihelková, 2000).

⁴¹ V uplatňování této svobody je Evropská unie jedinečná a revoluční, žádné jiné uskupení ve světě se k takovému kroku zatím neodhodlalo (Urban, 2014c).

činnost v kterémkoli jiném členském státě, za stejných podmínek jako příslušníci tohoto státu (Urban, 2014d). K významným segmentům vnitřního trhu v této oblasti patří zejména služby finanční a dopravní (tj. staré služby) a dále telekomunikace jako typ nových (moderních) služeb (Cihelková, Jakš a kol., 2006). Obecný právní rámec pro volný pohyb služeb je dán *Směrnicí o službách na vnitřním trhu*, která byla schválena v roce 2006, přičemž lhůta pro její implementaci do praxe byla tříletá a vypršela na konci roku 2009 (Urban, 2014d).

Liberalizace pohybu kapitálu probíhala pomaleji⁴², než tomu bylo u předchozích tří svobod (Cihelková, Jakš, a kol., 2006). Tato svoboda má mezi ostatními klíčové postavení, jelikož by se bez ní nemohly v plné míře uskutečnit ostatní svobody. Svoboda volného pohybu kapitálu je významná v mnoha ohledech: finanční trhy nelze otevřít bez pohybu peněz a kapitálu mezi členskými zeměmi; volný pohyb zboží by nemohl fungovat bez uvolnění běžných plateb mezi subjekty různých zemí aj. Volný pohyb kapitálu vyvolává blahodárný efekt, kdy díky přílivu a odlivu kapitálu mezi zeměmi dochází k alokaci domácích úspor (Urban, 2002). Průlom v pohybu kapitálu nastal až ve spojitosti s projektem na dokončení vnitřního trhu. V červnu 1988 byly dosavadní platné směrnice nahrazeny jinou směrnicí, která již umožňovala úplnou liberalizaci kapitálových toků⁴³ (Cihelková, Jakš a kol., 2006). Směrnice vstoupila v platnost v polovině roku 1990 v celkem osmi zemích ES⁴⁴ (Urban, 2002). Přijetím Maastrichtské smlouvy se jednoznačně zakazují všechna omezení volného pohybu kapitálu, rovněž jsou zakázána všechna omezení pohybu plateb mezi členskými státy a třetími zeměmi. Ve výsledku byla liberalizace pohybu kapitálu přínosem jak pro občany, tak pro podniky a samotné vlády členských států (Urban, 2002).

3.6 Hodnocení účinků vnitřního trhu

Vytvoření JVT nebylo pouze samoúčelné, jelikož mělo být nástrojem pro dosažení celé řady níže položených cílů, které přímo definuje Bílá kniha z roku 1995. Jedná se o vyvážený a udržitelný růst, vysokou míru zaměstnanosti a sociální ochrany, vyšší úroveň a kvalitu života, v poslední řadě o hospodářskou a sociální kohezi (Urban, 2002).

Zvláštní studii představila skupina nezávislých expertů v čele s italským ekonomem Paolo Cecchinim na žádost Komise (Urban, 2002). Analýza **ex ante** v podobě specifické

---

⁴² Posun vpřed v rámci liberalizace kapitálu závisel na hospodářské situaci členských států, zejména pak na stavu jejich platební bilance (Urban, 2002).

⁴³ Úplné uvolnění pohybu kapitálových toků se týkalo všech peněžních i kvazipeněžních operací jakou jsou půjčky, depozita v cizí měně aj. (Urban, 2002).

⁴⁴ Členským zemím, jako je Irsko, Portugalsko nebo Španělsko bylo povoleno přechodné období, proto aby si udržely omezení pohybu krátkodobého kapitálu do konce roku 1992, pro Řecko do konce roku 1995 (Cihelková, Jakš a kol., 2006).

studie s neformálním označením Náklady ne-Evropy⁴⁵, známá spíše jako tzv. **Cecchiniho zpráva** z roku 1988 (Urban, 2002), se snažila odhadnout ztráty, které Unie musí nést díky nedokončenému vnitřnímu trhu (Urban, 2014a). Odhad těchto nákladů byl vysoký, vyšplhal se až ke 200 mld. ECU, což se rovnalo cca 5 % HNP zemí Společenství (VŠE, 2012a). Záměrem odborníků bylo zmapovat i budoucí přínosy, resp. efekty realizace vnitřního trhu po zrušení všech stávajících překážek (Cihelková, Jakš a kol., 2006). Na mikroekonomické úrovni (tj. na úrovni podniků) bylo předpokládáno, že se otevření trhů projeví ve snížení nákladů, které by se v konečném důsledku mělo projevit ve zvýšené konkurenceschopnosti evropských podnikatelských subjektů na světových trzích. Podle odhadů mělo dojít ke změnám základních makroekonomických ukazatelů v celém Společenství (Cihelková, Jakš a kol., 2006). Urban (2002) uvádí, že hlavní závěry této zprávy byly velice optimistické, jelikož z ní vyplývá, že by díky realizace programu 1992 mělo ve střednědobém horizontu (5-6 let) dojít ke zvýšení HDP až o 4,5 %, mělo by vzniknout až 1,8 mil. nových pracovních pozic a rovněž by měly poklesnout spotřební ceny o 6,1 %. I když zpráva podléhala kritice a výsledky výzkumu byly příliš nadnesené, měla velký ohlas a značný vliv na rozšíření povědomí o programu vnitřního trhu mezi podnikateli a širokou veřejností.

Další v pořadí následovala analýza **ex post (1996)**⁴⁶ připravena na žádost Komise, kterou zpracovaly nezávislé výzkumné instituce. Účelem bylo, konkr. do roku 1996, zpracovat klasifikaci skutečných efektů plynoucích z realizace vnitřního trhu po několika prvních letech jeho fungování (Urban, 2002).

Tab. 3.2 - Zjištěné přínosy plynoucí z realizace programu vnitřního trhu

Ukazatel	Hodnota
průměrný růst HDP ve Společenství	o 1,1-1,5 %
míra zaměstnanosti	zvýšení o 300-900 tisíc osob
míra inflace	nižší o 1-1,5 %
PZI (větší přitažlivosti pro zahraniční investory)	společenství získalo 44 % světových PZI
intrakomunitární obchod	výrobky zpracovatelského průmyslu - růst o 14 % ,
	služby - růst o 7,6%
objem veřejných zakázek uvnitř ES	2x vyšší

Zdroj: Urban (2002), Cihelková, Jakš a kol. (2006), vlastní zpracování

- * Údaje uvádí změnu ukazatelů ve srovnání s vývojem bez programu na dokončení JVT
- * PZI – přímé zahraniční investice

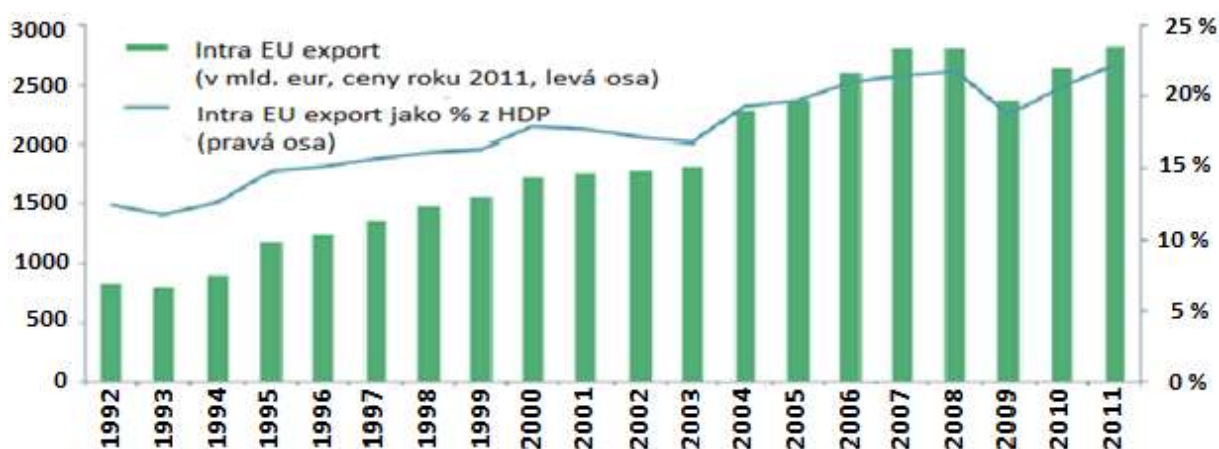
⁴⁵ Podkladem pro tuto studii byly výsledky z šetření, kterého se účastnilo přes 11 tisíc podniků (VŠE, 2012).

⁴⁶ Známa pod názvem „Impact and Effectiveness of the Single Market (Urban, 2002).

Po odbourání bariér obchodu mezi členskými státy a po přijetí vysokého stupně standardizace se skutečně zvýšil objem jejich vzájemného obchodu. Realizace vnitřního trhu měla prokazatelně silný vliv na intenzitu obchodního propojení, což lze spatřit zejména v růstu exportu uvnitř ES o 14% u finálních průmyslových výrobků a o 7,6% u služeb (Urban, 2002).

Negativum této zprávy je spatřováno v tom, že analýza byla zpracována již po dvou letech od „dokončení“ programu JVT, tudíž se nemohl v plné síle projevit efekt směrnic převedených do praxe členských států. Slabinou byl také fakt, že vytvořený vnitřní trh byl přínosem pouze pro větší a velké podniky. Z této analýzy plyne, že se nepodařilo splnit to, v co přehnaně doufala Cecchiniho zpráva. Zejména se nesplnilo klíčové očekávání z realizace jednotného vnitřního trhu, a to zajištění vyššího a udržitelného růstu pro členské státy a ES jako celku. Vnitřní trh zatím (tzn. do poloviny 90. let) nedal najevo své potencionální možnosti, zejména co se týče makroekonomických efektů (Urban, 2002). Žádoucího cíle se nepodařilo dosáhnout u ekonomického růstu, nezaměstnanosti (resp. zaměstnanosti) a cenového vývoje (VŠE, 2012a).

Obr. 3.4 – Intrakomunitární obchod EU se zbožím po roce 1992

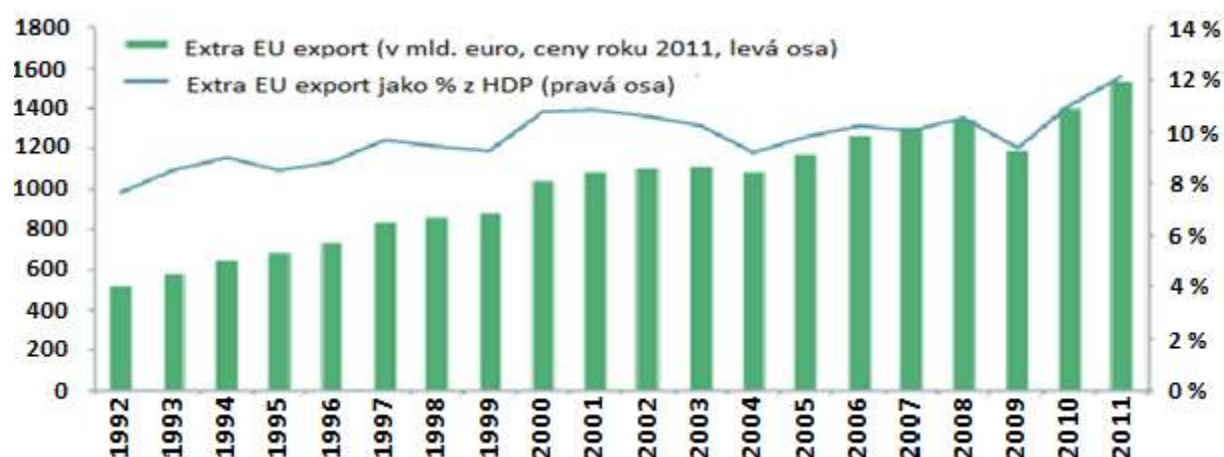

Zdroj: European Commission, 2012; vlastní úpravy

Z výše uvedeného obrázku 3.4 vyplývá, že se díky realizaci jednotného vnitřního trhu zvýšil intrakomunitární obchod EU. Export zboží v rámci EU vzrostl z 800 miliard € v roce 1992 na 2 800 miliard € v roce 2011. Tudíž se zvýšil i jeho podíl na HDP a to z 12% v roce 1992 na 22% v roce 2011.

Následující obrázek 3.5 znázorňuje vývoj extrakomunitárního obchodu EU se zbožím. Z grafu lze vypočítat, že se export EU do zemí mimo EU zvýšil z 500 miliard € v roce 1992 na 1500 € miliard v roce 2011, nebo se zvýšil podíl exportu na HDP o 4% oproti roku 1992.

Obr. 3.5 – Extrakomunitární obchod EU se zbožím po roce 1992

Zdroj: European Commission, 2012; vlastní úpravy

3.7 Dílčí shrnutí

V této kapitole byla pozornost věnována především vzniku a formování vnitřního trhu Evropské unie, od kterého si mj. slibují nejvíce právě státy usilující o členství v EU (Urban, 2014a). Jednotný vnitřní trh je bezpochyby jedním z největších projektů Společenství a zároveň je prostorem prosperity a svobody, jenž umožňuje pětiset milionům Evropanů přístup ke zboží, službám, pracovním místům, obchodním příležitostem i kulturnímu dědictví všech 28 členských států. Jedná se o prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitál (Maciejewski, Roginska, 2013). V současnosti se hovoří i o páté svobodě, která se týká volného pohybu znalostí.

Vývoj Evropského společenství byl až do přelomu 80. a 90. let 20. století nesen převážně ekonomickými procesy, v nichž mělo vytváření společného trhu vedle tzv. společných politik klíčové postavení. Východiskem pro nastolení spolupráce mezi zakládajícími zeměmi dnešní EU byla celní unie, jejíž realizace byla završena již v roce 1968. Byla považována za první nezbytný krok k vytvoření společného trhu, který měl zajistit co nejširší liberalizaci pohybu zboží a služeb mezi členskými státy. Společný trh vytyčený zakládající smlouvou jako hlavní úkol zůstal na počátku 70. let i po uběhnutí dvanáctiletého přechodného období ve skutečnosti nedokončen a integrační proces zaměřený na tento klíčový úkol se fakticky téměř zastavil. Příčinou neúspěchu na cestě ke společnému trhu se jevílo velké množství fyzických, technických a daňových překážek.

Koncept vytvoření jednotného vnitřního trhu počítal s obdobím 1985-1992, proto se také nazývá Program 1992 (Kaňa, 2010). Od poloviny 80. let se začal používat termín „vnitřní“ nebo i „jednotný“ trh namísto termínu „společný trh“ používaného Římskou

smlouvu, a to z toho důvodu, že nový projekt není jen návratem k úkolům z roku 1957. Rozhodující vliv na vypracování celého projektu JVT měl francouzský politik a tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors. Dva nejvýznamnější dokumenty, kterými jsou Jednotný evropský akt a Bílá kniha o dokončení jednotného vnitřního trhu daly hlavní impuls k přechodu od společného trhu k trhu vnitřnímu. Neméně důležité jsou i studie a analýzy, které hodnotily efekty plynoucí z realizace vnitřního trhu v roce 1992.

Všeobecně lze říci, že vytvořený Evropský vnitřní trh změnil způsob, jakým mohou Evropané žít, pracovat, cestovat, obchodovat či studovat. Jednotný trh dělá firmy silnější a otevírá jim příležitosti úspěšně expandovat na světovém trhu. V oblasti zahraničního obchodu došlo k růstu exportu jak do zemí mimo EU, tak i uvnitř Společenství. Avšak i 22 let po realizaci JVT je míra nezaměstnanosti stále vysoká, podniky musí čelit obtížím v přístupu k financování a populismus v celé Evropě stoupá. Evropané a podniky se potýkají s následky bezprecedentní série krizí. Obchod se zbožím mezi zeměmi EU se v roce 2009 snížil o 415 mld. eur (tj. o 15%) v porovnání s rokem 2008. Také vývoz z EU do třetích zemí v roce 2009 poklesl o 160 mld. eur (tj. o 12%) ve srovnání s rokem 2008 (European Commission, 2012).

Termín „dokončení vnitřního trhu“, který je často zmiňovaný v dokumentech EU, nelze chápat jako dosažení jeho finální podoby. Ve skutečnosti je vytváření vnitřního trhu EU kontinuálním procesem, jelikož musí neustále reagovat na vnitřní i vnější podněty a čelit novým výzvám (Urban, 2014a).

4 Efekty zahraničního obchodu jednotného vnitřního trhu

Jak už z názvu bakalářské práce vyplývá, stěžejní je tato závěrečná kapitola, ve které je zmapován vývoj zahraničního obchodu (ZO) ČR zejména po jejím vstupu do Evropské Unie, což podle Marka (2012) znamenalo plné začlenění do jednotného vnitřního trhu s výraznými dopady právě na zahraničně obchodní politiku ČR.

První část kapitoly je zaměřena na vývoj zahraničního obchodu České a Slovenské Federativní Republiky - ČSFR⁴⁷ (od roku 1993 již samostatné ČR) v období ekonomické transformace, který byl již v té době ovlivňován JVT, jelikož efekty z jeho realizace byly spatřovány již dříve, než se ČR stala oficiálním členem EU. Druhá část této kapitoly je věnována vývoji zahraničního obchodu ČR od roku 2004, resp. po jejím vstupu do Evropské unie (1. května 2004), a dále v následujících letech (do r. 2006), ve kterých pokračoval v příznivé dynamice předchozích let. Třetí oddíl závěrečné kapitoly se zabývá trendy zahraničního obchodu od roku 2007. Pozornost je zaměřena na změny v zahraničním obchodě ČR vlivem celosvětové finanční krize, která vznikla v roce 2007 v USA, z níž následně vznikla krize ekonomická, která způsobila hospodářský propad téměř ve všech zemích EU. Rok 2007 byl mj. také rokem vstupu dvou balkánských států Rumunska a Bulharska do EU, díky nimž se rozšířil vnitřní trh a tím vytvořil nové možnosti pro ČR v oblasti zahraniční politiky. V závěru kapitoly je zmapován vývoj zahraničního obchodu ČR v posledních třech letech, resp. do roku 2013.

4.1 Vývojové trendy v zahraničním obchodě ČSFR/ČR v procesu ekonomické transformace

Utváření zahraničně obchodní politiky ČR v období přeměny systému fungování centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní mělo prvořadý význam pro současný vývoj v zahraničně obchodní sféře. Primárním impulsem k zahájení ekonomické transformace byly hluboké politické změny ve společnosti, které v Československu nastaly v listopadu 1989. Ekonomická reforma započala v roce 1991 a celý proces transformace se táhl více jak deset let. Český zahraniční obchod prodělal radikální změny, avšak transformace se zásadně dotkla i řady dalších ekonomických oblastí. Obchod přes hranice nastoupil cestu nekompromisní liberalizace, tímto došlo k úplné přeměně v systému jeho fungování i ke změně v samotném charakteru ZO. Následovalo i odstranění státního monopolu ZO

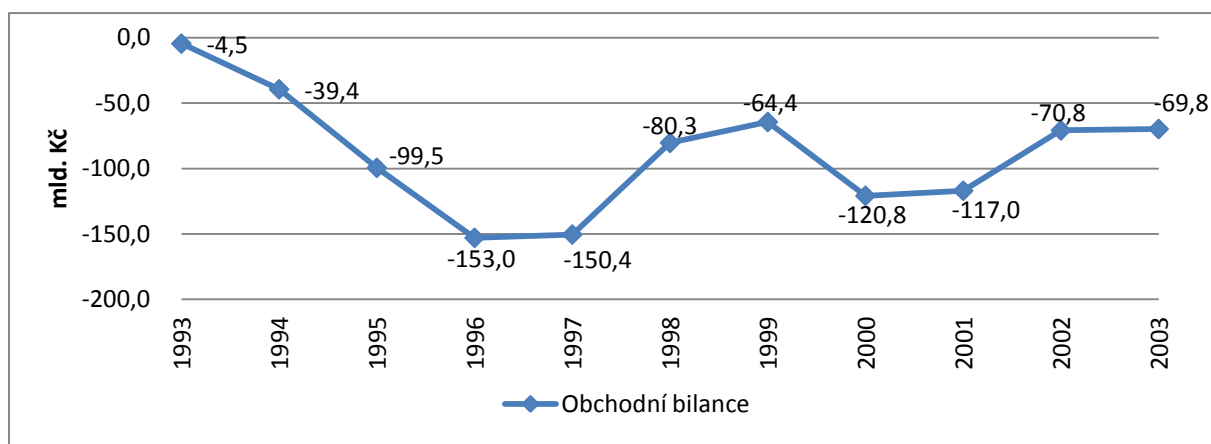
⁴⁷ **Česká a Slovenská Federativní Republika** byl český oficiální název Československa, který se používal od 23. dubna 1990 (MVČR, 1990).

a státního devizového monopolu. Začaly se využívat i klasické nástroje zahraničně obchodní politiky, které nahradily dříve sestavené státní plány exportu a importu (Fojtíková, 2009).

Na utváření zahraničně obchodní politiky ČR v 90. letech 20. století neměla vliv pouze ekonomická transformace, ale také vnitřní faktor v podobě zániku ČSFR k 31. prosinci 1992. Od roku 1993 začala Česká republika vystupovat jako samostatný stát. V tomto období působil ve světové ekonomice i důležitý vnější faktor (Fojtíková, 2009). Jedná se o zánik tehdejšího Sovětského svazu včetně rychlého rozpadu RVHP (Holub, 2003), díky němuž ztratilo ČSFR východní trhy, tudíž muselo hledat nová odbytiště pro své výrobky. Zejména sjednocující procesy v Evropě hrály velkou roli při nacházení nových trhů pro odbyt českých výrobků. K rozvoji obchodní spolupráce ČR přispělo i nepřerušené členství ve Všeobecné dohodě o clech a obchodu – GATT (Fojtíková, 2009).

V průběhu dramatického přechodu z plánované do tržní ekonomiky zaznamenávala česká obchodní bilance (OB) záporné účinky plynoucí z hospodářského růstu a poklesu. Výsledky činnosti v ZO se promítají do stavu OB (Holub, 2003) viz graf 4.1.

Graf 4.1 – Vývoj obchodní bilance ČR v letech 1993-2003

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní zpracování

Nejmenší deficit OB ve výši 4 483 mil. Kč byl zaznamenán v roce 1993. Obrovské deficity obchodní bilance byly viditelné od 2. poloviny 90. let. V roce 1996 se deficit prohloubil na své maximum ve výši 153 mld. Kč (z toho: vývoz 601,7 mld. Kč a dovoz 754,7 mld. Kč). Po jednoleté stagnaci deficitu byl v dalších dvou letech registrován jeho poměrně výrazný pokles. V roce 1999 byl deficit OB ještě o 15,9 mld. Kč menší než v roce 1998. Holub (2003) uvádí, že se v roce 1998 celkový vývoz ČR zvýšil o cca 17,7 % a dovoz o zhruba 7,9 % s deficitem kolem 80 mld. Kč.

Dle statistických dat ČSÚ (2013a) došlo mezi léty 2000-2003 k poměrnému zvýšení dynamiky zahraničního obchodu, i přes výkyv v roce 2002. Na straně export byl v roce 2000

zaznamenán meziroční nárůst 23,4 %, avšak import rostl tempem ještě vyšším, a to 27,6 %. V následujícím roce došlo k poklesu tempa růstu na straně vývozu i dovozu, avšak tentokrát se situace obrátila a vývoz rostl rychleji než dovoz. V roce 2002 nastal již zmiňovaný výkyv, v němž obrat meziročně poklesl o 73,6 mld. Kč, viz Tab. 4.1.

Tab. 4.1 – Vývoj zahraničního obchodu ČR v letech 2000-2003

	obrat	vývoz	dovoz	změna proti předchozímu roku v %	
	v mld. Kč			Vývoz	dovoz
2000	2363,0	1 121,1	1 241,9	23,4	27,6
2001	2654,2	1 268,6	1 385,6	13,2	11,6
2002	2580,6	1 254,9	1 325,7	-1,2	-4,3
2003	2811,6	1 370,9	1 440,7	9,3	8,7

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní zpracování

Tehdejší Československo projevilo svůj zájem o členství v Evropské Unii po roce 1989. Již v květnu 1990 byl uvolněn vzájemný obchod s EHS na základě uzavření **Dohody o obchodní a hospodářské spolupráci**. Bylo umožněno postupné odbourávání cla a kvantitativní omezení na import průmyslové zboží. Výjimka se vztahovala na citlivé položky jako je textil, uhlí či ocel, avšak od roku 1996 se ES již plně otevřela importu českých průmyslových výrobků. Evropské společenství dále rozšiřovalo své vazby se zeměmi střední Evropy skrze **asociační dohody**. Dohoda o přidružení mezi Československem a ES byla pouze prozatímní a vstoupila v platnost 1. března 1992, v samostatné České republice pak 1. února 1995. V počátcích platnosti této dohody liberalizovalo Společenství cca 70 % dovozu průmyslových výrobků z tehdejšího Československa. U dovozu z ostatních zemí ES se tento podíl pohyboval pouze v rozmezí okolo 20-25 %. Přínos z této dohody je spatřován ve zvýšeném exportním potenciálu ČR (resp. Československa), ale také v kompenzaci ztrát odbytišť po rozpadu RVHP (Urban, 2002). Již mezi léty 1989-1992 vzrostl podíl obchodu se zeměmi ES na celkovém obchodu Československa o 27,6 %, podíl vyspělých států s tržní ekonomikou o 32 %, avšak podíl evropských států RVHP rapidně poklesl z 54,4 % v roce 1989 na 28,1 % v roce 1992 (Urban, 2002). Vývoj obchodu ČR podle teritoriální struktury je popsán v následující tabulce 4.2.

Tab. 4.2 – Struktura vývozu a dovozu ČR podle skupin zemí v letech 1993 a 2003

Skupina zemí	Vývoz (v %)			Dovoz (v %)		
	1993	2000	2003	1993	2000	2003
Země s vyspělou ekonomikou	84,8	92,3	92,1	84,9	84,9	80,6
v tom: EU	79,1	86,1	-	76,6	75,1	-

z toho: Německo	29,0	40,5	-	29,1	32,3	-
Rozvojové země	6,8	3,8	2,9	4,2	4,6	7,4
Evropské země s přechodovou ekonomikou vč. SNSⁱ	6,4	3,6	4,2	10,2	8,0	6,6
Mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikouⁱⁱ	2,0	0,3	0,8	0,6	2,3	5,4
Nespecifikováno	-	-	-	0,1	0,2	-

Zdroj: CzechTrade, 2008; CzechTrade, 2006; vlastní úpravy

i. SNS – Společenství nezávislých států

ii. Čínská lidová republika, Severní Korea, Kuba, Laos, Mongolsko, Vietnam

Z tabulky výše vyplývá, že v **teritoriální struktuře zahraničního obchodu ČR** byly největším obchodním partnerem ve sledované období země s vyspělou ekonomikou na straně vývozu i dovozu. Zahraniční obchod ČR se od roku 1993 koncentroval převážně na trhy zemí EU. Holub (2003) uvádí, že výjimkou byla léta 1995 a zejména 1996, kdy došlo k ustrnutí podílů zemí ES na českém vývozu, ten poklesl o 1,3 %. V průběhu následujících let se jejich podíl na ZO ČR ještě zvyšoval. Mezi hlavními obchodními partnery dominovalo Německo (SRN), které se v roce 1993 podílelo na celkovém vývozu již z 29 %, na straně dovozu byl jeho podíl téměř totožný. Urban (2002) uvádí, že již koncem roku 1991 figurovalo SRN jako hlavní obchodní partner ČSFR a nahradilo tak země RVHP a bývalý Sovětský svaz.

Údaje z tabulky 4.2 dále poukazují na to, že ve **vývozu ČR** v letech 1993-2000 obsazovaly druhé místo země rozvojové, za kterými v pořadí následovaly evropské země s přechodovou ekonomikou vč. SNS. Opačný sled byl zaznamenán u **dovozu** do ČR. Ze statistických údajů CzechTrade (2006) vyplývá, že mezi léty 2001-2003 se tyto pozice vyměnily. Ve **vývozu** stále dominovaly vyspělé země (cca 92% podíl), na druhém místě se však umístily evropské země s přechodovou ekonomikou (cca 4,5% podíl), a třetí pozici obsadily rozvojové země (cca 3% podíl). I na **straně dovozu ČR** ve sledovaném období zaujímaly nejsilnější pozici vyspělé země (+80% podíl), druhou nejsilnější pozici obsadily rozvojové země (s výjimkou roku 2001), blízkou pozici rozvojovým zemím pak obhájily evropské země s přechodovou ekonomikou včetně SNS. Nicméně mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou po celé sledované průběžně upevňovaly svou pozici v českém dovozu až do roku 2003.

Co se týče zboží **struktury zahraničního obchodu ČR**, je téměř obdobná jako vývozní struktura vyspělých zemí. Proto, abychom se dále mohli zabývat vývojem zboží **struktury**, je nutné se seznámit se **Standardní mezinárodní klasifikací zboží podle tříd** tzv. SITC, která je umístěna v příloze č. 1. Od vzniku ČR mají rozhodující váhu zejména výrobky zpracovatelského průmyslu, které jsou obsaženy v 5-8 třídě dle výše zmíněné klasifikace (Holub, 2003), což lze názorně vidět i v tabulce 4.3.

Tab. 4.3 - Zahraniční obchod podle tříd mezinárodní klasifikace SITC v letech 1993-2003

Třídy SITC	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Vývoz v mld. Kč, běžné ceny											
0	25,1	21,5	27,6	24,1	26,4	28,4	26,3	33,0	34,4	31,1	36,4
1	4,6	4,5	4,6	6,2	9,2	9,3	7,8	8,4	8,7	8,6	8,2
2	24,2	28,0	29,5	29,0	29,1	29,4	34,3	39,6	38,6	35,1	38,4
3	23,2	23,0	24,5	27,0	27,1	27,1	26,5	34,2	38,2	36,0	39,4
4	1,0	1,3	0,9	1,0	1,1	1,3	1,0	1,3	1,4	1,0	1,0
5	37,6	42,4	52,9	54,3	63,5	65,5	66,9	79,6	81,9	74,7	80,6
6	126,1	139,7	182,6	171,9	193,1	224,8	236,7	285,1	309,1	294,0	316,4
7	122,6	130,7	171,3	197,3	264,0	339,0	385,4	498,4	599,7	623,0	687,2
8	56,8	67,1	71,6	90,2	94,8	108,4	123,0	140,5	154,8	149,5	161,5
9	0,4	0,5	0,5	0,8	0,8	1,0	0,9	1,0	1,3	1,9	1,8

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní zpracování

Z tabulky 4.3 lze vidět, že zbožová třída 9 – komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné, dosáhla ve vývozu v relativní poloze vysoké úrovně (index 2003/1993: tempo růstu 350 %), avšak z hlediska absolutního vyjádření (nárůst o 1,4 mld. Kč) je poměrně málo významná (CzechTrade, 2006). V průběhu sledovaného období byl poměrně velký růst vývozu spatřován u třídy 6 - tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu (index 2003/1993: tempo růstu 150,9 %; absolutní přírůstek 190,3 mld. Kč), která se až do roku 1995 udržovala na první pozici. Avšak výraznější nárůst vývozu byl zaznamenán u třídy 7 - stroje a dopravní prostředky (index 2003/1993: tempo růstu 460,52 %; absolutní přírůstek 564,6 mld. Kč). Roku 1996 se tato třída přesunula z druhého pořadí, které obsazovala v letech 1993-1995, na první místo, které si držela ve sledovaném období i nadále⁴⁸. Pozitivní výsledky byly spatřovány i ve vývozu třídy 8 - průmyslové spotřební zboží (index 2003/1993: tempo růstu 184,33 %; absolutní přírůstek 104,7 mld. Kč) a také třídy 5 - chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené (index 2003/1993: tempo růstu 114,4 %; absolutní přírůstek 43 mld. Kč).

Relativně nejnižší vývozní tempo bylo zaznamenáno u třídy 4 - živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky, jejichž vývoz se v letech 1993-2003 pohyboval v rozmezí 0,9 – 1,4 mld. Kč. Z významných zbožových skupin pak relativně nízké tempo vývozu vykazovala třída 0 - potraviny a živá zvířata (index 2003/1993: tempo růstu 45 %; hodnotové zvýšení 11,3 mld. Kč) a také třída 3 - minerální paliva, maziva a příbuzné materiály (index 2003/1993: tempo růstu 69,83 %; nárůst o 14,2 mld. Kč). Celkově je podíl výrobků

⁴⁸ Urban (2002) ve své publikaci uvádí, že v roce 1993 byl podíl těchto komodit pouze 26,2 %, kdežto v roce 1999 už činil 47 % z celkového českého exportu.

zpracovatelského průmyslu na českém dovozu menší, než je tomu ve struktuře vývozu (Holub, 2003).

Tab. 4.4 – Struktura a pořadí zbožových skupin dle výše podílu v dovozu ČR v letech 1993-2003

Rok	Zbožová skupina										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Celkem
	Podíl zbožových skupin v dovozu										
1993	5,7	0,9	5,0	9,5	0,3	11,1	16,6	38,1	12,4	0,4	100,0
2000	4,0	0,6	3,2	9,7	0,2	11,2	20,8	40,0	10,3	0,0	100,0
2003	4,0	0,5	2,8	7,5	0,3	11,4	20,1	42,8	10,6	0,0	100,0
	Pořadí zbožových skupin podle výše podílu v dovozu										
1993	6	8	7	5	10	4	2	1	3	9	-
2000	6	8	7	5	9	3	2	1	4	10	-
2003	6	8	7	5	9	3	2	1	4	10	-

Zdroj: CzechTrade, 2008; CzechTrade, 2005; vlastní zpracování

Z tabulky 4.4 vyplývá, že největší podíl ve struktuře **dovozu ČR** byl ve sledovaném období zaznamenán, stejně jako u vývozu, u třídy 7 - stroje a dopravní prostředky (nárůst podílu o 4,7 p.b.). I po uplynutí deseti let si druhé místo v pořadí obhájila třída 6 - tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu, jejíž podíl v dovozu ČR byl v roce 2003 ve výši 20,1% (růst podílu o 3,5 p.b.). V roce 1993 byl třetí největší podíl zaznamenán u třídy 8 - průmyslové spotřební zboží, avšak v průběhu několika let došlo ke snížení jejího podílu na dovozu (z 12,4% na 10,6%), tudíž byla vystřídána třídou 5 - chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené, která si svou třetí pozici držela až do konce sledovaného období⁴⁹.

Naopak tomu bylo u zbožových tříd 0, 1, a 2, kdy se jejich podíl v dovozu ČR v průběhu sledovaného období snižoval, avšak své pořadí v importu si dokázaly obhájit. CzechTrade (2008) uvádí, že ve srovnání s vývozem bylo pořadí jednotlivých zbožových skupin v dovozu ustálenější, jelikož většina z nich nezměnila za deset let svou pozici.

4.2 Vývojové trendy v zahraničním obchodě ČR od roku 2004

Česká republika se stala plnoprávným členem Evropské unie k datu 1. května 2004, kterému předcházelo dlouholeté vytváření vzájemných vztahů s Evropskými společenstvími, podání žádosti o členství (1996), přístupová jednání včetně tzv. screeningu (1998), dále podpis Smlouvy o přistoupení (Athény, 2003) a v poslední řadě referendum o připojení ČR

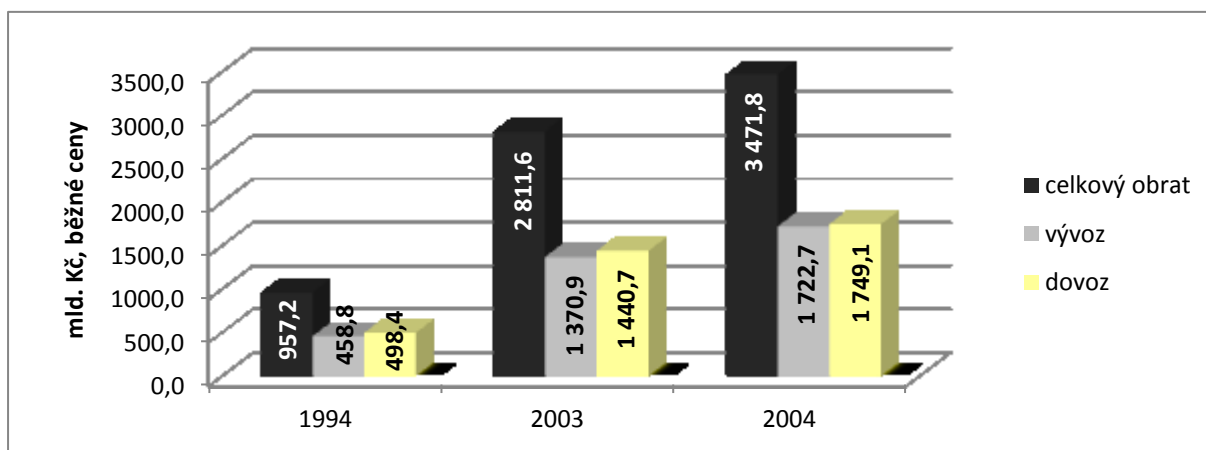
⁴⁹ CzechTrade (2008) uvádí, že k této výměně umístění došlo v roce 1996, přičemž do tohoto roku se drželo na třetím místě průmyslové spotřební zboží (v roce 1995 zaujaly spolu s chemikáliemi 3. – 4. místo v pořadí).

k EU (červen 2003). Česká republika si vytyčila vstup do EU jako jednu ze svých hlavních zahraničněpolitických priorit (Evropská komise, 2012).

Po vstupu ČR do EU bylo nezbytné převzít unijní smlouvy do národní legislativy, dále bylo nutné ukončit smlouvy o celní unii mezi ČR a Slovenskou republikou. Se vstupem souvisela také změna spolupráce ČR a zemí, které byly členy Středoevropské zóny volného obchodu – CEFTA, dohody o volném obchodu s ESVO, pobaltskými zeměmi, Izraelem a Chorvatskem. Pro Českou republiku z toho neplynuly pouze ztráty, nýbrž lepší přístup na zahraniční trhy z důvodu převzetí dohod sjednaných s EU (Nigrinová, 2009).

Zahraniční obchod ČR se v prvním roce po vstupu do EU⁵⁰ v porovnání se stejným obdobím před vstupem do EU potýkal s některými změnami, které souvisely se zapojením ČR do rozšířeného trhu Evropské unie. Pro české firmy to znamenalo větší vnitřní trh a také změnu podmínek pro obchodování. Podstatně se snížily transakční náklady a došlo k odbourání celních bariér i k odstranění překážek při přechodu vnitřních hranic Společenství. Na základě toho lze pak spatřovat pozitivní výsledky v tempech růstu dovozu i vývozu, celkový pokrok obchodní bilance či změny ve zboží i teritoriální struktuře zahraničně obchodní politiky ČR (ČSÚ, 2012b). Zahraniční obchod ČR vykazoval v roce 2004 nejprůběžnější výsledky za poslední desetiletí (ČSÚ, 2012c), viz graf. 4.2.

Graf 4.2 – Celkový trend zahraničního obchodu ČR ve vybraných letech

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní zpracování

Z údajů ČSÚ (2013a) je zřejmé, že v ČR došlo v roce 2004 ve srovnání s rokem předchozím ke zvýšení obratu zahraničního obchodu přibližně o 23,5%, což představuje částku ve výši 660,2 mld. Kč. Celkový obrat v roce 2004 dosáhl výše 3471,8 mld. Kč, z toho vývoz 1722,7 mld. Kč a dovoz 1749,1 mld. Kč. Ze statistik ČSÚ také vyplývá, že se obrat ZO

⁵⁰ Po vstupu do Evropské unie je zahraniční obchod České republiky souhrnem intrakomunitárního obchodu (tj. obchodu se členskými státy EU) a extrakomunitárního obchodu (tj. obchodu se třetími zeměmi); (Měšec, 2014).

ČR v průběhu deseti let (1994-2004) zvýšil až 3,63 krát, tím dosáhl své doposud maximální hodnoty. ČSÚ (2012c) uvádí, že významný podíl na celoroční dynamice zahraničního obchodu a tedy i na celkovém obratu, měl zejména jeho vývoj v prvních měsících po vstupu ČR do Evropské unie, viz Tab. 4.5.

Tab. 4.5 – Tempa růstu exportu a importu před a po vstupu ČR do EU

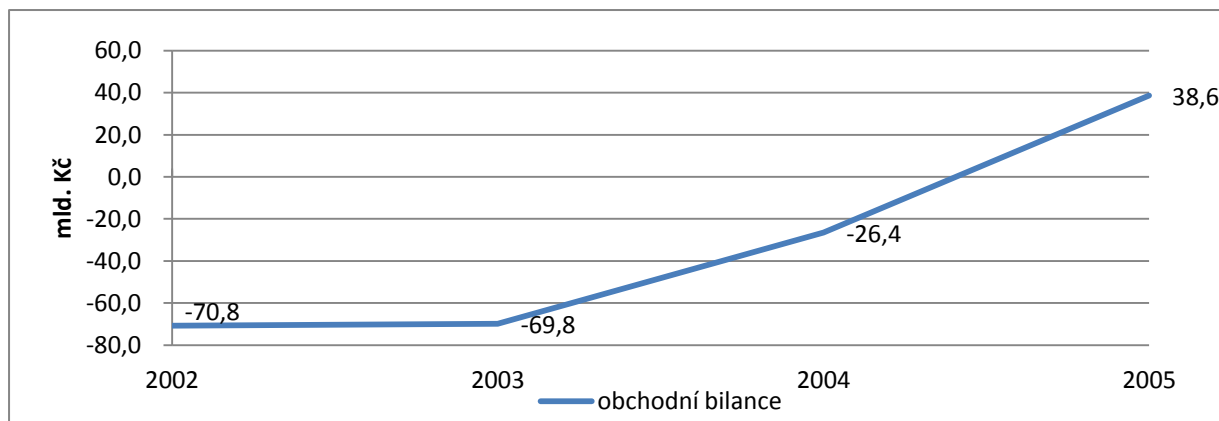
	2004	
	leden - duben	květen – prosinec
tempo růstu Exⁱ	16,30 %	27,40 %
tempo růstu Imⁱⁱ	15,80 %	20,80 %

Zdroj: ČSÚ (2012c), vlastní zpracování

- i. Ex – export (vývoz)
- ii. Im – import (dovoz)

Tempo růstu dovozu bylo v roce 2004 o 21,4 % (tj. 308,4 mld. Kč) vyšší než v roce 2003. Podobné, avšak vyšší tempo růstu lze zaznamenat u vývozu, který meziročně vzrostl o 25,7 % (tj. o 351,8 mld. Kč) a měl tak významnější podíl na meziročním přírůstku obratu zahraničního obchodu⁵¹. Dle statistiky dlouhodobého vývoje zahraničního obchodu ČR se jedná se o nejvyšší zaznamenané tempo růstu vývozu od roku 1994. Tempo růstu vývozu v roce 2004 předčilo tempo růstu dovozu o 4,3 p.b., což se výrazně projevovalo ve změnách obchodní bilance ČR i v následujících letech viz graf 4.3.

Graf 4.3 – Obchodní bilance ČR před a po vstupu do EU

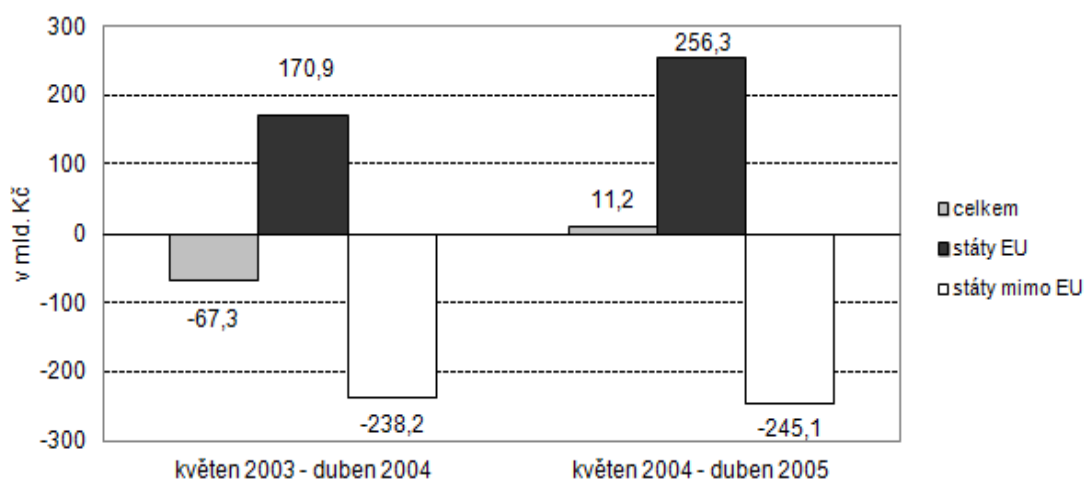
Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní zpracování

Po stagnaci deficitu obchodní bilance mezi léty 2002 a 2003 se záporné saldo obchodní bilance začalo snižovat. Zhruba po roce členství ČR v EU bylo zaznamenáno výrazné meziročním zlepšením salda obchodní bilance do kladných hodnot, a to poprvé od roku 1993. ČNB (2005) uvádí, že vývoj jejího salda byl v prvních měsících po vstupu

⁵¹ Uvedená tempa růstu ZO jsou příznivá i ve vztahu k dynamice ZO států EU25 (ČSÚ, 2014c).

do EU v určitém rozsahu příznivě ovlivněn předzásobením těsně před vstupem do EU, jelikož se očekávalo zpřísnění celních pravidel pro komodity putující ze třetích zemí. Za květen 2004 až duben 2005 dosáhlo roční klouzavé saldo obchodní bilance celkový přebytek ve výši 11,2 mld. Kč a meziročně se tak zlepšilo o 78,5 mld. Kč, což lze názorně vidět i v obrázku 4.1, který znázorňuje také vývoj obchodní bilance podle teritoriální orientace.

Obr. 4.1 – Vývoj obchodní bilance ČR ve vztahu k teritoriální struktuře před a po vstupu do EU

Zdroj: ČSÚ, 2014a; vlastní úpravy

K dosažení přebytku obchodní bilance ČR v době členství v EU z velké části přispělo kladné saldo zahraničního obchodu s EU25 (ČSÚ, 2012b). Z obrázku 4.1 lze vidět, že vzájemný obchod ČR a EU25 dosáhl výše 256,3 mld. Kč a to za pouhý rok od vstupu ČR do EU. Pokud tento výsledek porovnáme s obdobím před vstupem do EU (květen 2003 – duben 2004), vidíme, že vzrostl cca o 85,4 mld. Kč.

V prvním roce členství došlo k mírnému oslabení podílu vyspělých tržních ekonomik na celkovém **vývozu ČR** (pokles podílu o 0,9 p.b.), to zapříčinilo také oslabení pozice EU25. Nadále si však udržovaly dominantní postavení. Současně s tímto nastalo zvýšení jejich podílu na celkovém dovozu (ČSÚ, 2012c). Z tabulky 4.6 je patrné i zvýšení podílu rozvojových ekonomik, evropských tranzitivních ekonomik a SNS na celkovém vývozu.

Kromě rozvojových ekonomik (pokles podílu na dovozu o 1,5 p.b.) se zvýšil **dovoz do ČR** ze všech teritoriálních oblastí. Došlo ke zvýšení podílu vyspělých ekonomik (nárůst o 1,7 p.b.), tím tedy i k posílení zastoupení zemí EU25 na českém dovozu (růst podílu o 0,5 p.b.). Ke zvýšené dynamice růstu dovozu přispěly také evropské tranzitivní ekonomiky s nepatrným růstem podílu o 0,1 p.b. a výrazně pak SNS, jehož podíl se meziročně zvýšil o 0,4 p.b. (z 5,9 % na 6,3 %), viz Tab. 4.6.

Tab. 4.6 – Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR před a po vstupu do EU

	Květen 2003 - Duben 2004	Květen 2004 - Duben 2005
	podíl v %	podíl v %
VÝVOZ celkem	100	100
vyspělé ekonomiky	92,1	91,2
z toho: EU25	86,4	85,5
rozvojové ekonomiky	2,9	3,3
evropské tranzitivní ekonomiky	2,1	2,3
SNS	2,1	2,7
ostatní + nespecifikováno	0,8	0,5
DOVOZ celkem	100	100
vyspělé ekonomiky	80,5	82,2
z toho: EU25	71,2	71,7
rozvojové ekonomiky	7,3	5,8
evropské tranzitivní ekonomiky	0,6	0,7
SNS	5,9	6,3
ostatní + nespecifikováno	5,7	5,0

Zdroj: ČSÚ, 2014b; vlastní úpravy

i. Ostatní – Čína, Severní Korea, Kuba, Laos, Mongolsko, Vietnam

ČSÚ (2012b) uvádí, že celkové **tempo růstu exportu** do zemí EU25 bylo dáno odlišnou dynamikou vývozu, kde nadprůměrný růst vývozu byl zaznamenán u vývozu do Maďarska, Belgie, Španělska, Slovenska, Francie a do Polska. Mírnější dynamika pak byla spatřována u vývozu do zemí, jako je Rakousko, Itálie, SRN, Spojené království a Nizozemsko. Co se týče vývozu do států mimo EU25, tak růst vykázal vývoz do Ruska, na Ukrajinu a do Japonska, avšak výrazný pokles vykázal vývoz do Číny. Celkové **tempo růstu importu** ze zemí EU25 bylo také značně rozdílné. Vysoce nadprůměrný růst byl zaznamenán u dovozu z Nizozemska, Španělska, Polska, Slovenska, Švédska a Spojeného království, podprůměrný růst byl viditelný u dovozu z Rakouska, Německa, Itálie, Maďarska, Belgie a z Francie. Co se týče dovozu z dalších států (mimo EU25), byl výrazný růst spatřován u dovozu z Japonska a z USA, také nevýznamné zvýšení dovozu z Číny.

Ze statistických dat ČSÚ (2014d) vyplývá, že po vstupu ČR do EU byl ve **zbožové struktuře** charakteristický růst vývozu i dovozu u všech skupin SITC, avšak rozdílný.

Tab. 4.7 – Zbožová struktura vývozu ČR za první rok členství v EU

Třídy SITC	0-9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	květen 2004 až duben 2005										
vývoz v mil. Kč ^{i.}	1 790 177	52 157	9 235	49 830	51 390	1 179	111 194	401 180	912 628	200 747	636
podíl na vývozu v %	100,0	2,9	0,5	2,8	2,9	0,1	6,2	22,4	51,0	11,2	0,0
Tempo růstu vývozu ^{ii.} (%)	23,8	36,1	12,1	23,6	22,4	17,6	33,2	20,0	25,6	17,7	-61,7

Zdroj: ČSÚ, 2014d; vlastní úpravy

- i. v běžných cenách
- ii. % změna oproti období květen 2003 – duben 2004

Z tabulky 4.7 lze názorně vidět, že ve **vývozu** třídy 9 – komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné, byl oproti stavu před vstupem ČR do EU patrný pokles, avšak z hlediska absolutního vyjádření je poměrně málo významný. Z tohoto důvodu lze říci, že v prvním roce ČR jako člena Evropské Unie bylo nejmenší tempo růstu vývozu charakteristické pro třídu 1 – nápoje a tabák (tempo růstu 12,1 %), třídu 4 – živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky (tempo růstu 17,6 %) a třídu 8 – průmyslové spotřební zboží (tempo růstu 17,7 %). Nejvyšší dynamika růstu byla zaznamenána u třídy 0 - potraviny a živá zvířata (tempo růstu 36,1 %), avšak absolutní výše vývozu dosáhla pouze 52 157 mil. Kč s 2,9% podílem na celkovém vývozu. Poměrně výrazné tempo růstu vývozu (33,2 %) bylo charakteristické i pro zbožovou skupinu 5- chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené. U třídy 7 - stroje a dopravní prostředky došlo k opětovnému posílení její pozice v celkovém vývozu. Export této skupiny dosáhl výše 912 628 mil. Kč (zvýšení o 186,0 mld. Kč).

Tab. 4.8 – Zbožová struktura dovozu ČR za první rok členství v EU

Třídy SITC	0-9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	květen 2004 až duben 2005										
Dovoz v mil. Kč ^{i.}	1 778 974	73 493	11 387	55 999	135 322	3 998	194 181	370 425	738 800	194 252	1 116
podíl na dovozu v %	100,0	4,1	0,6	3,1	7,6	0,2	10,9	20,8	41,5	10,9	0,1
Tempo růstu dovozu ^{ii.} (%)	17,5	20,6	38,5	28,0	29,7	5,3	10,6	20,0	14,1	20,9	210,1

Zdroj: ČSÚ 2014d, vlastní úpravy

- i. v běžných cenách
- ii. změna oproti období květen 2003 – duben 2004

Na straně **dovozu** došlo k poměrně vysokému tempu růstu u nápojů a tabáku, surovin nepoživatelných, s výjimkou paliv a také u minerálních paliv, maziv a příbuzných materiálů

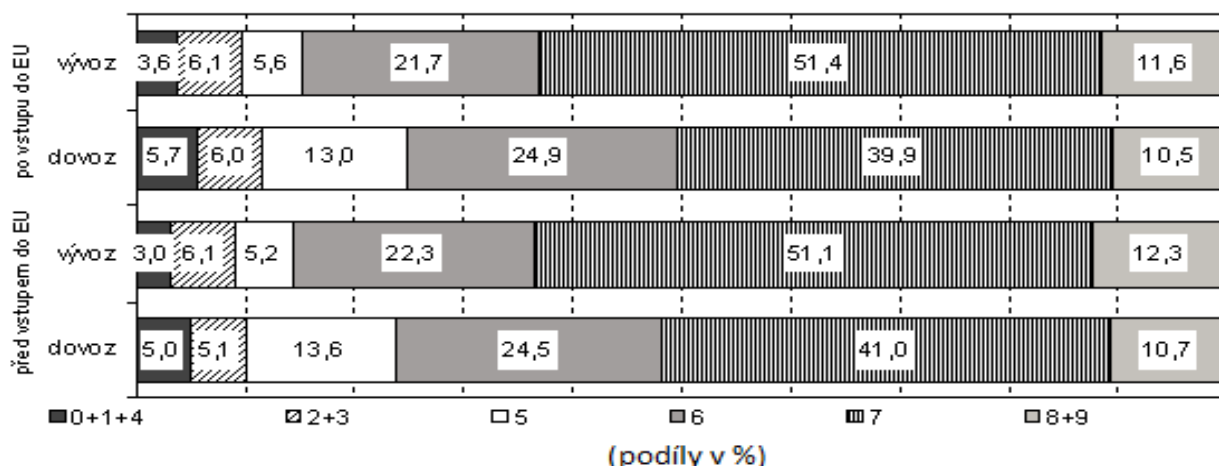

(SITC 1 + 2+ 3), viz tabulka 4.8. Dosti nízké tempo růstu dovozu (10,6 %) bylo zaznamenáno u třídy 5 – chemikálie a příbuzné výrobky jinde nezatříděné, kde ve srovnání s tempem růstu vývozu byla dynamika výrazně nižší. Ze statistických dat ČSÚ (2014d) vyplývá, že ve sledovaném období došlo paradoxně k oslabení podílu třídy 7 – stroje a dopravní prostředky na celkovém českém dovozu (ze 42,8 % podílu na 41,5 %). Svou první pozici ve struktuře dovozu (41,5%) si drží i nadále, přičemž následovány jsou třídou 6 – tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu, které se na celkovém českém dovozu podílí z 20,8 %.

Po odečtení vývozu od dovozu v jednotlivých třídách zjistíme, že **nejvyšší aktivní saldo obchodní bilance** je spojeno se skupinou 7 – stroje a dopravní zařízení, a to ve výši 173 828 mil. Kč (z toho vývoz 912 628 mil. Kč, dovoz 738 800 mil. Kč). Dle statistických dat ČSÚ (2014d) došlo se srovnání s obdobím před vstupem do EU u této skupiny ke zvýšení salda OB o 94 543 mil. Kč. ČSÚ (2012b) uvádí, že se tím vyrovnalo zhoršení bilancí u některých zbožových tříd SITC a současně to vedlo k přehoupnutí celkové obchodní bilance do kladných (aktivních) hodnot. Zároveň uvádí, že ke zvýšení kladného salda došlo především u silničních vozidel a to o 25,3 mld. Kč.

Dle výpočtů připadá **nejvyšší pasivum OB** na třídu 3 – minerální paliva, maziva a příbuzné materiály ve výši 83 932 mil. Kč a na skupinu 5 – chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené v obdobné výši 82 987 mil. Kč. Z dat ČSÚ (2014d) lze vidět, že se v porovnání s předchozím sledovaným obdobím deficit OB u třídy 5 snížil, především na základě pozitivních změn v dynamice růstu jejího vývozu. U třídy 3 se naopak deficit oproti předchozímu období ještě více prohloubil, a to o 21 580 mil. Kč.

Obr. 4.2 – Zbožová struktura vývozu a dovozu ČR s EU 25 před a po vstupu do EU

Zdroj: ČSÚ, 2014b

Obr. 4.2 znázorňuje obchodní výměnu mezi ČR a EU 25. Například u zbožíové třídy SITC 6 a 8+9 došlo po vstupu ČR do EU ke snížení podílu na **celkovém vývozu**. Naopak největší růst podílu byl zaznamenán u třídy 5 – chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené (o 0,4 p.b.) a třídy 7 – stroje a dopravní prostředky (růst o 0,3 p.b.). U třídy SITC 2+3 nebyla zaznamenána žádná změna oproti období před vstupem do EU. Na straně dovozu došlo po vstupu ČR do EU ke změně **podílu na dovozu** u všech tříd SITC, avšak v rozdílné výši. Nejvýraznější pokles podílu na dovozu byl zaznamenán u třídy 7 – stroje a dopravní prostředky (pokles o téměř 1,1 p.b.). Naopak poměrně vysoký růst podílu na dovozu byl zaznamenán u skupiny 2+3 (růst o 0,9 p.b.).

Zahraniční obchod ČR se i po vstupu do EU vyvíjel v příznivém trendu. Dle statistických dat ČSÚ (2013a) se v roce 2005 obchodní bilance pohybovala kolem 38,6 mld. Kč (z toho: vývoz 1 868,6 mld. Kč, a dovoz 1 830,0 mld. Kč). Přebytku OB bylo dosaženo poprvé od roku 1993, a to díky vývozu, který poprvé v historii ČR předčil hodnotu dovozu (krytí dovozu vývozem – 102,1 %). Export pokračoval v tomto duchu i nadále. V roce 2006 byl ve vývozu oproti předchozímu roku zaznamenán růst o 14,8 %, v dovozu pak o 15 %. Přbytek obchodní bilance v roce 2006 dosáhl výše 39,8 mld. Kč (z toho: vývoz 2 144,6 mld. Kč a dovoz 2 104,8 mld. Kč). Celkový obrat se oproti předchozímu roku zvýšil 1,15krát na hodnotu 4 249,4 mld. Kč. Ke snížení celkové vývozu ČR došlo až v roce 2008 vlivem světové ekonomické krize, o tom však blíže pojednává následující kapitola.

4.3 Vývoj zahraničního obchodu ČR od roku 2007 až po současnost

Dlouhodobým prioritním tématem zahraniční politiky ČR je podpora rozšiřovacího procesu a integrace dalších zemí do Evropské unie (MZVČR, 2014a). Proto bude tato problematika dále rozšířena v 2. části této podkapitoly.

V letech **2008 a 2009** byla Evropská unie zasažena **ekonomickou krizí**, jež vzešla z krize finanční⁵² (Evropa2045, 2014). Již zmíněná ekonomická krize způsobila propad s různou intenzitou téměř ve všech zemích EU a rozšířila se také do České republiky (Dubská, 2011), jež je malou a velice otevřenou ekonomikou, na jejímž domácím produktu má značný podíl právě zahraniční obchod. Přenos krize do ČR proběhl s přibližně ročním zpožděním (v r. 2008) po jejím vzniku v USA (r. 2007), což lze pozorovat v propadu HDP naší země (Gajdušková, Krčál, 2011). Dopad ekonomické krize byl spatřován nejen ve vlivu na HDP,

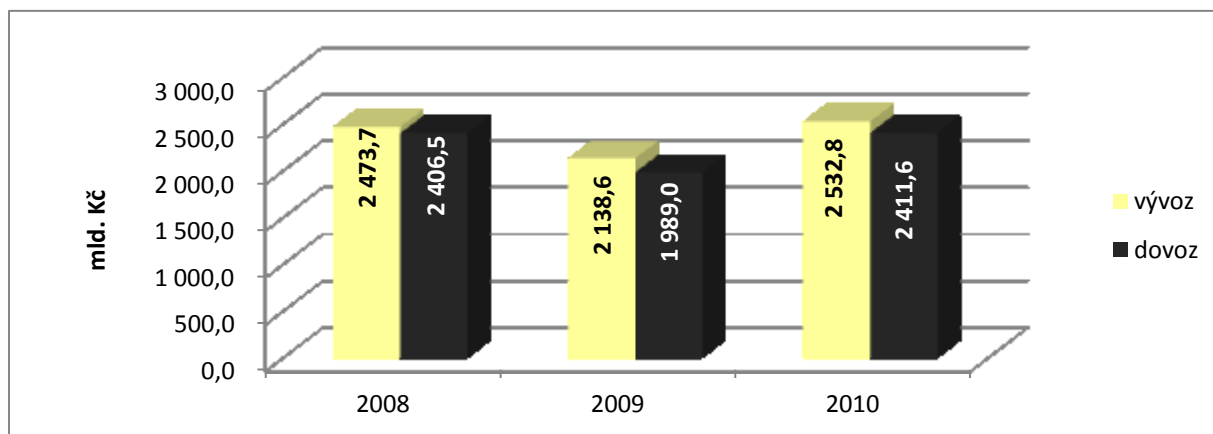
---

⁵² Její příčinou byl vývoj na trhu s nemovitostmi v USA v roce 2007, avšak důležitou roli sehrály také další okolnosti, které v konečném důsledku zapříčinily nejhlubší krizi od Velké deprese ve 30. letech. Později se krize rozšířila i na kapitálové trhy a následně udeřila i v reálné ekonomice (Gajdušková, Krčál, 2011).

ale mj. také v působení na dynamiku a strukturu OB země. ČR je exportně orientovanou ekonomikou s charakteristickou závislostí na vnějších ekonomických vztazích. Příchod ekonomické krize je velmi očividný mezi léty 2009 a 2010. Celkový vývoj obchodní bilance byl ovlivňován zahraniční poptávkou, zhoršením směnných relací (v roce 2008) a méně významnou roli hrál i vývoj měnového kurzu (Gajdušková, Krčál, 2011). Ze statistických dat ČSÚ (2013a) je v období 2009-2010 viditelný meziroční pokles přebytku obchodní bilance o přibližně 28,4 mld. Kč. Snížená **dynamika obratu** je viditelná již od roku 2008, kdy objem zahraničního obchodu dosáhl výše 4 880,2 mld. Kč (tempo růstu vývozu -0,2 %, tempo růstu dovozu +0,6 %), v roce 2009 pak celkový obrat poklesl a činil 4 127,7 mld. Kč (z toho vývoz 2 138,6 mld. Kč a dovoz 1 989,036 mld. Kč.). Avšak optimistický vývoj obratu byl zaznamenán již v následujícím roce 2010 (nárůst o 816,7 mld. Kč).

Vývoj vývozu je značně ovlivňován zahraniční poptávkou zejména v členských státech EU, které jsou významnými obchodními partnery ČR.

Graf 4.4 - Trendy v zahraničním obchodě České republiky v letech 2008-2010

Zdroj: ČSÚ, 2013a; vlastní zpracování

I přes poměrně značný vliv krize na naši republiku, dosáhly vývozy⁵³ v letech 2008 a 2009 jen o něco nižších hodnot, než v letech předchozích. Na straně dovozu je však v roce 2009 vidět značný pokles, zejména díky zhoršené domácí poptávce po zboží ze zahraničí (Gajdušková, Krčál, 2011). V roce 2008 se české **vývozy** zastavily, a z grafu 4.4 je pak na první pohled patrný pokles v r. 2009 následovaný opětovným růstem v r. 2010. Dubská (2011) uvádí, že hluboké propady exportu mírnila opatření na podporu domácí poptávky uplatňována v mnoha zemích obchodních partnerů českých vývozců (SRN, Slovensko - SR,

⁵³ Od 2. poloviny 90. let se dlouhodobě zvyšuje podíl vývozu (zboží a služeb) k HDP ČR – r. 1995 (pouze cca 51 %), r. 2004 (již 70 %), r. 2007 (dosaženo maxima, následně rychlý a strmý pokles, pravděpodobně vlivem ekonomické krize a globálním poklesem poptávky), mezi r. 2009-2010 (opět prudký nárůst podílu na cca 79,3 %); (Gajdušková, Krčál, 2011).

Rusko - RF, aj.). Na druhou stranu byla markantní ztráta dynamiky **dovozu** dána poměrně pozdním oživením ekonomiky České republiky ve srovnání s EU⁵⁴.

Třetí země byly zasaženy krizí podstatně méně než vyspělé ekonomiky, proto se zvýšil zahraniční obchod České republiky s těmito zeměmi (zejména v roce 2010, kdy docházelo k oživení obchodních toků), což umožnilo českým firmám nacházet obchodní příležitosti na nových trzích mimo EU, a snížit tak závislost na vývoji evropské ekonomiky. Všeobecně však platí, že v průběhu krize nedocházelo v ČR k výrazným změnám v komoditní struktuře zboží ani v teritoriální orientaci zahraničního obchodu (Gajdušková, Krčál, 2011), viz příloha 2.

Jelikož ekonomická krize působí zpravidla proti dosavadním liberálním sklonům (Gajdušková, Krčál, 2011), objevily se u některých členských států EU během prvních měsíců r. 2009 tendence k ochraně svých ekonomik před soutěžními důsledky volného trhu. To však vedlo k popření jednoho z principů Společenství, proto byl v rámci dosažení určité koordinace **protekcionismus**⁵⁵ (tj. uzavření ekonomik členských států) odmítnut společným prohlášením na neformálním summitu Evropské rady v Bruselu 1. března 2009 (Evropa2024, 2014).

Jak už bylo zmíněno, ČR je zastáncem rozšiřovacího procesu a integrace nových zemí do EU. K 1. lednu 2007, tedy necelé 3 roky po vstupu ČR do EU, se staly členem EU dva balkánské státy Rumunsko a Bulharsko, čímž vznikla nová potenciální odbytiště pro české výrobky a došlo k dalšímu rozšíření jednotného vnitřního trhu Evropské Unie o dva nové trhy, kam se dá proniknout a usadit na delší dobu.

Mezi **ČR a Bulharskem** existují dlouhodobé obchodní vztahy, a to zvláště díky vývozu široké škály českých strojírenských a elektrotechnických výrobků. V 90. letech 20. století došlo k útlumu a omezení vzájemných obchodních aktivit. Poté však následovalo postupné oživování, přičemž značný nárůst zejména českého vývozu lze zaznamenat již na počátku roku 2005, což mělo do značné míry souvislost s přípravou Bulharska na členství v Evropské unii. V růstovém trendu pokračovala vzájemná obchodní výměna pouze do roku 2008. V roce 2009 došlo k útlumu dynamiky růstu dvoustranného obchodu vlivem světové finanční krize (MZVČR, 2014b). Celkový obrat meziročně klesl o 132 188 tis. EUR, což bylo způsobeno výrazným snížením vývozu z ČR, a to celkem o 116 548 tis. EUR. V roce 2010 se situace zlepšila a došlo k opětovnému nárůstu vzájemné obchodní spolupráce. V dalším roce byl opět zaznamenán mírný propad salda obchodní bilance, avšak v následujících letech došlo

---

⁵⁴ Stejně tak tomu bylo i s příchodem krize, kdy první příznaky pocítila česká ekonomika o několik měsíců později než EU (Dubská, 2011).

⁵⁵ Protekcionistická opatření přirozeně brzdí rozvoj mezinárodního obchodu, je tedy důležité v období krize podporovat domácí export (Gajdušková, Krčál, 2011).

k dalšímu nárůstu česko-bulharského obchodu a OB se tak začala nápadně přibližovat stavu z roku 2008. I nadále je však viditelná značná disproporce mezi dovozem a vývozem. Český vývoz do Bulharska byl v roce 2012 téměř 2,6krát vyšší než dovoz z této země, viz Tab. 4.9.

Tab. 4.9 - Bilance zahraničního obchodu mezi ČR a Bulharskem v letech 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	1-4/2013
	tis. EUR					
Vývoz z ČR	486 739	370 191	399 833	413 832	520 412	157 955
Dovoz do ČR	117 706	102 066	135 300	191 524	201 670	72 803
Obrat	604 445	472 257	535 133	605 356	722 082	230 758
Bilance	369 033	268 125	264 533	222 308	318 742	85 152

Zdroj: MZVČR, 2014b; vlastní úpravy

Co se týče **komoditní struktury českého vývozu/dovozu v rámci Bulharska**, je tomu následovně. Do ČR se v roce 2012 dovážely zejména: elektrická zařízení, přístroje a spotřebiče; neželezné kovy; železo a ocel; zdravotnické výrobky; oděvní výrobky a doplňky; nábytek a jeho díly; stroje a výrobní zařízení; aj. Naopak z ČR se do Bulharska v roce 2012 vyvážela převážně: silniční vozidla; elektrická zařízení, přístroje a spotřebiče; kovové výrobky; zařízení pro telekomunikaci; textilní vlákna a jejich odpad; kancelářské stroje a zařízení k automatickému zpracování dat; a další (MZVČR, 2014b). Celkově se tedy vzájemná obchodní výměna soustřeďuje do zbožových tříd SITC 6,7 a 8.

Rumunsko je pro Českou republiku velice zajímavým partnerem zejména díky své velikosti trhu, ekonomickému potenciálu, či tradici vzájemných vazeb (MZVČR, 2013b). I rozvoj českých investic v Rumunsku byl významný impulsem, který podnítil růst vzájemné obchodní výměny. Úspěšný vývoz kapitálu z ČR má kromě přímého dopadu na zvýšení konkurenceschopnosti a obrátu na místním trhu také nepřímý pozitivní vliv na výskyt nových možností dodávek českých výrobků a služeb. Podstatný růst obrátu ZO s Rumunskem lze spatřit již v roce 2004, se vstupem ČR do EU (MZVČR, 2013b). Po přistoupení Rumunska v roce 2007 bylo zaznamenáno mírné snížení dynamiky růstu (Businessinfo, 2013).

Tab. 4.10 - Bilance zahraničního obchodu mezi ČR a Rumunskem v letech 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	mil. EUR						
Vývoz	919	1151	1426	918	1131	1289	1374
Dovoz	379	393	459	391	533	802	827
Obrat	1298	1544	1885	1309	1664	2091	2201
Bilance	540	758	967	527	598	487	546

Zdroj: Businessinfo, 2013; vlastní úpravy

Z tabulky 4.10 lze vidět, že **vývoz** z ČR do Rumunska vzrostl v období 2006-2012 hodnotově 1,5 krát, a to z 919 mil. EUR v roce 2006 na 1 374 mil. EUR v roce 2012⁵⁶. **Dovoz** z Rumunska do ČR, rostl o poznání rychleji. Za období 2006-2012 se hodnotově zvýšil 2,18 krát. Saldo obchodní bilance se po celé sledované období pohybovalo stále v kladných hodnotách. Až do roku 2008 zůstal růst dvojstranného obchodu impozantní. V roce 2009 byly oba zmíněné státy ovlivňovány světovou finanční krizí resp. ekonomickou krizí, což způsobilo meziroční propad českého vývozu o 508 mil. EUR. Businessinfo (2013) uvádí, že se obrat zahraničního obchodu v tomto období snížil o 31,7%, avšak v následujících letech došlo opět k jeho růstu. V roce 2012 byl zaznamenán růst obratu oproti předchozímu roku pouze ve výši 5,3%. V témže roce zaujímalo Rumunsko jako náš vývozní partner 16. pořadí, avšak jako dovozní partner až místo 25. V rámci obratu pak pořadí 20.

V komoditní struktuře českého vývozu/dovozu v rámci Rumunska docházelo v průběhu poledních let pouze k nepatrným změnám. V roce 2012 se **do ČR dovážely** převážně tyto hlavní komodity: dráty, kabely, vodiče, elektrická zařízení k ochraně elektrických obvodů a součásti automobilů, nábytek, mobilní telefony či obuv. Mezi největší položky **českého vývozu do Rumunska** v roce 2012 patřily: automobily pro přepravu osob, monitory a televizní přijímače, kabely či vodiče, kaučuk, měděný šrot, farmaceutické výrobky, plasty, také železo a ocel (Businessinfo, 2013).

Celkově lze zvýšený zájem českých subjektů o bulharský a rumunský trh pozorovat v posledních 5-6 letech, jelikož si firmy dobře uvědomují, že trhy jihovýchodní Evropy jsou i přes jistá specifika pro expanzi velmi atraktivní, a že zaměření pouze na západní trhy je i přes dílčí okamžité úspěchy nedostačující (Businessinfo, 2013). Dá se říci, že ČR využila členství Rumunska a Bulharska v EU ke zvýšení své ekonomické přítomnosti na těchto trzích.

Celkově ze statistických dat ČSÚ (2013a) vyplývá, že **zahraniční obchod ČR vykázal v roce 2011** přebytek ve výši 191,1 mld. Kč (z toho vývoz 2 878,69 mld. Kč a dovoz 2 687,56 mld. Kč). Obrat zahraničního obchodu vzrostl o 12,57 % na hodnotu 5 566,25 mld. Kč. Absolutní meziroční přírůstek o 621,9 mld. Kč byl ale o 194,8 mld. Kč menší než v roce předchozím. Vývoz meziročně vzrostl o 13,7 % a dovoz rostl tempem 11,4 %. Celkově dynamika ZO oproti roku 2010 mírně poklesla. Pavlíček (2012) uvádí, že export byl klíčovým faktorem růstu české ekonomiky a i přes krizi rostl. Avšak tato charakteristická závislost na exportu se v době dluhové krize ukazuje jako problematická, i proto byly v ČR vytvořeny dokumenty jako je Proexportní strategie či Strategie konkurenceschopnosti. Dle

---

⁵⁶ Businessinfo (2013) uvádí, že v roce 2002 byl vývoz ČR do Rumunska pouhých 301,4 mil. EUR.

MZVČR (2013a) dominovala v teritoriální struktuře vývozu jednoznačně Evropská Unie, do které směřovalo 83 % českého exportu⁵⁷ (meziroční pokles pouze o 1 p.b.). V obratu vzájemné obchodní výměny došlo meziročně ke snížení o 0,2 p.b na 73,7 % celkového zahraničního obchodu ČR.

V roce 2012 se zahraniční obchod ubíral podobným směrem jako v roce předchozím, avšak rostl mírnějším tempem. V obchodní bilanci země byl zaznamenán přebytek ve výši 305,7 mld. Kč, což meziročně představuje absolutní přírůstek o 114,6 mld. Kč. Vývoz meziročně vzrostl o 6,7 % na hodnotu 3 072,6 mld. Kč a dovoz rostl tempem 3,0 % na hodnotu 2 766,9 mld. Kč. Obrat zahraničního obchodu se zvýšil o 4,9 % a jeho hodnota dosáhla 5 839,5 mld. Kč (ČSÚ, 2013b). **V teritoriální struktuře ZO** opět převládala EU27. Saldo obchodu s těmito státy skončilo přebytkem 710,4 mld. Kč, což meziročně představuje navýšení o 36,9 mld. Kč. Pokud bychom zašli více do detailu, zjistíme, že ČR obchoduje více se státy eurozóny¹⁷, než se zeměmi stojící mimo ni. Na kladném saldu OB měl nejvýraznější podíl náš tradiční obchodní partner – SRN (meziroční zvýšení přebytku o 29,1 mld. Kč), dále také SR (nárůst přebytku o 5,9 mld. Kč). Naopak ke zřetelnému zhoršení došlo ve vzájemném obchodu s Polskem, kdy OB poklesla o 14, 1 mld. Kč a dostala se tak do deficitu ve výši 9, 263 mld. Kč (ČSÚ, 2013b). Schodek v **obchodování se státy mimo EU** se také snížil a deficit tak klesl o 81,95 mld. Kč. Největší snížení schodku obchodní bilance se koncentrovalo na Čínu, RF a Japonsko (ČSÚ, 2013c).

V roce 2013 se Česká ekonomika nacházela ve fázi oživení, přičemž právě zahraniční obchod byl významným činitelem, který se výraznou měrou zasloužil na obnovení ekonomického růstu (Businessinfo, 2014b). Obchodní bilance skončila v přebytku 350,8 mld. Kč, což představovalo meziroční zvýšení o 45,1 mld. Kč. Obrat zahraničního obchodu oproti loňskému roku vzrostl o 124,0 mld. Kč. V celkovém vývozu bylo zaznamenáno meziroční zvýšení o 2,8 % a bylo tak dosaženo rekordní hodnoty v historii samostatné České republiky, a to 3 157 mld. Kč. I přes rekordní výši exportu zůstává ČR z pohledu diverzifikace rizika velmi zranitelná (Businessinfo, 2014c). I nadále zůstávají klíčovými teritorii trhy členských zemí EU28, kde došlo k oživení poptávky, v důsledku čehož skončil zahraniční obchod s těmito státy přebytkem ve výši 730,8 mld. Kč (v tom vývoz 2 556 mld. Kč, což činilo 81 % z celkového exportu). Objem vývozu, který směřoval na trh SRN, stoupl meziročně o 2% a útočil tak na hranici 1 bil. Kč (tj. 31,3 % hodnoty

---

⁵⁷ Tyto údaje jednoznačně dokazují, že je český ZO velice úzce provázaný na země EU, což v mnoha případech nemusí být pouze pozitivní. Rizikovým faktorem může být např. útlum v ekonomicky rozhodujících státech jako je SRN (podíl na českém obratu 29 %), dále SR (7,4% podíl), PL (6,4% podíl), aj. (MZVČR, 2013a).

exportu). V komoditní struktuře vývozu převládaly stroje a dopravní prostředky (tvořily 56,1 % z exportu do Německa). Vývoz do zemí Visegrádské skupiny (V4) tvořil 17,4 % z celkového objemu Ex (tj. 550,3 mld. Kč). Nejvýznamnější partnerem bylo SR s 8,9% podílem, za ním následovalo Polsko s podílem 6 % a na Maďarsko připadalo zbylých 2,6 %. O poznání méně se dařilo na trzích zemí BRICS, kde export dosáhl 173,1 mld. Kč, což se rovná 5,5 % z celkového objemu českého vývozu. Například do Ruské federace směřovalo zboží v hodnotě o přibližně 2 mld. korun nižší (116,2 mld. Kč) než v r. 2012. Země BRICS byly výrazněji zastoupeny na straně dovozu: např. Čína (10,7 % z celkového importu) a RF (podíl 5,5 %); (Businessinfo, 2014a; Businessinfo, 2014c).

4.4 Dílčí shrnutí

Od roku 1990 se český zahraniční obchod potýkal s radikálními změnami díky transformaci hospodářství z centrálně plánované ekonomiky na tržní systém. Utváření zahraničně obchodní politiky bylo v 90. letech 20. století ovlivněno mj. i vznikem samostatné České republiky, dále zánikem tehdejšího Sovětského svazu, včetně rychlého rozpadu RVHP, což přinutilo ČSFR hledat nová odbytiště pro své výrobky, k čemuž významně přispěly sjednocující procesy v Evropě. Tehdejší Československo se začalo zajímat o vstup do EU již po roce 1989. Na základě Dohody o obchodní a hospodářské spolupráci byl uvolněn reciproční obchod s EHS. Rozšíření vzájemných vazeb bylo dáno Dohodou o přidružení, která v ČR vstoupila v platnost 1. února 1995, přičemž největší přínos lze spatřit ve zvýšeném vývozním potenciálu naší republiky. Zahraniční obchod České republiky se od roku 1993 orientoval převážně na trhy členských zemí EU, z nichž hlavním obchodním partnerem již v té době bylo SRN s 29% podílem na dovozu i vývozu. V průběhu sledovaných deseti let se na 2. a 3. pozici střídavě umísťovaly rozvojové země a evropské země s přechodovou ekonomikou. Od vzniku samostatné ČR mají ve zbožívé struktuře zahraničního obchodu prvořadě zastoupení zejména výrobky zpracovatelského průmyslu, které jsou obsaženy v 5-8 třídě dle SITC. Největší podíl však dlouhodobě připadá na třídu 7 - stroje a dopravní prostředky.

Společně se vstupem ČR do Evropské unie (k 1. květnu 2004) došlo de facto i k posunu od zóny volného obchodu k vyššímu stupni ekonomické integrace: celní unii a jednotnému trhu (Marek, 2012). Se vstupem bylo nutné přizpůsobit českou zahraniční politiku tak, aby byla v souladu s unijní obchodní politikou. V souvislosti s převzetím dohod sjednaných s EU získala ČR lepší přístup na zahraniční trhy (Nigrinová, 2009). Pro české firmy to znamenalo také podstatné snížení transakčních nákladů, odbourání celních bariér

vůči členským státům EU a odstranění překážek při přechodu vnitřních hranic Unie. Na základě toho se již po roce členství ČR v EU, tedy za období 05/2004 – 04/2005, přehouplo saldo obchodní bilance do aktivních hodnot (+11,2 mld. Kč), což bylo vůbec poprvé v historii samostatné ČR. Příznivý vliv na celkovou obchodní bilanci měl opět obchod s EU25, u kterých bylo zaznamenáno mírné oslabení podílu ve vývozu, současně s tím však zvýšení podílu na českém dovozu. Ve zbožové struktuře byl charakteristický růst vývozu i dovozu u všech skupin SITC, avšak rozdílný. V českém vývozu posílily svou úlohu komodity ze třídy 7, 6 a 8. Největší podíl na dovozech zaujímal komodity řazené ve třídě 7, 6 a 5. Příznivé výsledky zahraničního obchodu je možné sledovat i v následujících letech.

V roce 2008 přišla do ČR téměř s ročním zpožděním ekonomická krize, která vznikla z finanční krize v USA (2007). V mnoha zemích způsobila propad HDP a ovlivňovala dynamiku a strukturu obchodní bilance země. Příchod ekonomické krize je očividný mezi léty 2009 a 2010, kdy došlo k meziročnímu poklesu přebytku obchodní bilance o 28,4 mld. Kč, přičemž snížená dynamika obrátu je viditelná již od r. 2008. I přes poměrně značný vliv krize na naši zemi dosáhly vývozy v letech 2008 a 2009 jen o něco nižších hodnot, než v letech minulých. Na straně dovozu je v roce 2009 vidět značný pokles, zejména díky zhoršené domácí poptávce po zahraničním zboží. Všeobecně se dá říci, že v průběhu krize nedocházelo v ČR k výrazným změnám v komoditní struktuře zboží ani v teritoriální orientaci zahraničního obchodu. Jelikož byly třetí země krizí zasaženy mnohem méně, došlo k zintenzivnění vzájemného obchodu s těmito státy, což umožnilo českým firmám zvýšit svou teritoriální diverzifikaci.

Se vstupem nových států do Evropské unie vznikají nová potencionální odbytiště pro české výrobky a dochází k rozšiřování JVT, což je v této práci představeno na vstupu Bulharska a Rumunska v roce 2007. Zvýšený zájem českých subjektů o tyto dva trhy lze pozorovat v posledních 5-6 letech, jelikož jsou trhy jihovýchodní Evropy i přes jistá specifika pro expanzi velmi atraktivní.

V posledních letech (resp. 2011, 2012 a 2013) byl export klíčovým faktorem růstu naší ekonomiky. I přes dlužnickou krizi v eurozóně se zahraniční obchod vyvíjel příznivě. Závislost na exportu se v době dluhové krize ukazuje jako problém, i proto byly v ČR vytvořeny dokumenty jako je Proexportní strategie či Strategie konkurenceschopnosti. V celkovém vývozu bylo zaznamenáno meziroční zvýšení o 2,8 % (na 3 157 mld. Kč.) a bylo tak dosaženo rekordní hodnoty v historii České republiky. I přes jeho rekordní výši zůstává naše země z pohledu diverzifikace rizika velmi zranitelná.

5 Závěr

Z důvodu vstupu České republiky do Evropské unie, resp. v souvislosti se zapojením se do jednotného vnitřního trhu, je nám umožněno těžit ze všech výhod, které nabízí, i přes stále přetrvávající překážky, které brání jeho dokončení a plné funkčnosti. Lze s jistotou říci, že členství v EU z drtivé části ovlivnilo zahraniční obchod naší země i domácí subjekty.

Cílem této práce bylo vyhodnotit dopad jednotného vnitřního trhu EU na zahraniční obchod České republiky. Proto byl obsah bakalářské práce přizpůsoben vytyčenému cíli, kterého bylo ve výsledku dosaženo zejména v poslední kapitole.

V první kapitole bylo rozebíráno postupné formování evropské ideje. Byli zde představeni zastánci evropské myšlenky, kteří svou intenzivní činností přispívali k jejímu utváření. Dále byly uvedeny některé návrhy, které byly předkládány ve snaze o sjednocení Evropy v období 1. i 2. světové války. Tato kapitola se také věnuje charakteristice jednotlivých etap, které se odvíjely od hlavních událostí ve vývoji Evropského společenství resp. EU. Stěžejní je druhá etapa (1952-1973) v níž dochází k založení ESUO, EHS a EURATOM, jako tří hlavních organizací, které později tvořily nosný základ Evropské Unie. Pro naši potřebu je více významná čtvrtá etapa (1985-1992), v průběhu níž vznikají důležité dokumenty týkající se vnitřního trhu. V závěru tohoto oddílu byla zmíněna tzv. integrační paradigmaty, která můžeme rozdělit na paradigma mezivládní a nadnárodní.

Druhá kapitola je zcela věnována vzniku a formování JVT. Nejprve byl pro snadnější pochopení problematiky zasazen společný trh do kontextu evropské integrace, přičemž ekonomická integrace týkající se Evropy, je případem regionální integrace. Poté byl popsán zrod a utváření společného trhu, který měl zajistit co nejširší liberalizaci pohybu zboží a služeb mezi členskými státy, a to pomocí celní unie, kterou se podařilo vytvořit již v roce 1968. Společný trh, jehož vybudování bylo vytyčeno zakládající smlouvou, se nepodařilo dokončit zejména díky velkému množství překážek. Následně byl podrobněji popsán proces transformace společného trhu na trh jednotný. Od poloviny 80. let se začal používat termín „vnitřní“ nebo i „jednotný“ trh, a to z důvodu, že nový projekt není jen návratem k úkolům z roku 1957. Šířeji jsou zde představeny 4 základní svobody JVT – volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu, a také významné dokumenty týkající se vnitřního trhu, jako je Jednotný evropský akt či Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu, která zformulovala 3 základní typy překážek – fyzické, technické a daňové. V závěru této kapitoly bylo zpracováno hodnocení účinků vnitřního trhu, kde je zmíněna Cecchiniho zpráva z roku 1988 (ex ante), která odhadovala ztráty, které musí Unie nést z titulu nedokončeného vnitřního trhu a také analýza

(ex post) připravená na žádost Komise, která měla zpracovat klasifikaci skutečných efektů plynoucích z realizace JVT. Jedním z jejich závěrů bylo, že po odbourání bariér obchodu mezi členskými státy a po přijetí vysokého stupně standardizace se skutečně zvýšil objem intrakomunitárního obchodu EU.

Poslední kapitola byla zaměřena na vyhodnocení efektů jednotného vnitřního trhu na vývoj českého zahraničního obchodu. V prvním oddílu této závěrečné kapitoly je popsáno období 90. let, ve kterém zahraniční obchod ČR procházel razantní změnou vlivem ekonomické transformace. Již v této době se projevovaly některé efekty plynoucí z realizace vnitřního trhu, což bylo dáno Dohodou o přidružení mezi ČR a EU. Postupně rostl podíl obchodu s vyspělými zeměmi, kde byla největší koncentrace právě na trhy členských zemí EU. Od vzniku samostatné ČR převládají ve zbožíové struktuře zahraničního obchodu převážně výrobky zpracovatelského průmyslu, které jsou obsaženy v 5-8 třídě dle SITC. Následně byl zmapován vývoj zahraničně obchodní politiky ČR od roku 2004, již jako člena jednotného vnitřního trhu EU. Po provedené analýze a zpracování všech dostupných informací a dat bylo zjištěno, že integrace naší země byla z tohoto hlediska velmi úspěšná a přínosná. Pozitivní dopad je viditelný v přebytcích obchodní bilance +11,2 mld. Kč, ve zvýšeném vývozu i dovozu. Teritoriální rozmístění největších zahraničních partnerů se opět koncentruje na vyspělé ekonomiky, včetně EU. Menší pozornost byla věnována také obchodním vztahům ČR ve spojitosti s nově přistoupivšími státy Rumunskem a Bulharskem do EU v roce 2007, přičemž bylo zjištěno, že došlo k rozvoji vzájemné obchodní spolupráce, vzniku nových odbytišť pro českou produkci, avšak také ke vzniku nové konkurence. Dále byl sledován trend v zahraničním obchodě v ČR po roce 2007 se zřetelem na změny, které přinesla globální krize v letech 2008 a 2009. Jelikož jsme velice otevřenou ekonomikou, promítla se ekonomická krize viditelně do propadu obchodovaného zboží i služeb. Na straně vývozu nebyl zaznamenán rapidní pokles oproti předchozím létům, kdežto na straně dovozu došlo z důvodu poklesu domácí poptávky po zahraničním zboží k výraznému snížení. V teritoriální ani komoditní struktuře českého ZO nebyla v tomto nepříznivém období zaznamenána výrazná změna. V posledních letech naše ekonomika pomalu ožívá a klíčovým faktorem růstu je právě export.

Z mé strany tedy vyvstává doporučení pro obchodní subjekty ČR, aby se zbavily přílišné jednostranné závislosti na trzích EU, vyhledávaly a zaměřily se na jiné odběratele, kterým budou moci nabídnout naše kvalitní české výrobky. Z mého pohledu by tato práce mohla být dále rozšířena a obohacena o dopady JVT na podnikatelské subjekty ČR či o tendence zahraničního obchodu v souvislosti s rozšíření Evropské unie o Chorvatsko (2013).

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje

ADÁMKOVÁ, Vlasta a Eva CIHELKOVÁ. *Vnitřní trh Evropské unie*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000. 60 s. ISBN 80-245-0056-6.

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 584 s. ISBN 978-80-247-4568-8.

BALLA, Jaromír. *Evropská integrace*. Ostrava: ADVERTIS, 2000. 92 s. ISBN 80-900907-0-2.

CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Mezinárodní ekonomie II*. Praha: C. H. Beck, 2008. 258 s. ISBN 978-80-7400-054-6.

CIHELKOVÁ, E., J. JAKŠ a kol. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Oeconomica, 2006. 377 s. ISBN 80-245-0854-0.

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2. dopl. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 803 s. ISBN 978-80-7325-223-6.

FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraničně obchodní politika ČR: Historie a současnost (1945-2008)*. Praha: C. H. Beck, 2009. 246 s. ISBN 978-80-7400-128-4.

GONĚC, Vladimír. *Evropská idea*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000. 193 s. ISBN 80-210-2355-4.

HOLUB, Alois a kol. *Česká ekonomika na cestě do Evropské Unie (se zaměřením na mezinárodní podmínky)*. Praha: Professional Publishing, 2003. 238 s. ISBN 80-86419-43-6.

KAŇA, Radomír. *Evropská unie A*. 2. upr. vyd. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 2010. 163 s. ISBN 978-80-248-2202-0.

ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace – etika - ekonomika*. 2. rozš. vyd. Veřovany: Jan Piskiewicz, 2004. 298 s. ISBN 80-86768-04-X.

STEHLÍK, Václav a Ondrej HAMULÁK. *Legal issues of EU internal market: understanding four freedoms*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 248 s. ISBN 978-80-244-3616-6.

URBAN, Luděk. *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*. Praha: Linde Praha, a. s., 2002. 247 s. ISBN 80-7201-330-0.

VÁCLAVÍKOVÁ, Anna. *Evropská unie*. Opava: OPTYS, 2008. 90 s. ISBN 978-80-85819-70-0.

VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2009. 811 s. ISBN 978-80-7106-570-8.

ZLÝ, Bohumír. *Evropská unie v přelomovém období*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, 2002. 204 s. ISBN 80-7248-149-5.

Internetové zdroje

BALCEROWICZ, Leszek et al. *Economic Growth in the European Union* [online]. Belgium: Lisbon Council, 2013 [cit. 2014-02-16]. ISBN 978-9-0902-7915-2. Dostupné také z: <http://www.lisboncouncil.net/component/downloads/?id=924>

BUSINESSINFO. *Rumunsko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* [online]. 1. 10. 2013 [cit. 2014 -04-06]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/rumunsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr-18758.html>

BUSINESSINFO. *Rok 2013 byl pro export rekordní* [online]. 6. 2. 2014a [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/rok-2013-byl-pro-export-rekordni-46302.html>

BUSINESSINFO. *Komentář Ministerstva průmyslu a obchodu k prosincovým výsledkům zahraničního obchodu* [online]. 7. 2. 2014b [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/komentar-ministerstva-prumyslu-a-obchodu-k-prosincovym-vysledkum-zahranicniho-obchodu-46329.html>

BUSINESSINFO. *Dobrý exportní rok* [online]. 18. 4. 2014c [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/dobry-exportni-rok-49711.html>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Vývoj zahraničního obchodu v prvním roce po vstupu ČR do EU* [online]. ČNB, 2005 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2005/2005_cervenec/boxy_a_prilohy/c_05_cervenec_b2.html

ČESKÁ AGENTURA NA PODOPRU OBCHODU. *Zahraniční obchod České republiky v letech 2001 až 2005* [online]. CZECHTRADE, 2006 [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: http://www.czechtrade.cz/d/documents/01/4-nase-sluzby/4-9-informace-materialy-ke-stazeni/4-9-5-analyzy-zahranicniho-obchodu/zahranicni_obchod_2000_2005.pdf

ČESKÁ AGENTURA NA PODPORU OBCHODU. *Zahraniční obchod České republiky v letech 1993-2007* [online]. CZECHTRADE, 2008 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: http://www.czechtrade.cz/d/documents/01/4-nase-sluzby/4-9-informace-materialy-ke-stazeni/4-9-5-analyzy-zahranicniho-obchodu/zahranicni_obchod_1993_2007.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Standardní mezinárodní klasifikace zboží (SITC) podle tříd, 4. revize* [online]. ČSÚ, 2012a [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/AD002CF78A/\\$File/60011209j02_c.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/AD002CF78A/$File/60011209j02_c.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraniční obchod České republiky v prvním roce členství v Evropské unii* [online]. ČSÚ, 20. 8. 2012b [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cvzo060305analyza05.doc>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj zahraničního obchodu v roce 2004* [online]. ČSÚ, 20. 8. 2012c [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cvzo040205analyza05.doc>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech* [online]. ČSÚ, 2013a [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraniční obchod v roce 2011 a 2012* [online]. ČSÚ, 24. 9. 2013b [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/EC00307541/\\$File/60081301.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/EC00307541/$File/60081301.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraniční obchod ČR rostl i v roce 2012* [online]. ČSÚ, 27. 9. 2013c [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zahranicni_obchod_cr_rostl_i_v_roce_2012_20130927

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj obchodní bilance ČR před vstupem do EU a po vstupu do EU* [online]. ČSÚ, 2014a [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/gvzo060305analyza_105.xls

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR před vstupem a po vstupu do EU* [online]. ČSÚ, 2014b [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cvzo060305analyza_205.xls

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zbožová struktura vývozu a dovozu ČR s EU25* [online]. ČSÚ, 2014c [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/gvzo060305analyza_205.xls

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zbožová struktura zahraničního obchodu ČR před vstupem do EU a po vstupu do EU* [online]. ČSÚ, 2014d [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cvzo060305analyza_405.xls

DRASTÍKOVÁ, Jana a Magdaléna KUBEČKOVÁ. *Bariéry podnikání na vnitřním trhu EU - aneb Jak zdolat všechny překážky* [online]. Ostrava: VŠB – TUO, ekonomická fakulta, 2008 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/38/11482-vs_bariery_eu_brozura.pdf

DRBALOVÁ, Vladimíra. *Barnierův Akt pro jednotný trh II* [online]. SPČR, 3. 10. 2012 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.spcr.cz/evropska-komise/barnieruv-akt-pro-jednotny-trh-ii>

DUBSKÁ, Drahomíra. *Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku České republiky* [online]. 18. 1. 2011 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: http://www.apic-ak.cz/data_ak/11/k/Stat/DopadyKrizCR.pdf

EURACTIV. *Unie představuje nový recept na vylepšení vnitřního trhu* [online]. EurActiv.cz, 4. 10. 2012a [cit. 2014-02-04]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/eu-predstavila-akt-pro-jednotny-trh-ii-soustredi-se-na-digitalni-trh-i-preshranicni-politiku-010285>

EURACTIV. *Dočká se vnitřní trh EU svého dokončení?* [online]. EurActiv.cz, 15. 10. 2012b [cit. 2014-02-04]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/print-version/clanek/docka-se-vnitri-trh-eu-sveho-dokonceni-010312>

EUROPEAN COMMISSION. *Internal Market Scoreboard* [online]. Ec.europa.cz, 1997 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/internal_market/score/docs/score01/score_en.pdf

EUROPEAN COMMISSION. *Strategy for the Evolution of the Customs Union* [online]. Ec.europa.cz, 1. 4. 2008 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/com%282008%29169_en.pdf

EUROPEAN COMMISSION. *20 Years of the European Single Market* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012 [cit. 2014-03-16]. ISBN 978-92-79-25837-4.

Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/20years/achievements-web_en.pdf

EUROPEAN COMMISSION. *Akt o jednotném trhu* [online]. Ec.europa.cz, 31. 1. 2014 [cit. 2014-02-04]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/smact/index_cs.htm

EUROSKOP. *Zakládající smlouvy* [online]. Euroskop.cz, © 2005-14 [cit. 2014-01-23]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf

EVROPA2045. *Ekonomická krize* [online]. Evropa2045.cz, 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=8&tema=172>

EVROPSKÁ KOMISE. *Deset let evropské strategie zaměstnanosti (ESZ)* [online]. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2008 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2753&langId=cs>

EVROPSKÁ KOMISE. *Historie vstupu ČR do EU* [online]. Ec.europa.cz, 27. 6. 2012 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm

GAJDUŠKOVÁ, Kateřina a Adam, KRČÁL. *Zahraniční obchod ČR a jeho podpora v období krize* [online]. 6. 11. 2011 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: www.vse.cz/polek/download.php?jnl=se&pdf=22.pdf

MACIEJEWSKI, Mariusz a Jana ROGINSKA. *Vnitřní trh: Obecné zásady* [online]. Europarl.europa, 2013 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_3.1.1.pdf

MAREK, Dan. *Česká republika v Evropské unii: ekonomické dopady vstupu* [online]. Filozofická fakulta Univerzity Palackého, 20. 11. 2012 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: http://www.popup.upol.cz/files/forSchoolsDocuments/FF_Marek.pdf

MĚŠEC. *Zahraniční obchod* [online]. In: Meces.cz, © 1998 – 2014 [cit. 2014-03-23]. ISSN 1213-4414. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/dane/ekonomika/pruvodce/zahranicni-obchod/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Volný pohyb osob* [online]. MPSV, 13. 5. 2011 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/1280>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Sbírka zákonů České a Slovenské Federativní Republiky* [online]. MVČR, 23. 4. 1990 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2332>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Stručný přehled zahraniční politiky České republiky v roce 2011* [online]. MZVČR, 11. 2. 2013a [cit. 2014-04-23].

Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/strucny_prehled_zahranicni_politiky_cr_v.html

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Rumunskem* [online]. MZVČR, 11. 12. 2013b [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/bucharest/cz/vzajemne_vztahy/vztahy_rumunsko_ceska_republika_v_roce.html

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Politika rozšiřování Evropské unie* [online]. MZVČR, 22. 01. 2014a [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/rozsireni.html

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Bulharsko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* [online]. MZVČR, 02. 04. 2014b [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/bulharsko/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html

NIGRINOVÁ, Lenka. *Zahraničněobchodní aspekty vstupu České republiky do Evropské unie* [online]. 13. 05. 2009 [cit. 2014-04-03].

Dostupné z: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CEYQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.vse.cz%2Fpolek%2Fdownload.php%3Fjnl%3Daop%26pdf%3D261.pdf&ei=PXc9U7nAAoLJOeePgbgF&usg=AFQjCNH_jJR0N05CHvqekLMJ6vBM-_bkNw&sig2=SRUsZlZoBv9inQB9I_nTOg&bvm=bv.63934634,d.ZWU

PAVLÍČEK, Tomáš. *Český export přes krizi roste* [online]. In: Rozhlas.cz., 03. 01. 2012 [cit. 2014-04-24].

Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/cesky-export-pres-krizi-roste--998161

PLECHANOVÁ, Věra. *1945-1949* [online]. Euroskop.cz, © 2005-13 [cit. 2013-12-10]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8884/sekce/1945-1949/>

SVĚTOVÁ BANKA. *GDP growth (annual %)* [online]. In: databank.worldbank.org, 2014 [cit. 2014-04-10].

Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx?isshared=true&ispopular=country&pid=8>

URBAN, Luděk. *Vnitřní trh Evropské unie: Volný pohyb zboží* [online]. 2010 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://ies.fsv.cuni.cz/default/file/download/id/12753>

URBAN, Luděk. *Stručná historie vnitřního trhu* [online]. Euroskop.cz, 2014a [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/>

URBAN, Luděk. *Volný pohyb zboží* [online]. Euroskop.cz, 2014b [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8734/sekce/volny-pohyb-zbozi/>

URBAN, Luděk. *Volný pohyb osob* [online]. Euroskop.cz, 2014c [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8736/sekce/volny-pohyb-osob/>

URBAN, Luděk. *Volný pohyb služeb* [online]. Euroskop.cz, 2014d [cit. 2014-02-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8735/sekce/volny-pohyb-sluzeb/>

VOLEK, Stanislav. *Brettonwoodský měnový systém a jeho pád* [online]. In: Penize.cz, 1. 11. 2002 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/inflace/15160-brettonwoodsky-menovy-system-a-jeho-pad>

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE, VŠE. *Hospodářská politika Evropské unie z pohledu teorie veřejné volby a vybrané kapitoly politik EU* [online]. Praha: Katedra hospodářské a sociální politiky, 2012a [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://khp.vse.cz/wp-content/uploads/2011/08/Hospodarska_politika.pdf

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE, VŠE. *Trh práce a evropské strategie: Evropská strategie zaměstnanosti a evropská strategie sociálního začleňování* [online]. Praha: Katedra hospodářské a sociální politiky, 6. 11. 2012b [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: http://khp.vse.cz/wp-content/uploads/2011/08/Trh_prace_a_evr_strategie.pdf

Seznam tabulek

Tab. 3.1 – Procentní podíl nezavedených směrnic týkajících se JVT podle sektorů	29
Tab. 3.2 - Zjištěné přínosy plynoucí z realizace programu vnitřního trhu	39
Tab. 4.1 – Vývoj zahraničního obchodu ČR v letech 2000-2003	45
Tab. 4.2 – Struktura vývozu a dovozu ČR podle skupin zemí v letech 1993 a 2003	45
Tab. 4.3 - Zahraniční obchod podle tříd mezinárodní klasifikace SITC v letech 1993-2003 ..	47
Tab. 4.4 – Struktura a pořadí zbožových skupin dle výše podílu v dovozu ČR v letech 1993-2003	48
Tab. 4.5 – Tempa růstu exportu a importu před a po vstupu ČR do EU	50
Tab. 4.6 – Teritoriální struktura zahraničního obchodu ČR před a po vstupu do EU	52
Tab 4.7 – Zbožová struktura vývozu ČR za první rok členství v EU	53
Tab. 4.8 – Zbožová struktura dovozu ČR za první rok členství v EU	53
Tab. 4.9 - Bilance zahraničního obchodu mezi ČR a Bulharskem v letech 2008-2012.....	58
Tab. 4.10 - Bilance zahraničního obchodu mezi ČR a Rumunskem v letech 2006-2012.....	58

Seznam grafů

Graf 3.1 – Srovnání tempa růstu HDP (%) v ES, Japonsku a USA v letech 1970-1985	31
Graf 4.1 – Vývoj obchodní bilance ČR v letech 1993-2003	44
Graf 4.2 – Celkový trend zahraničního obchodu ČR ve vybraných letech	49
Graf 4.3 – Obchodní bilance ČR před a po vstupu do EU	50
Graf 4.4 - Trendy v zahraničním obchodě České republiky v letech 2008-2010	56

Seznam obrázků

Obr. 3.1 – Extrakomunitární obchod Evropského společenství v letech 1968-1986	23
Obr. 3.2 – Obchodní bilance ES se zbytkem světa (1977-1985)	32
Obr. 3.3 - Míra zaměstnanosti v ES, USA a Japonsku, 1975–1985.....	33
Obr. 3.4 – Intrakomunitární obchod EU se zbožím po roce 1992.....	40
Obr. 3.5 – Extrakomunitární obchod EU se zbožím po roce 1992	41
Obr. 4.1 – Vývoj obchodní bilance ČR ve vztahu k teritoriální struktuře před a po vstupu do EU	51
Obr. 4.2 – Zbožová struktura vývozu a dovozu ČR s EU 25 před a po vstupu do EU	54

Seznam zkratek

BRICS	hospodářské uskupení zemí Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Severní Afriky
CEFTA	Středoevropská dohoda o volném obchodu
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ECU	Evropská měnová jednotka (European Currency Unit)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EP	Evropský parlament
ES	Evropská společenství
ESUO	Evropské sdružení uhlí a oceli
EU	Evropská unie
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
HDP	hrubý domácí produkt
HNP	hrubý národní produkt
JVT	Jednotný vnitřní trh
NATO	Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)
OEEC	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (Organization for European Economic Cooperation)
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PZI	přímé zahraniční investice
RF	Ruska federace
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SR	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
SZP	společná zemědělská politika
USA	Spojené státy Americké (United States of America)
V4	Visegrádská čtyřka (Visegrádská skupina)

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že má bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 9.5.2014

Martina Veřmiřovská

Martina Veřmiřovská

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Standardní mezinárodní klasifikace zboží (SITC) podle tříd, 4. revize 1

Příloha č. 2 – Obchodní bilance ČR dle jednotlivých teritorií v letech 2008, 2009 a 2010
v mil. Kč..... 1

Příloha č. 1 - Standardní mezinárodní klasifikace zboží (SITC) podle tříd, 4. revize

Třídy	
0	Potraviny a živá zvířata
1	Nápoje a tabák
2	Suroviny nepoživatelné, s výjimkou paliv
3	Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály
4	Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky
5	Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené
6	Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu
7	Stroje a dopravní prostředky
8	Průmyslové spotřební zboží
9	Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné

Zdroj: ČSÚ, 2012a; vlastní úpravy

Příloha č. 2 – Obchodní bilance ČR dle jednotlivých teritorií v letech 2008, 2009 a 2010 v mil. Kč

Teritorium/země	2008	2009	2010
Celkový zahraniční obchod ČR	67 247	149 587	122 824
* Státy s vyspělou tržní ekonomikou	424 035	436 334	558 626
** Státy EU 27	496 565	484 154	593 016
z toho: Německo	116 334	165 833	192 407
Slovensko	94 234	78 323	97 374
** Státy ESVO	4 800	6 832	8 983
** Ostatní státy s vyspělou tržní ekonomikou	-77 330	-54 652	-43 373
z toho: Kanada	-2 569	-983	-499
USA	-6 510	-7 590	-9 135
* Rozvojové země	-62 838	-45 259	-86 004
z toho: Brazílie	-1 092	-13	2 537
Indie	1 920	2 273	4 110
Turecko	-3 243	2 153	1 166
* Evropské státy s tranzitivní ekonomikou	16 376	12 455	12 839
* Společenství nezávislých států	-107 238	-58 856	-83 517
z toho: Rusko	-87 284	-52 985	-62 472
Ukrajina	5 727	3 162	-2 666
* Ostatní	-202 808	-187 944	-271 861
z toho: Čína	-199 375	-184 086	-268 278
* Nespecifikováno	-280	-7 143	-7 259
Zahraniční obchod se zeměmi OECD	352 089	379 991	479 480

Zdroj: Gajdušková, Krčál, 2011, s. 89